

Հարգելի՛ ընթերցող,

Արցախի Երիտասարդ Գիտնականների և Մասնագետների Միավորման (ԱԵԳՄՄ) նախագիծ հանդիսացող **Արցախի Էլեկտրոնային Գրադարանի** կայքում տեղադրվում են Արցախի վերաբերյալ գիտավերլուծական, ճանաչողական և գեղարվեստական նյութեր՝ հայերեն, ռուսերեն և անգլերեն լեզուներով: Նյութերը կարող եք ներբեռնել ԱՆՎՃԱՐ:

Էլեկտրոնային գրադարանի նյութերն այլ կայքերում տեղադրելու համար պետք է ստանալ ԱԵԳՄՄ-ի թույլտվությունը և նշել անհրաժեշտ տվյալները:

Շնորհակալություն ենք հայտնում բոլոր հեղինակներին և հրատարակիչներին՝ աշխատանքների էլեկտրոնային տարբերակները կայքում տեղադրելու թույլտվության համար:

Уважаемый читатель!

На сайте **Электронной библиотеки Арцаха**, являющейся проектом **Объединения Молодых Учёных и Специалистов Арцаха (ОМУСА)**, размещаются научно-аналитические, познавательные и художественные материалы об Арцахе на армянском, русском и английском языках. Материалы можете скачать БЕСПЛАТНО.

Для того, чтобы размещать любой материал Электронной библиотеки на другом сайте, вы должны сначала получить разрешение ОМУСА и указать необходимые данные.

Мы благодарим всех авторов и издателей за разрешение размещать электронные версии своих работ на этом сайте.

Dear reader,

The Union of Young Scientists and Specialists of Artsakh (UYSSA) presents its project - **Artsakh E-Library** website, where you can find and download for FREE scientific and research, cognitive and literary materials on Artsakh in Armenian, Russian and English languages.

If re-using any material from our site you have first to get the UYSSA approval and specify the required data.

We thank all the authors and publishers for giving permission to place the electronic versions of their works on this website.

Մեր տվյալները – Наши контакты - Our contacts

Site: <http://artsakhib.am/>

E-mail: info@artsakhib.am

Facebook: <https://www.facebook.com/www.artsakhib.am/>

ВКонтакте: <https://vk.com/artsakhiblibrary>

Twitter: <https://twitter.com/ArtsakhELibrary>

К.С.ХАНЫАН

КРАТКИЙ
РУССКО-АРМЯНСКИЙ
ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИЙ
СЛОВАРЬ

Կ.Ս.ԽԱՆՅԱՆ

ՌՈՒՄ-ՀԱՅԵՐԵՆ
ԳՐԱԿԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱՌՈՏ

ԲԱՌԱՐԱՆ

Կ.Տ.ՃԱՆՅԱՆ
Վ.Ս.ԽԱՆՅԱՆ

КРАТКИЙ
РУССКО-АРМЯНСКИЙ
ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИЙ
СЛОВАРЬ

ՌՈՒՍ-ՀԱՅԵՐԵՆ
ԳՐԱԿԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱՌՈՏ ԲԱՌԱՐԱՆ

издание 2-ое, дополненное и переработанное
երկրորդ լրացված հրատարակություն

ԷՂԻԹ
ՊՐԻՆՏ
հրատարակչություն

ԵՐԵՎԱՆ ԵՐԵՎԱՆ
2008

УДК 801.3=82=919.81;820/89.0
ББК 81.2Р-4+81.2Ар-4+83.3
X 197

Տպագրության է երաշխավորվել Խ.Արուսյանի անվան
Հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի
բանասիրական ֆակուլտետի խորհրդի կողմից

Печатается по решению совета филологического
факультета Армянского государственного
педагогического университета им. Х.Абовяна

Редактор:

М.Г.Гилявян, доктор филологических наук, профессор

Ханян Карен Сократович

X 197 Краткий русско-армянский литературоведческий
словарь. Ер., Издательство Эдит Принт, 2008, 160 стр.

Բառարանը պարունակում է գրականագիտության
առավել կարևոր և հաճախակի հանդիպող տերմին-
ների բացատրությունը:

Словарь содержит наиболее употребитель-
ные литературоведческие термины и понятия
(более 380). Рассчитан на широкий круг чита-
телей. Автор-составитель: К.С.Ханян. – издание
2-ое, дополненное и переработанное.

ББК 81.2Р-4+81.2Ар-4+83.3

ISBN – 978-9939-52-070-4

© К.Ханян, 2008.

© Ч.Խանյան, 2008:

АБСТРАКЦИОНИЗМ - (лат. abstractus – отвлеченный): авангардистское направление в искусстве XX в. (футуризм, экспрессионизм, сюрреализм и др.). Представители абстракционизма декларируют, что они не отражают действительность, а творят свою собственную “новую реальность”. Близко к понятию модернизм.

АБСУРДА ДРАМА, ТЕАТР АБСУРДА - (лат. absurdus – нелепый): авангардистское направление в западноевропейской драматургии 50-60-х гг. XX века, пришедшее из философии экзистенциализма; способ изображения действительности, для которого характерны нарушения причинно-следственных связей. Основные черты – гротескно-комическая демонстрация ложности и бессмысленности абсурдного мира, одиночество, тоска по реальным духовным ценностям, алогичность поступков персонажей, отображающие пессимизм, некоммуникабельность, предчувствие гибели (Э.Ионеско, С.Беккет, А.Камю и др.).

ԱԲՍՏՐԱԿՑԻՈՆԻԶՄ - (լատ. abstractio – հեռացում, վերացում). XX դարի ավանգարդ արվեստի ուղղություններից մեկը, որը տարբեր ձևերով ու չափերով դրսևորվեց մի շարք գեղարվեստական հոսանքներում (ֆուտուրիզմ, էքսպրեսիոնիզմ, սյուրռեալիզմ և այլն): Հրաժարվում է իրականության արտացոլումից և ճանաչողությունից, կյանքի պատկերավոր վերարտադրությունից:

ԱԲՍՈՒՐԴԻ ԴՐԱՄԱ, ԱԲՍՈՒՐԴԻ ԹԱՏՐՈՆ - (լատ. absurdus – անմիտ, անհեթեթ). XX դարի 50-60-ական թթ. թատրոնի և դրամատուրգիայի ավանգարդային երևույթ, որը զալիս է էքզիստենցիալիզմի փիլիսոփայությունից: Հիմնական գծերն են՝ գրոտեսկային-կոմիկական միջոցներով արտաքին կեղծության ու անիմաստության պատկերումը, որոնց մեջ է ընթանում մարդու առտնին կեցությունը, և որոնցով նա փորձում է մեկուսանալ մարդկային ճակատագրի անելանելի ողբերգությունից, ինչպես նաև այնպիսի շոկային վիճակների մետաֆորիկ պատկերումները, որոնք առաջանում են մահվան ու դաժանության նկատմամբ կյանքի արժեքների անիմաստության գիտակցումից:

АВАНГАРДИЗМ – (франц. avant-garde – передовой отряд): условный термин, обозначающий направления в литературе и искусстве, возникшие в XX в. Представители авангардизма считали устаревшими привычные формы литературы и искусства, в том числе и строгие нормы стихосложения, выступали за новизну форм, выразительных средств, обращенность в будущее, программность (И.Бехер, П.Элюар, В.Маяковский и др.).

АВТОБИОГРАФИЯ – (греч. autos – сам, bios – жизнь, grapho – пишу): художественное описание автором своей собственной жизни. Отражает суждение автора о самом себе, о месте в обществе, выражает творческие принципы писателя.

АВТОГРАФ – (греч. autos – сам, grapho – пишу): собственноручная подпись автора, а также собственноручный авторский рукописный текст (произведение, письмо, надпись на книге и т.п.), выступающий как важный источник изучения творческого процесса писателя.

АВТОЛОГИЯ – (греч. autos – сам, logos – слово): употребление в поэтическом произведении слов и выражений в их прямом, непосредственном значении. Отсутствие метафор, ясный рисунок описываемого и

ԱՎԱՆԳԱՐԴԻԶՄ – (ֆր. avant-garde – առաջավոր ջրկատ): Պայմանական տերմին, հոսանք արվեստի և գրականության մեջ XX դարում: Ավանգարդիզմի ներկայացուցիչները գտնում էին, որ հնացել են գրականության և արվեստի ձևերը, որոնց թվում և բանաստեղծական կառուցվածքի խիստ նորմերը, հանդես են եկել ռեալիզմի դեմ: Նրանց թվում էր, թե ռեալիզմը հնարավորություն չի ընձեռում արտահայտելու իրենց ըմբոստ տրամադրությունները:

ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ – (հուն. autos – ինքը, bios – կյանք, grapho – գրում են). երբ մարդն ինքն է շարադրում իր կենսագրությունը: Գեղարվեստական երկի հիմքում ղնելով իր կյանքի դեպքերը, գրողն իր նկարագրությանը նեղ անհատական բնույթ չի տալիս, այլ ներկայացնում է հասարակական կյանքի լայն պատկերը:

ԻՆՔՆԱԳԻՐ – գրական ստեղծագործության հեղինակային ձեռագիրը, գրողի նամակները, առանձին մակագրություններն ու ստորագրությունը: Մեծ կարևորություն ունեն հեղինակի երկերի գիտականորեն ճշտված հրատարակության և ուսումնասիրության համար:

ԱՎՏՈՆՈԳԻԱ – (հուն. autos – ինքը, logos – խոսք). պոետական ստեղծագործության մեջ բառերի և արտահայտությունների գործածություն իրենց ուղիղ, անմիջական նշանակությամբ: Գեղարվեստական ավտոլոգիան հակադրվում է

простота выражений сообщают стихам исключительную реалистическую точность. Автологичны некоторые произведения А. Пушкина, М. Лермонтова, Н. Некрасова, В. Маяковского и др.

Наталья Павловна сначала
Его внимательно читала,
Но скоро как-то развлеклась
Перед окном возникшей дракой
Козла с дворовою собакой
И ею тихо занялась.

А.Пушкин

АВТОНИМ – (греч. autos – сам, оупта – имя): подлинное имя автора, пишущего под псевдонимом. Максим Горький – Алексей Пешков, Корней Чуковский – Николай Корнейчуков, Стендаль – Анри Мари Бейль.

АВТОРСКОЕ ПРАВО – совокупность правовых норм, регулирующих отношения, связанные с созданием и использованием произведений науки, литературы и искусства.

АГИОГРАФИЯ – см. Жития святых.

ԱԻՐԵՆ – твердая стихотворная форма средневековой армянской поэзии. Состоит из четырех 15-сложных стихов. Встречается у Фрика, М.Нагаша, Г.Ахтамарци и др.

Как мне быть, когда мила мне каждая красавица?
Если это неизбежно, как с собою справиться.
Я решил однажды к богу с девушкой отправиться,
Мол, любовь твоё создание, что ж тебе не нравится?
Н.Кучак (XV в)

պատկերավոր խոսքին իր ռեալիստական ճշգրտությամբ: Այլաբանության բացակայությունը, նկարագրության հստակությունը և համեստ արտահայտությունները ռեալիստական պարզություն են հաղորդում Հովհ.Թումանյանի, Ե.Չարենցի և այլոց որոշ ստեղծագործություններին:

ԻՆՔՆԱՆՈՒՆ, ԱՎՏՈՆԻՄ – (հուն. autos – ինքը, ονυμα – անուն). գրական կեղծանունով հանդես եկող գրող հեղինակի իսկական անունը: Նար-Դոս՝ Միքայել Հովհաննիսյան, Գևորգ Էմին՝ Կառլեն Մուրադյան, Պարույր Սևակ՝ Ղազարյան:

ՀԵՂԻՆԱԿԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ – գիտության, գրականության և արվեստի երկերի ստեղծման և օգտագործման, տպագրության, կիրառման, տարածման և այլ հարաբերությունների կարգավորման իրավական նորմերի ամբողջություն:

ԱԳՒՈԳՐԱՖԻԱ – տե՛ս Վարքագրություն:

ՀԱՅՐԵՆ – (հայերեն ասել). միջմադարյան բանաստեղծական կայուն ձև. քառատող բանաստեղծություն, որի տողն ունի 15 վանկանի կառուցվածք: Հանդիպում է Ֆրիկի, Մ. Նաղաշի Ն.Քուչակի, Գր. Աղթամարցու մոտ:

-Քո ծոցը է ձերնակ տաճար, ջր ձձեղը են կամբող ի վառ.
Երբան ես ժամոց լլլամ, զան լինիմ տաճրի լուսարար:
-Գնա՛, ծո տղա՛ տխմար. չի վայլես տաճրիս լուսարար,
Երբաս որն խաղով լինաս, ու բողոս տաճարս ի խալար:
Ն.Քուչակ

АКМЕИЗМ – (греч. akme – острое, высшая точка): литературное течение в русской поэзии, возникшее в начале XX века в кружке “Цех поэтов” (Н.Гумилев, С.Городецкий, О.Мандельштам, А.Ахматова, В.Нарбут, М.Зенкевич). Акмеизм проповедовал простой поэтический язык, строгость поэтической композиции, где слова, в отличие от символизма, прямо и четко называли бы предметы. В произведениях крайне характерно разрабатывается тема прошлого, их интересуют бесконфликтные эпохи.

АКРОСТИХ – (греч. akrostichis – краестишие): стихотворение, в котором начальные буквы каждой строки образуют слово или фразу.

Бог сумрака сойдет в свой пышный сад.
Есть таинство в сиянии ночи нежной,
Роднящей душу с вечной тишиной,
Нас медленно влекущей в мир иной.
Есть мир, когда и счастья не нужно:
Рыдать – безумно, ликовать – смешно
У мирных вод, влекущих нас на дно.
В.Брюсов

АКТ – (лат. aktus – поступок): часть драматического произведения, в которой обозначается важный момент в развитии сценического действия.

АКЦЕНТ – (лат. accentus – ударение): 1). Синоним ударения (акцентировать внимание на что-то). 2). Своеобразное произношение, совокупность фонетических, грамматических и лексико-семантических особенностей в речи человека.

ԱԿՄԵԻԶՄ – (հուև. akme - գաւաքնակետ). XX դարի 2-րդ տասնամյակում գրական ուղղութիւնն ռուսական պոեզիայում: Ի տարբերութիւն սիմվոլիզմի՝ ակմեիզմը պրոպագանդէ է հասարակ բանաստեղծական լեզու, որտեղ բաները ուղղակի և հստակ կարող են անվանել առարկաները: Ակմեիզմի ներկայացուցիչներն են Ն. Գումիլյովը, Ս.Գորոդեցկին, Օ.Մանդելշտամը, Ա.Ախմատովան, Մ. Զենկէիչը, Վ.Նարբուտը:

ԱԿՐՈՍՏԻՔՈՍ – (հուև. akros - եզրային, stichos - տող). անտիկ պոեզիայից սկիզբ առնող բանաստեղծութեան ձև, որի տողերի առաջին տառերը կազմում են բառ կամ արտահայտութիւն:

Արևի ման փայլու՜մ է,
Բույն առ թույն քայլու՜մ է
Փոկրիկի իմ, քնքու՜շ իմ մանկիկը,
Էվոլյան քնա՜ր է նրա ծայրը,
Նա անբի՜ծ է, ինչպես վաղորդայնը.
Իմ մանկիկը լուսատու իմ քա՜նն է,
Կ'ա արդյոք նրա պես անգի՜նը...
Ե.Չարենց

ԱՐԱՐՎԱԾ, ԱԿՏ – (լատ. aktus - արարք, վարմունք) – թատերական ստեղծագործության (պիեսի) համեմատաբար ամբողջական, ավարտուն մասը:

ԱԿՑԵՆՏ – (լատ. accentus - շեշտ). 1). Շեշտադրություն, շեշտ. 2). Ակցենտ, որևէ լեզվին կամ բարբառին հատուկ առոգանություն, օտարաբան արտասանություն:

АЛЛЕГОРИЯ – (греч. allos – иной, agoreuo – говорю): изображение отвлеченного понятия или явления через конкретный образ (весы – правосудие, крест – вера, сердце – любовь).

Прекрасен царскосельский сад,
Где льва сразил, почил орел
России мощной
На лоне мира и отрад. (“Лев” – Швеция)
А.Пушкин

АЛЛИТЕРАЦИЯ – (греч. ad – к, при, littera – буква; собуквие): повторение в стихотворной речи одинаковых согласных звуков, один из видов звукописи.

Близко буря. В берег бьется
Чуждый чарам черный челн.
Чуждый чистым чарам счастья,
Челн томленья, челн тревог...
К.Бальмонт

АЛЛОНИМ – (греч. allonyma – другое имя): чужое подлинное имя, взятое как псевдоним. Пабло Неруда свою фамилию Нефтали Рикардо Рейес Басуальто заменил фамилией чешского писателя Яна Неруды.

АЛЛЮЗИЯ – (лат. allusio – намек, шутка): употребление в речи, в художественном произведении ходового выражения в качестве намека на хорошо известную историческую или бытовую факт.

Если кто позабыл Полтаву,
Пусть хоть помнит Березину.
Н.Ушаков

ԱՅՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ԱԼԵԳՈՐԻԱ – (հուև. allegoria - այլաբանություն). գեղարվեստական պատկեր կամ նկարագրություն, որի մեջ էականը ոչ թե նրա անմիջական, այլ ներթաքուն իմաստն է:

Մի լինի որագի պես,
Միշտ դեպի քեզ, միշտ դեպի քեզ,
Մյլ եղիր սրոցի պես,
Մին դեպի քեզ, մին դեպի մեզ:
Դ.Թումանյան

ԲԱՂԱԶԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆ, ԱԼԻՏԵՐԱՏԻԱ – (հուև. ad - կից, littera – տառ; տառակցություն). չափածո ստեղծագործության մեջ միևնույն կամ հընչումով իրար մոտ բաղաձայնների կրկնությունը, որը ծառայում է որոշ գեղարվեստական նպատակի:

Այնքան մշուշում շշուկ ու շրշուկ...
...Անտես ու հուշիկ իմ շուրջը շոքում
Եվ շշմջում ես և անուշ շրշում...
Վ.Տերյան

ԱՅՆԱՆՈՒՆ, ԱԼԼՈՆԻՄ – (հուև. allos – ուրիշ, onyma - անուն). ուրիշի իրական անունը վերցրած որպես կեղծանուն: Նկարիչ Արշիլ Գորկին իրիսկականազգանունը՝ Ոստանիկ Ադոյան, փոխարինեց Մաքսիմ Գորկու ազգանունով:

ԱԼՅՈՒԶԻԱ – (ֆր. allusion - ակնարկում). փոխաբերական իմաստով ասույթ, գեղարվեստական գրականության մեջ, հռետորական արվեստում և առօրյա խոսքում ոճական ֆիգուր, որն ակնարկում է գրական, քաղաքական, պատմական կամ կենսագրական համընդհանուր ճանաչում գտած որևէ փաստ:

АЛОГИЗМ - (греч. alogismos – неразумное): стилистический прием, близкий к оксюмору; умышленное нарушение в литературном произведении логических связей с целью подчеркнуть внутреннюю противоречивость данного положения.

Ехала деревня
Мимо мужика.
Вдруг из подворотни
Лают ворота...

фольклор

АМФИБРАХИЙ – (греч. amphibrachys – краткий с двух стоп): трехсложный стихотворный размер, где ударения падают преимущественно на 2, 5, 8, 11 и т.д. слоги.

Наиболее распространенная форма - четырехстопный амфибрахий (УУУУУУУУ).

Однажды в студеную зимнюю пору
Я из лесу вышел; был сильный мороз.
Н. Некрасов

АНАКРЕОНТИЗМ, или Анакреонтические стихи – вид лирической поэзии, воспевающей радость жизни, веселье и чувственные наслаждения. Свое название жанр получил по имени древнегреческого лирика Анакреонта (6-5 вв. до н.э.). В России анакреонтические стихи писали М. Ломоносов, Г. Державин, К. Батюшков, А. Пушкин и др.

АНАКРУЗА - (греч. anakrusis – оттапкивание): безударные начальные слоги в стихотворном размере, предшествующие первому ударному. Соответ-

ԱԼՈԳԻԶՄ - (հուն. alogismos – անբանականություն). տրոպի հատուկ տեսակ: Հասկացությունների անկանխատեսելի համատեղում, գեղարվեստական գրականության մեջ տրամաբանական կապերի գիտակցված խզում. (տե՛ս նաև Օքսիմորոն, Պարադոքս, Գրոտեսկ):

Եթե ես աղքատ լինեի, ինչպես մի խարդատերը...
Եթե ես լուռ լինեի, ինչպես որոտը...
Վ. Սայակովսկի

ՔՐՈՎԱՐՈՏ, ԱՄՖԻԲՐԱՉՍ - (հուն. amphi - երկու կողմից, brachys – կարճ). եռավանկ բանաստեղծական ոտքի տեսակ: Հայերենում այն հազվադեպ է պատահում, քանի որ հայոց լեզվում բառի վերջին վանկն է շեշտ կրում:

Աշուն է. օրերը ցրտում են...
Գիշերը սուզվում է միգում.
Վ. Տերյան

ԱՆԱԿՐԵՆՆՅԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂՈՒԹՅՈՒՆ – հին հունական քնարերգության մեջ տարածված բանաստեղծության տեսակ, որն աչքի էր ընկնում կենսուրախ բովանդակությամբ, զովերգում էր կյանքի վայելքները և զգայական հաճույքները: Տերմինը ծագել է մշակավոր բանաստեղծ Անակրեոնի (մ.թ.ա. 6-5 դարեր) անունից:

ԱՆԱԿՐՈՒԿԱ - (հուն. anakrusis – հրում դեպի ետ). ոտանավորի, բանատողի սկզբի թույլ տեղը մինչև առաջին շեշտադրված (իկտային)

стует музыкальному затакту. В правильном метрическом стихе анакруза совершенно неотделима от эпикрузы.

АНАЛОГИЯ - (греч. analogia – соответствие): сходство в каком-либо отношении между явлениями (образы, сюжеты, темы, мотивы, композиционные и иные приемы) и предметами. Установление аналогий – прием сравнительно-исторического литературоведения.

АНАПЕСТ, Антидактиль - (греч. anapaistos – отраженный назад): трехсложный стихотворный размер, где ударения падают преимущественно на 3, 6, 9, 12 и т.д. слоги. Самая популярная форма – трехстопный анапест (У У У).

Я тебе ничего не скажу,
Я тебя не встревожу ничуть,
И о том, что я молча твержу,
Не решусь ни за что намекнуть.
А. Фет

АНАФОРА - (греч. anaphora – вынесение вверх): единоначатие; повторение слова или группы слов в начале нескольких фраз или строф.

Не Русь ли пламенем объята,
Не Русь ли алая до дна?
Не Русь ли хохотом набата
Со всех сторон озарена?
П. Орешин

տեղին հասնելը: Այն կիրառվում է համաշեշտ (տոնիկական) տաղաչափության համակարգում:

ՀԱՍՏԵՄԱՏՈՒԹՅՈՒՆ – գեղարվեստական խոսքի պատկերավորության միջոց, որը հիմնվում է երկու երևույթների նմանության կամ ընդհանրության վրա:

ՎԵՐՋԱՏԱՆՋ, ԱՆԱՊԵՏ - (հուն. anapaistos - ետ մղված). եռավանկ բանաստեղծական ոտքի տեսակ: Հին հունական պոեզիայում այդպես էին կոչում սկզբում երկու կարճ և վերջում մեկ երկար վանկ ունեցող ոտքը:

Դու բյուրեղ բարձունքում մի երազ՝
Լուսազարդ, և քնքռել, և գողտրիկ...
Ավ. Իսահակյան

ՀԱՐԱԿՐԿՆՈՒԹՅՈՒՆ, ԱՆԱՖՈՐԱ - (հուն. anaphora – վեր հանել). գեղարվեստական խոսքի արտահայտչական միջոց՝ ոճաբանական ֆիգուրներից մեկը: Չափածո խոսքում հարակրկնությունը հարևան տողերի կամ տների սկզբում միևնույն բառերի, արտահայտությունների կամ շարահյուսական մույն կառուցվածքի կրկնությունն է:

Արյունաբարձ - մայր է մտնում հազարամյա արևը հին,
Արյունավարձ ծպտում է մեզ այս աշխարհը իր կնիքին:
Ե. Չարենց

АНДЕГРАУНД – (англ. underground – подпольный): непризнанные, чаще всего оппозиционные официальному искусству и правительству, направления в искусстве и культуре; понятие, относящееся к произведениям литературы и искусства, расходящиеся с преобладающими нравственно-этическими установками.

АНЕКДОТ – (греч. anekdotos – неизданный): краткий устный рассказ на злободневную тему с острой концовкой. Может иметь сатирическую или шутивную окраску.

АНЖАНБЕМАН – (франц. enjambement – перескок): перенос, несовпадение синтаксической и ритмической паузы в стихе, когда конец фразы не совпадает с концом стиха, а приходится немного позже или раньше.

*Среди других играющих детей
Она напоминала лягушонка.
Заправлена в трусы худая рубашонка,
Колечки рыжеватые кудрей
Рассыпаны, рот длинен, зубки кривы,
Черты лица остры и некрасивы.
Н. Заболоцкий*

АННОТАЦИЯ – (лат. annotatio – замечание): краткое изложение содержания книги, статьи, рукописи, обычно присоединяемое к библиографическому описанию. Может также давать оценку произведению, сведения об авторе, о творческой ис-

АНГЕГРУНД – (англ. underground – подпольный): непризнанные и джакпоты джег апазтоннаканд арплесатин և իշխանություններին ընդդիմադիր, չճանաչված ուղղություն, որ հակադրվում է այն երկերին, որոնցով գերիշխում են բարոյաթիկական դրույթները:

ԱՆԵԿԴՈՏ – (հուն. anekdotos – անտիպ). ոչ մեծ պատմություն՝ զրվարձալի բովանդակությամբ: Անեկդոտները հիմնականում անանուն ստեղծագործություններ են և տարածվում են մեծ մասամբ բանավոր ճևով:

ՏՈՂԱՆՑ – (ֆր. enjambement – փոխանցում). իմաստով սերտորեն կապված բառերի բաժանումը հարևան տողերի միջև: Տողանց է առաջանում այն ժամանակ, երբ բանաստեղծության մեջ իմաստային-շարահյուսական և ռիթմական միավորները չեն համընկնում, այսինքն՝ տվյալ տողում սկսված բառակապակցության մի մասը տեղափոխվում է հաջորդ տողը, և իրար հետ առնչվող բառերի միջև ռիթմական-արտասանական դադար է մտնում:

*Նորություն է, մութ է այնտեղ, սակայն իմ
Մրտուն արդեն արշալույս է հարություն...
Վ.Տերյան*

ԱՆՈՏԱՅԻՎ – (լատ. annotatio – դիտողություն). որևէ աշխատության, գեղարվեստական երկի բնութագիրը տվող համառոտ ծանոթագրություն: Գրականության մեթոդիկայում ստեղծագործական շարադրության տարատեսակ, որի մեջ տրվում է տվյալ երկի բովանդա-

տորի արտադրության, սсылки на литературу и др.

АНОНИМ – (греч. anonymos – безымянный): лицо, выступившее в печати (или рукописи) без указания своего имени или своего псевдонима.

АНТИКЛИМАКС – (греч. anti – против, klimax – лестница): стилистическая фигура, вид градации; цепь слов или фраз с постепенным убыванием значимости.

*Все грани чувств, все грани правды
Стерты в мирах, в годах, в часах.
А. Белый*

АНТИТЕЗА – (греч. antithesis – противоположение): противопоставление характеров, обстоятельств, образов, композиционных элементов, создающее эффект резкого контраста. Встречаются антитезы: персонажные, сюжетные, композиционные (“Война и Мир”, “Преступление и Наказание”; “Я царь – я раб, я червь – я бог”. Г.Державин).

АНТИЧНОЕ СТИХОСЛОЖЕНИЕ – стихосложение древнегреческой и древнеримской поэзии. Разновидность метрического стихосложения, основанного на чередовании долгих и кратких слогов. Рифма не употреблялась. Основные размеры – гекзаметр и пентаметр.

կուրթան սեղմ բնութագիրը:

ԱՆԱՆՈՒՆ, ԱՆՈՆԻՄ – (հուն. anonymos – անուն չունեցող). որևէ գեղարվեստական ստեղծագործություն կամ գրական այլ փաստաթուղթ (հոդված, մամակ), որի հեղինակն անհայտ է:

ՀԱԿԱԿԼԻՍԱԶՍ – (հուն. anti – հակա, klimax – ելարան). ոճական հնար, աստիճանավորման տեսակ: Ֆրագի մեջ բառերի դասավորության և արտահայտման կարգ՝ ըստ իջնող մշանակության:

*Հատաչեց հովիվն ու սրտին ընկավ,
Հավեցավ, հանգավ:
Հովի.Թումանյան*

ՀԱԿԱԿՐՈՒԹՅՈՒՆ ԲԱՈՒՎԱՆ, ԱՆՏԻԹԵԶ – (հուն. antithesis – հակադրություն). գեղարվեստական խոսքի արտահայտչական միջոց՝ ոճաբանական ֆիգուրներից մեկը, տարբեր մտքերի, դրությունների, բնավորությունների հակադրում, որի միջոցով ընդգծվում, ավելի ցայտուն է դառնում պատկերվող առարկան կամ երևույթը:

ԱՆՏԻԿ ՏԱՂԱՉԱՓՈՒԹՅՈՒՆ – իին հունական և հռոմեական գրականության մեջ չափածոյի կառուցման եղանակ: Հիմնվում էր երկար և կարճ վանկերի առկայության վրա: Անտիկ տաղաչափությունը կոչվում է մաս քանակական կամ չափական (մետրական) ոտանավոր: Ամենատարածված չափերից էին հեկզամետրը և պենտամետրը:

АНТИЧНОСТЬ - (лат. antiquus – древний): совокупность проявлений греческой и римской древности (до V века н.э.) в области литературы и искусства, которые принято считать классическими. Термин был принят в XVIII в.

АНТИФРАЗИС - (греч. anti – против, phrasis – выражение): разновидность иронии как тропа, употребление слова или выражения в противоположном смысле ("Откуда, умная, бредешь ты, голова?" - об осле. И.Крылов).

АНТОЛОГИЯ - (греч. anthologia – собрание цветов): сборник избранных стихов, произведений разных авторов, представляющих литературу определенного народа, периода, литературного направления и т.п.

АПОКРИФЫ - (греч. apokryphos – сокровенный): "отреченные книги", памятники религиозной литературы, признанные церковью неканоническими и изъятые из церковного употребления ("Хожделение богородицы по мукам", "Хождения Агапия в рай" и др.).

АПОЛОГ - (греч. apologos – рассказ, басня): близкий басне и притче краткий нравоучительный иносказательный рассказ, построенный на аллегорическом изображении животных и растений.

ԱՆՏԻԿ - (լատ. antiquus – վաղեմի). Հին Հունաստանի և Հռոմի պատմությանը, գրականությանն ու նշակույթին վերաբերող ստեղծագործություններ, որոնք համարվում են դասական:

ՀԱՎԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ԱՆՏԻՖՐԱԶԻՍ - (հուն. anti - հակա, phrasis - դարձվածք). բառի կամ բառակապակցության օգտագործումը հակառակ իմաստով, սովորաբար հունորով (հիմարին Սողոմոն անվանելը):

ԾԱՂԱԲԱՐ, ԱՆԹՈԼՈԳԻԱ - (հուն. anthos - ծաղիկ, lego – հավաքում են). մի խումբ գրողների, գրական որևէ ուղղության կամ տվյալ ժողովրդի գրականության ընտիր ստեղծագործությունների հավաքածու:

ՊԱՐՎԱՆՈՆ ԳՐՔԵՐ, ԱՊՈԿՐԻՖՆԵՐ - (հուն. apokryphos - գաղտնի, կեղծված). լեգենդային-կրոնական բնույթի գրքեր, որոնք իրենց բովանդակությամբ շեղվում էին պաշտոնական կրոնի գաղափարներից և այդ պատճառով էլ արգելված էին եկեղեցու կողմից:

ԱՊՈԼՈԳ - (հուն. apologos – պատմվածք, առակ). առակին և պրիտչային մոտիկ խրատական բովանդակությամբ այլաբանական կարճ պատմվածք՝ կառուցված կենդանիների և բույսերի ակեգորիկ պատկերմամբ:

ԱՊՕՓԵՕՅ - (греч. apotheosis – обожествление): торжественное прославление, возвеличение какого-либо лица, события, явления. В литературе термин иногда употребляется для характеристики пафоса произведения.

АППЛИКАЦИЯ - (лат. applicatio – прикладывание): стилистический прием вмонтирования в текст литературного произведения общезвестного выражения в качестве цитаты-ссылки.

На критиков Я еду, но свищу,
Как древний богатырь, А как наеду...
Что ж! Поклонюсь и приглашу к обеду.
А.Пушкин

АРСИС и ТЕЗИС - (греч. arsis – подъем, thesis – опускание ноги в пляске): термин античной метрики: сильное (тезис) и слабое (арсис) место в ритме стиха. То же что икт и междуиктовый интервал.

АРХЕТИП - (греч. archetypon – первообраз): обозначение наиболее общих и фундаментальных изначальных мотивов и образов, имеющих общечеловеческий характер и лежащих в основе любых художественных структур. Термин впервые в широкий культурный обиход введен в 20 в. психоаналитиком и мифологом К.Юнгом.

ԱՊՈԹԵՈՋ - (հուն. apotheosis – աստվածացում). մարդկանց, իրադարձությունների, երևույթների հանդիսավոր փառաբանություն, մեծարում: Գրականության մեջ երբեմն կիրառում են ստեղծագործության պաթոսը բնութագրելու համար:

ԱՊԼԻԿԱՑԻԱ - (լատ. applicatio – ավելացնել). գեղարվեստական տեքստի մեջ հայտնի արտահայտություններ մտցնելու ոճական հնարանք:

Ուստի հոգիս՝ Մվ իմանա՛ ուր ընկանք,
Լոռեցու պես՝ Բանի օրվա հյուր ընկանք,
Նրա ասած՝ Սերն ու սիրտն էլ երբ չկա
Նրա նման՝ Կրակն ընկանք, ջուր ընկանք...
Հ.Աբրահամյան (Հովհ.Թումանյան)

ԱՐՍԻՍ և ԹԵՉԻՍ - (հուն. arsis – պարի մեջ ոտքի բարձրացում, thesis – իջեցում). անտիկ տաղաչափության տերմին. ոտանավորում ռիթմի (ոտքի) մեջ ուժեղ (թեզիս) և թույլ (արսիս) մասերը: Նույնն է, ինչ իկտը (շեշտակիր) և միջիկտային (միջշեշտային) դադարը:

ՆԱԽԱԿԵՐՊԱՐ, ԱՐԽԵՏԻՊ - (հուն. archetypon – նախակերպար, մոդել). դիցաբանության տեսական վերլուծության մեջ առաջին անգամ Կ. Յունգի կողմից կիրառած հասկացություն, որը նշանակում էր կերպարների նախնական սխեմայի ենթագիտակցաբար վերարտադրում: Գրականության մեջ արխետիպ տերմինը բնութագրում է առավել ընդհանուր, հիմնարար և համարդկային առասպելաբանական մոտիվներ, որոնք ընկած են գեղարվեստական գործերի հիմքում:

АССОНАНС - (лат. *assonare* – звучать в лад): повторение в стихотворной речи одинаковых гласных звуков, один из видов звукописи.

У наших ушки на макушке,
Чуть утро осветило пушки
И леса синие верхушки –
Французы тут как тут.

М.Лермонтов

Ассонансом называют также неточную рифму, в которой созвучны главным образом гласные звуки, стоящие под ударением: (красивая – неугасимая, жажда – жалко).

АСТЕИЗМ - (греч. *asteismos* – остроумие, шутка): разновидность иронии как тропа, похвала (обычно – самому себе) в форме порицания (“Я, человек простой”...). В широком смысле – всякая изящная шутка.

АСТРОНИМ - (греч. *astron* – звезда, опута – имя): разновидность псевдонима, замена фамилии автора звездочками, точками или другими знаками. Количество и расположение бывает различным.

АСИНДЕТОН – см. Бессоюзе.

АТРИБУЦИЯ - (лат. *attributio* – приписывание): одна из проблем текстологии: установление

ԱՌՉԱՅՆՈՒՅԹ, ԱՍՈՆԱՆՍ - (ֆր. *assonance* – համահնչություն). Հափածո ստեղծագործության մեջ որոշ հնչյունների կրկնություն: Կիրառվում է երկու հիմնական իմաստով. ա) առձայնությամբ է կոչվում ուսանավորի մեջ որևէ ձայնավոր հնչյունի կուտակումը.

– Վուշ-վո՛ւշ, Անո՛ւշ, վուշ-վո՛ւշ, քուրի՛կ,
վո՛ւշ քու սերի՛ն, քու յարի՛ն...

Հով.Թումանյան

բ) Առձայնությամբ է կոչվում նաև տողերի համահնչուն վերջավորության՝ հանգի տեսակներից մեկը: Ի տարբերություն ճշգրիտ հանգի այստեղ սովորաբար կրկնվում է միայն տողավերջի ձայնավորը. (պահ - ահա, Արարատ - զվարթ, հեռու - տներում):

ԱՍԹԵԻՉՄ - (հուն. *asteismos* – սրախոսություն, կատակ). ոճական, շարահյուսական հնար, որպես այլաբերություն՝ հեզնանքի տարատեսակ, ինքզինքը զովք, փառաբանում՝ նախատիքի ձևով (“Ես հասարակ մարդ եմ”):

ԱՍՏՂԱՆՈՒՆ, ԱՍՏՐՈՆԻՄ - (հուն. *astron* – աստղ, *ոպտա* – անուն). կեղծանվան տարատեսակ, հեղինակի ազգանվան փոխարինումը կետերով, աստղանիշերով, գծով. տեղագրական նշաններով: Դրանց թիվն ու դասավորությունը տարբեր են լինում:

ԱՍԻՆԴԵՏՈՆ - տես Անշաղկապություն:

ԱՏՐԻԲՈՒՅԻՄ - (լատ. *attributio* – վերագրում). գեղարվեստական երկի հեղինակի, գրության ժամա-

ավորա արվեստագործության ոճի, սյուժեի, ինչպես նաև ֆիզիկական և քիմիական հետազոտությունների վրա:

ԱՓՐԻԶՄ - (գրեչ. *aphorismos* – определение, краткое изречение): обобщенная мысль, выраженная в лаконичной, художественно заостренной форме (с помощью гиперболы, антитезы, параллелизма и пр.).

ԱՄՍՈՒՂ – (араб. *ashik* – влюбленный): народный поэт-певец у народов Кавказа, исполняющий свои и народные песни в сопровождении муз. инструмента.

ԱԶԴՅ - (греч. *aoidos* – певец): древнегреческие певцы (8-7 вв до н.э.), сочинявшие и исполнявшие эпические песни под аккомпанемент струнного инструмента.

ԲԱԼԼԱԴԱ - (итալ. *ballare* – плясать): лирический жанр, хоровая песня в средневековой западно-европейской поэзии, позднее – небольшое сюжетное стихотворение, в основе которого чаще всего лежит какой-то необычайный случай; многие баллады связаны с историческими событиями или преданиями, с фантастическими происшествиями.

ԱՖՈՐԻԶՄ - (հուն. *aphorismos* – կարճ ասույթ). իմաստալից խոսք, հարստացված միտք, որն արտահայտվում է կարճ, գեղարվեստորեն սուր ձևով (ամոտիթեզի, հիպերբոլի և այլ միջոցների օգնությամբ):

ԱՇՈՒՂ - (արաբ. *ashik* - սիրահարված). կովկասյան ժողովուրդների գրականության մեջ ինքնուս ժողովրդական բանաստեղծ, երգահան ու երգիչ-կատարող:

ԱՅԵՐՈՍ - (հուն. *aoidos* - երգիչ). Հին Հունաստանում էպիկական երգեր հորինողներ, որոնք նաև երգել և նվագել են լարավոր գործիքների վրա:

ԲԱԼԼԱԴ - (ֆր. *ballade* – պարերգ). Հափածո պատմողական բնույթի ստեղծագործություն: Բալլադը քնարավիպերգական բանաստեղծություն է, որի մեջ ավանդական, պատմական կամ այլ թեմայով ստեղծված սյուժեն ծավալվում է հեղինակի հույզերի և խոհերի բացահայտմանը զուգընթաց:

БАРД – (др.-ирланд., (кельт.). bard – певец): народные певцы в древней Ирландии, являвшиеся единственными хранителями устной эпической традиции. В широком смысле – поэт, исполнитель своих песен.

БАРОККО – (португ. perola barossa – жемчужина неправильной формы): одно из основных, наряду с классицизмом, художественных направлений в искусстве и литературе XVIII века, для которого характерны трагическое восприятие жизни, высокая эмоциональность, сочетание в одном произведении контрастных жизненных явлений, пышность и грандиозность.

БАСНЯ – краткий рассказ в стихах или прозе с прямо сформулированным моральным выводом, в аллегорической форме высмеивающий человеческие пороки, недостатки общественной жизни.

Крупными представителями ее развития были Эзоп, Ж.Лафонтен, А.Сумароков, И.Крылов и др.

БЕЙТ – (араб.): двустишие в восточной поэзии, обычно содержит законченную мысль. Как самостоятельное произведение имеет парную рифму. Из бейтов составляются такие формы поэзии как газель, касыда, рубаи, диван с соответствующей этим жанрам рифмой.

ԲԱՐԴ - (հին իռլանդ. bard – երգիչ). հին կելտերը այսպես էին կոչում թափառաշրջիկ բանաստեղծ-երգիչներին, որոնք հորինում էին երգի խոսքերն ու մեղեդին և իրենք էլ կատարում:

ԲԱՐՈԿԿՈ - (իտալ. barocco – պաճուճված, տարօրինակ). XVI – XVIII դարերի եվրոպական ճարտարապետության, գեղանկարչության և գրականության մեջ տարածված գեղարվեստական ոճ: Բնութագրվում է վիթխարիությամբ, պերճագեղությամբ, զարդարում և հանդիսավոր ձևերով, հակադիր կողմերի զուգակցումով:

ԱՆՎՎ - երգիծական ժանրերից մեկը, չափածո և արձակ փոքրածավալ ստեղծագործություն, որի մեջ այլաբանորեն պատկերվում և ծաղրվում են կյանքի բացասական երևույթները: Առակը ձևավորվել է ժողովրդական բանահյուսության մեջ և սկզբնապես հանդես եկել որպես կենդանիների վերաբերող հեքիաթի տարատեսակներից մեկը՝ սեղմ սյուժեով ու այլաբանական բովանդակությամբ (Վ.Այգեկցի, Մ.Գոշ):

ԲԵՅՅՅ - (արաբ.). արևելյան պոեզիայում բանաստեղծական տան տեսակ, որը բաղկացած է երկու տողից և ունի համեմատաբար ավարտուն իմաստ: Բեյթերով են գրվում բանաստեղծության որոշ տեսակներ՝ զազել, քասիդ, ռուբայի, դիվանի:

Он на людей похож, как на зверей осел,
Всего теплее он, ревет же словно вол.
Саади

БЕЛЛЕТРИСТИКА – (франц. belles lettres – изящная словесность): 1). Устаревшее значение всей художественной литературы. 2). Повествовательная проза, которая не наделена художественной оригинальностью, но встречается читательский интерес современников благодаря тому, что воплощает их духовные искания, откликается на важнейшие веяния времени. С течением времени, в отличие от классики, теряет свою актуальность.

БЕЛЫЙ СТИХ – (англ. blank verse): нерифмованные стихи с метрической организацией, то есть организованные через систему ритмически повторяющихся акцентов.

...Вновь я посетил
Тот уголок земли, где я провел
Изгнанником два года незаметных.
Уж десять лет прошло с тех пор, и много
Переменилось в жизни для меня...
А.Пушкин

БЕССОЮЗИЕ, АСИНДЕТОН – (греч. asyndeton – несвязанное): стилистическая фигура; построение предложения, где однородные члены или части сложного предложения соединяются без помощи союзов для оживления и усиления речи.

Страшное, грубое, липкое, грязное,
Жестко тупое, всегда безобразное,
Медленно рвущее, мелко-нечестное,
Скользкое, стыдное, низкое, тесное...
З.Гиппиус

Առանց սիրո ինչ ծաղիկներ, ինչ գինի,
Սերն է կյանքի երջանկության քո սիրին:
Ս.համբյան

ԲԵԼԵՏՐԻՍՏԻԿԱ - (ֆր. belles lettres – գեղեցիկ գրականություն). գեղարվեստական արձակ ստեղծագործությունների հավաքական անվանում: Ներկայումս բելետրիստիկա են անվանում գրական այն երկերը, որոնք չունեն խոր բովանդակություն և թեթև ընթերցանության նյութ են:

ՍՊԻՏԱԿ ՈՏԱՆԱՎՈՐ – (անգլ. blank verse). անհանգ ոտանավոր, չափածո ստեղծագործություն, որը չունի տողերի համահնչուն վերջավորություններ՝ հանգեր:

Մարիամ, Մարիամ,
Դու պարտ էիր ու պարտավոր
Աշխարհի բերել մի... թուխ տղա,
Բայց ծնեցիր մի... շեկ աղջիկ:
Եվ լինում է արդյոք այսպես:
Հավանաբար լինում է, որ եղավ:
Պ.Սևակ

ԱՆՇԱՂՎԱՊՈՒԹՅՈՒՆ, ԱՍԻՆԴԵՏՈՆ - (հուն. asyndeton – չկապված). ոճական հնարանը, երբ բառերի և նախադասությունների միջև շաղկապներ չեն դրվում՝ գեղարվեստական խոսքը դարձնելով սեղմ, լարված և արտահայտիչ:

Աշուն է, անձրև... Ստվերներն անձև
Դողում են դանդաղ... Պաղ, միապաղաղ...
Վ.Տերյան

БИБЛИОГРАФИЯ - (греч. biblion - книга, grapho - пишу): вспомогательная литературоведческая дисциплина, отрасль научной и практической деятельности, основными задачами которой являются информация о художественной литературе и трудах по литературоведению, пропаганда и рекомендация лучших произведений литературы, помощь историкам литературы в исследовательской работе. Существуют два основных вида библиографии - рекомендательная и научно-вспомогательная.

БИОГРАФИЯ - (греч. bios - жизнь, grapho - пишу): жизнеописание. Бывает научной, художественной, академической, популярной. На основе фактического материала она дает картину жизни человека, развитие его личности в связи с общественными обстоятельствами эпохи. В литературоведении изучаются биографии писателей. Видом биографии является автобиография.

БУКОЛИКА, Буколическая поэзия - (греч. bukolikos - пастушеский): жанр античной поэзии; небольшие стихотворения (идиллия и эклога) с описанием мирной жизни пастухов, их быта, нежной любви и свирельных песен. Заиниателем греческой буколики был Феокрит, римской - Вергилий.

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ - (հուն. biblion - գիրք, grapho - գրում են). գրականագիտության օժանդակ բաժիններից մեկը: Զբաղվում է այս կամ այն գրողի, գրականության որևէ դարաշրջանի կամ հարցի վերաբերող հրատարակությունները հավաքելու, դասդասելու և նկարագրելու գործով:

Մատենագիտական նկարագրության մեջ նշվում են տվյալ հրատարակության բոլոր տվյալները՝ հեղինակը, վերնագիրը, հրատարակչության, թերթի, ամսագրի կամ ժողովածուի անվանումը, տպագրության տեղն ու թվականը, էջերի քանակը և այլն:

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ - որևէ մարդու կյանքի պատմության շարադրանքը մեկ այլ անձնավորության կողմից: Լինում է գիտական, գեղարվեստական և այլն: Գրականության մեջ ուսումնասիրվում է գրողների կենսագրությունը: Կենսագրության մի ձևն է ինքնակենսագրությունը:

ԲՈՒԿՈԼԻԿԱ - (հուն. bukolikos - հովվական). հին Հունաստանում սկիզբ առած բնության գողտրիկ պատկերները և հովվական գյուղական խաղաղ կյանքի հրապույրները երգող պոեզիա: Բուկոլիկ պոեզիայի ժանրերից են իդիլիան, էկլոգը: Հիմնադիրներն են հույն թեոկրիտեսը և հռոմեացի վերգիլիսը:

БУРИМЕ - (франц. bouts rimes - рифмованные концы): стихотворение, составленное по заранее заданным, часто необычным рифмам.

БЫЛИНА - жанр русского фольклора; героические песни-сказания эпического характера об исторических событиях Древней Руси, богатырях, народных героях (Илья Муромец, Добрыня Никитич, Алеша Попович, Садко и др), воплотившие народные идеалы мужества, силы, справедливости, любви к родной земле. Мир былин - реальная русская земля, но ее изображению сопутствуют фантастические картины и образы, связанные с мифами.

ВЕРЛИБР, СВОБОДНЫЙ СТИХ - (франц. vers libre): система стихосложения, представляющая собой своего рода границу между стихом и прозой. В ней отсутствует рифма, размер, традиционная ритмическая упорядоченность; количество слогов в строке и строк в строфе может быть различно. Сохраняется деление на строки с паузой в конце каждой строки.

Улица, улица...
Тени беззвучно спешащих
Тело продать,
И забвенью купить,
И опять погрузиться
В сонное озеро города - зимнего холода...

А.Блок

ԲՈՒՐԻՄԵ - (ֆր. bouts rimes - հանգավորված վերջավորություններ). նախօրոք տրված նույնահանգ, բայց թեմատիկորեն անհամապատասխան բառերով կազմված ոտանավոր:

ԲԻԼԻՆԱ - (ռուս. были - իրողություն, եղելություն). ռուսական ժողովրդական բանահյուսության ժանրերից մեկը, ասքերգեր պատմական նշանավոր դեպքերի, հերոսների և ժողովրդի կյանքի մասին: Ժողովրդական դյուցազունների կերպարներում ցուցադրված են ռուսական ազգային բնավորության լավագույն գծերը՝ քաջությունն ու խիզախությունը, մարդասիրությունն ու աշխատասիրությունը, ազնվությունն ու կայունությունը:

ՎԵՐԼԻԲՐ, ԱԶՍ ՈՏԱՆԱՎՈՐ - (ֆր. vers libre - ազատ ոտանավոր). տաղաչափական համակարգերից մեկը: Ազատ ոտանավորի մեջ չկան վանկերի և շեշտերի թվի հավասարություն, շեշտերի կանոնավոր դասավորություն, չկան բանաստեղծական ոտքեր և անդամներ, ինչպես նաև տների կայուն, պարբերաբար կրկնվող կառուցվածք:

Տեսնում եմ՝
Ներքևում ահա,
Փողոցների ետում, շառաչում -
Լսում եմ՝
Բառաչում է սարսափը...

Ե.Չարենց

ВЕЧНЫЕ ОБРАЗЫ – мифологические и литературные персонажи (Прометей, Апель, Фауст, Дон Жуан, Гамлет, Дон Кихот и др.), имеющие всечеловеческое значение и нашедшие многочисленные воплощения в литературе и искусстве разных стран и эпох.

ВОДЕВИЛЬ – (франц. vaudeville, от названия местности Vau de Vire – долина Вир): вид комедии, пьесаразвлекательной направленности с занимательной интригой и незатейливым бытовым сюжетом, в которой драматическое действие сочетается с музыкой, песнями, танцами.

ВОЗРОЖДЕНИЕ, РЕНЕССАНС – переломная в истории европейской и мировой культуры эпоха перехода от Средневековья к Новому времени, отмеченная бурным расцветом изобразительного искусства и литературы XV-XVI веков (в Италии с XIV века).

В истории литературы Возрождение связано с формированием раннего реализма, который и обозначается как реализм Возрождения, в отличие от более поздних этапов: просветительского (XVIII в.), критического (XIX в.).

ВРЕМЯ ХУДОЖЕСТВЕННОЕ – элемент хронотопа; отражение времени в художественном произведении, не тождественное реальному. Может быть пре-

ՀԱՎԵՐԺԱԿԱՆ ԿԵՐՊԱՐՆԵՐ – բանհյուսության և գրականության մեջ ստեղծված կերպարներ, որոնք իրենց պարունակած պատմագեղարվեստական մեծ ընդհանրացումների շնորհիվ օգտագործվում են նաև հաջորդ դարաշրջաններում:

ՎՈԴԵՎԻԼ – (ֆր. vaudeville, voix de la ville – քաղաքի ձայնը). կատակերգության տեսակներից մեկը, կենցաղային ուրախաշարժ բովանդակություն ունեցող երաժշտական փոքրիկ պիես (Գ.Սունդուկյան «Գիշերվան սաբրը խեր է», Շիրվանզադե «Շառլատան»):

ՎԵՐԱԾՆՈՒԹՅՈՒՆ, ՌԵՆԵՍԱՆՍ – (ֆր. renaissance). Աշխարհային գրառաջության եվրոպական հասարակական մտքի, արվեստի և գրականության պատմության մեջ: Եվրոպական վերածնությունն ընդգրկում է XV - XVI դարերը՝ լինելով անցման շրջան միջնադարի և նոր ժամանակների միջև: Դա փաստորեն ռեալիստական մեթոդի առաջին լայն և ամբողջական արտահայտությունն էր եվրոպական արվեստի պատմության մեջ և հսկայական ներգործություն ունեցավ նրա հետագա զարգացման վրա:

ԺԱՄԱՆԱԿ ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ – ժամանակի գեղարվեստական արտացոլումը իրական ժամանակային ընթացքի ոչ պարզ վերարտադրությունն է: Այն կարող է լինել

рывистым или непрерывным, замкнутым или разомкнутым, растянутым или свернутым, может подчеркиваться автором или не выделяться, соотноситься с историческим или быть несоотнсимым.

ВСЕМИРНАЯ (МИРОВАЯ) ЛИТЕРАТУРА – понятие, охватывающее всю совокупность литературы мира; основное содержание – литературный процесс в масштабе всемирной истории, выявляющий общие закономерности развития литератур различных народов, взаимосвязанности литературных явлений, родства жанровых структур, образов и стилистических исканий. Термин принадлежит И.В. Гете.

ГАЗЕЛЬ – (араб. azal – газель): твердая стихотворная форма, жанр восточной поэзии. Состоит из 5-12 бейтов с однозвучной рифмой через строку (aa ba ca da...). Кроме рифм применяется редиф. В последнем бейте упоминается имя автора.

ГЕКСАМЕТР – (греч. hexametros – шестимерный): в античном стихосложении – 6-стопный дактиль. (– ̣ – ̣ – ̣ – ̣ – ̣ – ̣ – ̣). В античной поэзии гекзаметр был основным размером эпоса, идиллии, сатир (“Илиада”, “Энеида”). В новоевропейской поэзии употреблялся исключительно в переводах или стилизациях античных тем и жанров.

տացվել” մեկ պահի մեջ անփոփելով մեծ ժամանակահատվածի բովանդակություն, բայց և կարող է “ծզվել”, երկարացվել՝ տալով մեկ ակնթարթում կատարված դեպքի, փայլատակած մտքի կամ հույզի համակողմանի նկարագրությունը:

ՀԱՍՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ – աշխարհի գրականությունների ամբողջականությունն ընդգրկող հասկացություն, որի հիմնական բովանդակությունը համաշխարհային պատմության մասշտաբով ընթացող գրական գործընթացն է: Նոր ժամանակներում ձևավորված հասկացություն է, երբ հնարավոր եղավ գիտակցել ազգային տարբեր գրականությունների ամբողջականությունը՝ որպես համաշխարհային գրականություն:

ԳԱԶԵԼ – (արաբ. azal – գազել). արևելյան պոեզիայում բանաստեղծության կառուցման կայուն ձև: Բաղկացած է երկտող տներից՝ բեյթեր, ունի հանգավորման (aa ba ca da...) կայուն եղանակ: Միևնույն ներքին հանգն ու ռեդիֆը կրկնվում են նաև բոլոր հաջորդ տների երկրորդ տողերում:

ՀԵԿՉԱՍԵՏՐ – (հուն. hex – վեց, metron – չափ). անտիկ տաղաչափության ամենատարածված ձևավերից մեկը: Հեկզամետրյան բանաստեղծ բաղկացած էր վեց ոտքից՝ հինգ դակտիլ և վերջում մեկ քորեյ: Նոր ժամանակներում գործածվել է գերազանցապես անտիկ գրականությունից կատարված թարգմանություններում կամ գրական ոճավորման նպատակով:

ГЕРМЕНЕВТИКА – (греч. hermeneia – комментирую, разъясняю): литературоведческая дисциплина; теория и искусство истолкования текста древних литературных произведений (рукописей, книг, памятников). Решая проблему адекватности истолкования текстов, герменевтика отстаивает путь максимально точной реконструкции стиля чужой эпохи, которая была бы свободна от привнесения проблематики современности и личности истолкователя.

ГЕРОЙ ЛИТЕРАТУРНЫЙ – художественный образ, одно из обозначений целостного существования человека в искусстве слова. Он подчеркивает господствующее положение действующего лица в произведении (как главного героя в сравнении с персонажем), указывая, что данное лицо несет основную проблемно-тематическую нагрузку. В литературном герое воплощается концепция писателя, исходя из которой и строится художественный образ; при этом свое уникальное значение литературный герой получает только в общей системе (контексте) данного произведения.

ГИПЕРБОЛА – (греч. hyperbole – преувеличение): разновидность тропа, средство художественного изображения, основанное на преувеличении тех или иных свойств изображаемого предмета или явления (И.А. в камнате людей = за день не перечь”).

ՄԵԿՆԱՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ՀԵՐՄԵՆԵՎՏԻԿԱ - (հուև. hermeneutike – պարզաբանում, մեկնաբանում). բնագրերի, տեքստերի մեկնության, դրանց բացատրության սկզբունքների մասին ուսմունք: Գրականագիտության համար հերմենևտիկայի նպատակը միևնույն հայեցակետի մեջ գեղարվեստական ամբողջականության, “կյանքայնությունը” և նրա մեկնաբանության “գիտականությունը”, ինքնագիտակցության և մշակութային ավանդների անմիջական հավաստիությունը համախմբելն է:

ՀԵՐՈՍ ԳՐԱՎԱՆ – ստեղծագործության մեջ հանդես եկող անձ: Գրականագիտության մեջ գործ է ածվում տարբեր իմաստներով: Ամենից շատ այն կիրառվում է ստեղծագործության բոլոր կերպարների, գործող անձերի նկատմամբ, անկախ նրանց բնույթից և խաղացած դերից: Ավելի ճիշտ է, երբ հերոս են անվանում միայն իրոք հերոսական հատկություններ ունեցող կերպարներին: Գրական հերոսի մեջ խտացվում է գրողի ընթրնունը (կոնցեպցիան), որի հիման վրա էլ ստեղծվում է գեղարվեստական կերպարը: Դրանով իսկ գրական հերոսը ստանում է եզակի մշանակություն տվյալ երկի կառուցվածքում:

ՀԱՓԱԶԱՆՅՈՒԹՅՈՒՆ, ՀԻՊԵՐԲՈԼ - (հուև. hyperbole - գերակշռում, չափազանցում). գեղարվեստական խոսքի պատկերավորության միջոց, հեական ճարձմանք: Իրեն պարզաբանում է առարկայի կամ երևույթի հատկանիշների չափազանցված պատկերմամբ:

ГЛОССАРИЙ – (греч. glossa – наречие, язык): собрание глосс, толкований непонятных слов и выражений, встречающихся в каком-либо литературном памятнике.

ГРАДАЦИЯ - (лат. gradatio – постепенное повышение): стилистический прием, позволяющий воссоздать события и действия, мысли и чувства в процессе, в развитии (прямая и обратная градация).

Завыл, запел, взлетел под небо камень,
И заволокся дымом весь карьер.
Н.Заболоцкий

ГРОТЕСК - (итал. grottesco – причудливый): тип художественной образности (образ, стиль, жанр), основанный на фантастике, смехе, гиперболе, причудливом сочетании и контрасте фантастического и реального, прекрасного и безобразного, трагического и комического, правдоподобия и карикатуры.

ГУМАНИЗМ - (лат. humanus – человеческий): отношение к людям, проникнутое любовью к человеку, заботой о его благе, уважением к его достоинству.

ГУСАН – народный поэт-певец в Армении, исполняющий свои песни, а также эпические и мифические сказания под аккомпанемент музыкального инструмента:

ԳԼՈՍԱՐԻՈՒՄ - (հուև. glossa – բարբառ, լեզու). գրական որևէ հուշարձանում հանդիպող անհասկանալի բառերի և արտահայտությունների՝ գլոսաների ստուգաբանում կամ մեկնաբանություն:

ԱՍՏԻՃԱՆԱՎՈՐՈՒՄ, ԳՐԱԴԱՅԻԱ - (լատ. gradatio – ուժեղացում). որևէ երևույթի, դեպքի, գործողության կամ հոգեկան վիճակի տրվող բնութագրումների աստիճանական ուժեղացում կամ թուլացում:

Սոռանա՛լ, մոռանա՛լ ամեն ինչ,
Ամենին մոռանալ.
Չըսիրել, չըխորհել, չափսոսալ –
Հեռանա՛լ...

Վ.Տերյան

ԳՐՈՏԵՍԿ - (ֆր. grotesque – ծիծաղաշարժ, արտառոց). գեղարվեստական պատկերավորման միջոց, որը երևույթի բովանդակությունն արտահայտում է ֆանտաստիկ պատկերների, երևույթի արտաքին նկարագրի ու ձևի սուր խախտման, հակադրությունների միջոցով:

ՀՈՒՄԱՆԻԶՄ - (լատ. humanus – մարդկային). հասարակական մշտքի առաջավոր հոսանք, մարդասիրություն, մարդու իրավունքների և արժանապատվության պաշտպանություն:

ԳՈՒՍԱՆ – ժողովրդական բանաստեղծ-երգիչ Հայաստանում, որն իր հորինած երգերը կատարում է ժողովրդական գործիքի նվագակցությամբ:

ДАДАИЗМ - (франц. dadaisme, dada - детский лепет): модернистское литературно-художественное направление в 16-22 гг. XX века. Сложился в Швейцарии как протест против 1-ой мировой войны, выраженный в своеобразном художественном эпатаже - в бессмысленном сочетании слов и звуков (Т.Тцара, М. Янко), псевдочертежах, наборе случайных предметов (М.Дюшан, Г.Арт, М.Эрнст). Представители выступали против реализма, традиции, ратовали за искусство, лишённое социальной функции.

В 20-х годах часть дадаистов переходит к сюрреализму, в Германии - к экспрессионизму.

ДАКТИЛЬ - (греч. daktylos - палец): в античном стихосложении - трехсложная стопа, состоящая из одного долгого и следующих за ним двух кратких слогов (-У-У-У).

Зеркало в зеркало, с трепетным лепетом,
Я при свечах навела;
В два ряда свет - и таинственным трепетом
Чудно горят зеркала.

А.Фет

ДАСТАН - (фарси): в литературе Востока романтическая поэма или литературная обработка сказочных сюжетов и легенд. Бывают прозаические, стихотворные или смешанные ("Хосров и Ширин", "Лейли и Меджнун" Низами, главы из "Шахнаме" Фирдоуси).

ДАДАИЗМ - (фр. dada - думная слоговая комбинация). XX века сдвинул архаичные формы искусства: 2-е десятилетие 20-го века. Движение, жесты, мимические акты персонажей, выражающие их эмоции, мысли, намерения.

УСТЕЛ, ДАКТИЛЬ - (греч. daktylos - палец). Трёхсложная стопа, состоящая из одного долгого и двух кратких слогов (-У-У-У).

Ухитился захватить и удержать,
Ухитился удержать и удержать,
Ухитился - и в удержанье
Ухитился захватить и удержать.

Ч.Степанов

ДАУСУС - (персид.). архаичная форма слова "дастани", поэма или литературная обработка сказочных сюжетов и легенд. Бывают прозаические, стихотворные или смешанные ("Хосров и Ширин", "Лейли и Меджнун" Низами, главы из "Шахнаме" Фирдоуси).

ДЕЙСТВИЕ - 1). поступки персонажей эпических и драматических произведений в их взаимосвязи, составляющие важнейшую сторону сюжета. Единицы действия - высказывания, движения, жесты, мимические акты персонажей, выражающие их эмоции, мысли, намерения.

2). Часть драматического произведения или спектакля (см. Акт).

ДЕКАДАНС - (франц. decadence, от лат. decadentia - упадок): упадочные явления в философии, искусстве и литературе конца XIX - начала XX века, отмеченные настроениями безнадежности, неприятия жизни, индивидуализмом, утратой идеалов. Многие мотивы декадентского умонстроения стали достоянием разнообразных модернистских художественных направлений. В России мотивы декадентства отразились в творчестве старших символистов: Д.Мережковского, В.Брюсова, З.Гиппиус, Ф.Сологуба, Л.Андреева и др.

ДЕКЛАМАЦИЯ - (лат. declamatio): произнесение художественных произведений вслух. Является интерпретацией текста.

ГНОСТИЦИЗМ - древнехристианское учение, основанное на идеях платонизма, эллинизма, мистического пантеизма.

В гностицизме центральное место занимает учение о спасении души. Душа, попавшая в материальное тело, обречена на страдания. Спасение души достигается через познание истинных богов и отказ от материального мира.

В гностицизме центральное место занимает учение о спасении души. Душа, попавшая в материальное тело, обречена на страдания. Спасение души достигается через познание истинных богов и отказ от материального мира.

УПАДОНС, ДЕКЛАМАЦИЯ - (лат. declamatio): произнесение художественных произведений вслух. Является интерпретацией текста.

УПАДОНС - (лат. declamatio): произнесение художественных произведений вслух. Является интерпретацией текста.

ДЕКОНСТРУКТИВИЗМ – (англ. deconstruction – разрушение, разбор): литературоведческая разработка теории постструктурализма, выступает как теория литературы (Ж. Деррида, П. де Ман, Х. Блум, Дж. Хартман). Наиболее влиятельное направление современной литературной критики. Свое название получил по основному принципу анализа текста – “деконструкции”, смысл которого заключается в выявлении внутренней противоречивости текста, в обнаружении в нем скрытых и незамечаемых не только “неискушенным” читателем, но и ускользающих от самого автора “остаточных смыслов”.

“ДЕРЕВЕНСКАЯ ПРОЗА” – одно из ведущих направлений русской литературы второй половины XX в. Характерна специфическая типология героя, позволяющая выделить образы “хранителей древностей” и образы “вольных людей” – героев, во многом живущих наперекор общепринятым нормам, вразрез с традиционными крестьянскими устоями. Писатели деревенщики внесли свой вклад в модификацию канонических жанров оды, пасторали, сказки, романа (В. Овечкин “Районные будни”, А. Солженицын “Захар Калита”, В. Шукшин “Калина красная”, В. Астафьев “Пастух и пастушка”, В. Распутин “Прощание с Матерой” и др.).

ԴԵԿՈՆՍՏՐՈՒԿՏԻՎԻԶՄ - (անգլ. deconstruction – քայքայում). պոստ-ստրուկտուրալիզմի տեսության գրականագիտական մշակում, հանդես է գալիս որպես գրականության տեսություն (ժ. Դերրիդա, Պ. դե Ման, Խ. Բլում, Ջ. Հարտման): ժամանակակից գրական քննադատության ամենաազդեցիկ ուղղություն: Իր անունն ստացել է բնագրի վերլուծության հիմնական սկզբունքի հիման վրա, որի իմաստը կայանում է բնագրի ներքին հակասությունների բացահայտումը, նրանում ոչ միայն անփորձ ընթերցողների չնկատած երանգների հայտնագործումը, այլև իր իսկ՝ հեղինակի կողմից սարդված “մնացորդային իմաստը”:

“ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ԱՐՉԱԿ” – XX դարի երկրորդ կեսի ռուսական, ինչպես նաև հայ գրականության առաջատար ուղղություններից մեկը: Նրան հատուկ է հերոսի առանձնահատուկ տիպաբանությունը, որ հնարավորություն է ընձեռում ստեղծելու “անցյալի պահպանողների” և “ազատ մարդկանց” կերպարներ՝ հերոսներ, որոնք շատ բաներում հակադիր են ընդհանուրի կողմից ընդունված նորմերին, հակասում են գյուղացիական որոշ շերտերի սովորություններին: Գյուղացիները իրենց նպաստն են ներդրել ներբողի, հովվերգության, հեքիաթի, վեպի սահմանված ժանրերի վերափոխման ընթացքին (Յ. Ծուղուրյան “Մոռացված աշխարհ”, Յ. Մաթևոսյան “Մենք ենք, մեր սարերը”, “Աշնան արևը”):

ДЕТАЛЬ ХУДОЖЕСТВЕННАЯ – (франц. detail – подробность): составной элемент литературного описания, одно из средств создания образа; выделенная автором выразительная подробность в произведении (в обстановке, пейзаже, интерьере, портрете, речи и пр.), несущая значительную смысловую и эмоциональную нагрузку.

ДЕТЕКТИВНАЯ ЛИТЕРАТУРА – (англ. detective – сыщик, от лат. detectio – раскрытие): вид художественной литературы, в которой усложненный сюжет обычно построен или на логическом раскрытии загадочного преступления, или на детальном выяснении таинственных и странных обстоятельств, связанных с судьбами героев.

ДЕТСКАЯ ЛИТЕРАТУРА – художественная литература для детей и юношества как часть общей литературы, включающая в себя: произведения, адресованные читателям младшего, подросткового или юношеского возраста, произведения, вошедшие в круг детского и юношеского чтения, а также творчество самих детей.

ДИАЛОГ – (греч. dialogos – разговор, беседа): вид устной речи, разговор двух или более лиц. В литературном произведении одна из основных форм речевой характеристики персонажей, наряду с монологом.

ԴԵՏԱԼ ԳԵՂԱՐՎԵՍԱԿԱՆ - (ֆր. detail – մանրամասն). ստեղծագործության մեջ արտահայտչական, պատկերման միջոց է, որը իմաստային և գաղափարական-հուզական ծանրաբեռնվածություն է կրում:

ԴԵՏԵԿՏԻՎ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ - (անգլ. detect – բացահայտում). գեղարվեստական գրականության ժանրերից մեկը, որը աչքի է ընկնում սյուժետային բազմազան գծերով, սուր հակասություններով ու բախումներով, սրընթաց կերպով զարգացող դեպքերով, որոնք ավարտվում են բոլոր խճճված հանգույցների լուծմամբ:

ՄԱՆԿԱՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ - երեխաների և պատանիների համար նախատեսված գեղարվեստական ստեղծագործություններ: Արժարժում են կյանքի այնպիսի հարցեր, որոնք հետաքրքրում են տվյալ տարիքի երեխաներին և մեկնաբանվում նրանց զարգացմանը համապատասխան գեղարվեստական ձևով:

ԵՐԿԻՍՈՒԹՅՈՒՆ, ԴԻԱԼՈԳ - (հուն. dialogos – խոսակցություն երկու հոգու միջև). գեղարվեստական երկի կառուցվածքի բաղադրամասերից մեկը, գրույց, խոսակցություն մեկից ավելի գործող անձանց միջև: Մենախոսության հետ մեկտեղ դառնում է կերպարների տիպականացման ու անհատականացման, գործողությունների զարգացման եղանակ:

ДИВАН - (перс. - запись, книга): 1). двух- (бейт) или четырехстрочное (рубай) стихотворение в восточной поэзии, состоящее из 15 (8+7) слогов. 2). В классических литературах Востока сборник стихов, расположенных строго по жанрам и в алфавитном порядке рифм.

ДИДАКТИЗМ - (греч. didaktikos - поучительный): нравоучительность, назидательность, моралистическая тенденция, не скрываемая автором воспитательная направленность его произведения.

ДИЛОГИЯ - (греч. di - два, logos - слово, повествование): соединение двух композиционно самостоятельных произведений, связанных между собой общностью замысла, сюжета и действующих лиц ("Золотой теленок", "Двенадцать стульев" И.Ильфа и Е.Петрова,).

ДИСКУРС - (лат. discursus - рассуждение): многозначное понятие, введенное структуралистами (Д.Дано, А.Греймас, Ж.Курте). Под дискурсом в первую очередь понимают специфический способ или специфические правила организации речевой деятельности (письменной или устной). Иногда употребляется как понятие, близкое стилю - "литературный дискурс", "научный дискурс".

ԴԻՎԱՆԻ - (պարսկ. - գիրք, գրառում). 1). Հին ծագում ունեցող աշուղային տաղ՝ կազմված 15 վանկանի երկտող (բեյթ) կամ քառատող (ռուբայի) տներից, հիմնականում կյանքի, սիրո, խրատական մտփվներով: 2). Արևելյան բանաստեղծների քնարական ստեղծագործությունների ժողովածու, որոնք դասավորված են հատուկ ժանրային հերթականությամբ:

ԴԻԴԱԿՏԻԶՄ - (հուն. didaktikos - ուսուցողական). գիտական դրույթներ, բարոյախրատական, հասարակական-քաղաքական, մանկավարժական մտքեր, որոնք շարադրվում են ստեղծագործությունների մեջ:

ԵՐԿՊԱՏՈՒՄ, ԴԻԼՈԳԻԱ - (հուն. di - երկու, logos - խոսք). երկու ինքնուրույն մասերից բաղկացած գեղարվեստական ստեղծագործություն, որն ունի գաղափարական ընդհանուր մտահղացում և միասնական գլխավոր հերոսներ:

ՔՆՆԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ, ԴԻՍԿՈՒՐՍ - (ֆր. discourse - քննախոսություն). բազմաձևակ հասկացություն, որ առաջ են բաշխվ ստրուկտուրալիստները (Ա.Գրեյմաս, Դ.Դանո, Ժ.Կուրտե): Դիսկուրսի տակ առաջին հերթին հասկանում են խոսքի գործածության (գրավոր կամ բանավոր) առանձնահատուկ միջոցը կամ առանձնահատուկ օրենքի կազմակերպումը: Հաճախ օգտագործվում է ինչպես ոճին մոտ հասկացություն՝ "գրական քննախոսություն", "գիտական քննախոսություն":

ДИСТИХ - (греч. distichon - дважды): стихотворение из двух строк, выражающее оригинальную глубокую мысль.

Когда легковверен и молод я был,
Младую гречанку я страстно любил...
А.Пушкин

ДИФИРАМБ - (греч. dithyrambos - песня): жанр античной лирики, хоровая песня, гимн в честь бога Диониса, сопровождаемый танцем. Способствовал возникновению античной драмы. В поэзии - произведение, близкое оде.

ДРАМА - (греч. drama - действие): 1). Один из трех родов литературы, наряду с эпосом и лирикой. Основу драмы составляет развертывающееся в настоящем времени действие, показанное через острые конфликты и в форме диалога. В зависимости от характера конфликтов, целей борьбы, которую ведут герои, от чувств, возникающих при этом у читателя, драматические произведения делятся на трагедии, комедии, драмы.

2). Один из основных жанров драмы как литературного рода. Пьеса с острым конфликтом, главная цель которой - изображение личности в ее драматических отношениях с обществом.

ԴԻՍՏԻՔՈՍ - (հուն. distichon - երկտող). անտիկ տաղաչափությունից սկիզբ առնող բանաստեղծական տան կամ առանձին ոտանավորի տեսակ, որը բաղկացած է երկու տողից:

Դեռ նոր հանդիպած՝ մենք բաժանվեցինք,
Իրար նոր գտած՝ կորցրեցինք իրար:
Պ.Սևակ

ԴԻՖԻՐԱՄԲ - (հուն. dithyrambos - երգ). Հին Հունաստանում ուրախության աստված Դիոնիսոսին նվիրված փառաբանական երգ՝ պարերի ու նվագի ուղեկցությամբ: Դիֆիրամբներից սկիզբ է առնում անտիկ ողբերգությունը: Պոեզիայում՝ ներբողին մոտիկ ստեղծագործություն:

ԴՐԱՄԱ - (հուն. drama - գործողություն). 1). գեղարվեստական գրականության երեք սեռերից մեկը՝ էպոսի և լիրիկայի հետ միասին: Դրամայի խնդիրն է պատկերել հասարակ մարդկանց առօրյա կյանքն ու կենցաղը, հոգևոր աշխարհն ու ձգտումները: Իր հերթին դրաման բաժանվում է գրական ժանրերի, որոնք բնութագրվում են բովանդակության ու ձևի որոշ կանոնադրական կառուցվածքներով՝ ողբերգության, կատակերգության և դրամայի:

2). գրական-դրամատիկական ժանրերից մեկը: Դրամայում դեպքերը պատկերվում են սուր բախումների, հոգեբանական լարված վիճակների, մարդկային բազմազան հարաբերությունների բնական զարգացման մեջ:

ЖАНР - (франц. genre – вид): форма, в которой проявляются основные роды литературы – эпос, лирика, драма. К эпическим жанрам относятся: эпос, поэма, роман, повесть, новелла, рассказ, басня, художественный очерк и т.п.; к лирическим жанрам – баллада, элегия, стихотворение, ода, эклога и т. д.; к драматическим жанрам – трагедия, комедия, драма, мелодрама, водевиль и др.

Жанры возникают и развиваются в зависимости от тех задач, которые решает литература, от эстетических взглядов писателей, от характера жизненного материала, к которому они обращаются.

ЖИТИЯ СВЯТЫХ, АГИОГРАФИЯ – (греч. hagios – святой, grapho – пишу): жанр церковной литературы; жизнеописание духовных и светских лиц, канонизированных христианской церковью (“Житие Александра Невского”).

ЗАВЯЗКА – начальный момент в развитии событий, изображенных в драматических и эпических произведениях. Нередко ей предшествует экспозиция. В завязке читатель получает первые представления об изображаемых характерах и конфликте между ними.

ԺԱՆՐ ՊՐԱՎԱՆ - (ֆր. genre – տեսակ). Ժողովրդական բանահյուսության և գեղարվեստական գրականության ստեղծագործությունների հատուկ տեսակ: Ժանրերն իրենց բնույթով տարբերվում են իրարից և մտնում են գրականության սեռերի մեջ:

Էպիկական սեռի ժանրերն են առակը, հեքիաթը, առասպելը, վիպերգությունը, վեպը, պատմվածքը, նորավեպը, վիպակը, գեղարվեստական ակնարկը, ֆելիետոնը և այլն: Զնարական սեռի ժանրերից են երգը, եղերերգությունը, ներբողը, տարբեր տեսակի քնարական բանաստեղծությունները, էպիգրամը և այլն: Դրամատիկական սեռի ժանրերն են ողբերգությունը, կատակերգությունը, դրաման, վոդևիլը, ֆարսը և այլն:

ՎԱՐՔԱՊՐՈՒԹՅՈՒՆ, ԱԳՈՂՊՐԱՖԻԱ – պատմողական գրականության հնագույն տեսակներից մեկը: Պատմական կամ եկեղեցական նշանավոր գործիչների, սրբերի կյանքին ու գործունեությանը նվիրված գրքեր (“Վարք Մաշտոցի”):

ՀԱՆՎՈՒՅՑ – սյուժեի բաղադրամասերից մեկը, որից սկիզբ է առնում ստեղծագործության հիմնական կոնֆլիկտը: Որոշ երկերում հանգույցը ծագում է արագ կերպով, երկի հենց սկզբում, այլ երկերում հանդիպում ենք աստիճանաբար զոյացող հանգույցի: Գեղարվեստական երկը սովորաբար ավարտվում է հանգույցի լուծումով:

ЗАГАДКА – жанр фольклора, в котором вещи и явления воспроизводятся иносказательно через сравнение их с отдаленно сходными; обычно предлагается как вопрос для отгадывания. От традиционных загадок отличаются шуточные загадки, основанные на игре слов, арифметические головоломки, шарады.

ЗАМЫСЕЛ – первая ступень творческого процесса, первоначальный набросок будущего произведения, возникающий в сознании писателя. У замысла существуют две стороны: сюжетная (автор заранее намечает ход событий) и идейная (предполагаемое решение проблем и конфликтов). Изменение замысла сюжета ведет к изменению идейного замысла.

ЗАПАДНИЧЕСТВО – направление русской общественной мысли середины 19 века. Выступали за развитие России по западно-европейскому пути, отмену крепостного права, установление личных свобод, укрепление законности, защиту прав граждан. Главные представители – В.Белинский, А.Герцен, И.Тургенев, В.Боткин, В.Майков и др. Издавали журналы “Отечественные записки”, “Современник”, “Русский вестник”.

ՀԱՆԵՆՈՒԿ – ժողովրդական ստեղծագործության տեսակներից մեկը, որը առարկան կամ երևույթը պատկերում է այլաբանորեն, նրա հատկանիշները նկարագրում գաղտնագրված ձևով: Հանելուկները կարող են լինել արծակ և չափածո:

ՄՏԱՀՂԱՑՈՒՄ - գեղարվեստական երկի թեմայի, գաղափարի և պլանի նախնական ուրվագծումը, որն առաջանում է գրողի գիտակցության մեջ և մղում նրան ստեղծագործական աշխատանքի: Մտահղացումը ծնվում է գրողի կենսափորձից, կյանքի այն երևույթների ազդեցության տակ, որոնք գրվում են նրա ուշադրությունը իրենց իմաստով և նշանակությամբ: Գրելու ընթացքում երկի նախնական մտահղացումը հարստանում է նոր գծերով, երբեմն էլ ենթարկվում փոփոխությունների:

ԱՐԵՎՄՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ԶԱՊԱԴՆԻՉԵՍՏՎՈՒՄ – ուղղություն 19-րդ դարի կեսերին ռուսական հասարակական մտքի մեջ: Հանդես են եկել Ռուսաստանի զարգացման արևմտաեվրոպական ուղու օգտին՝ հանուն ճորտատիրական կարգերի վերացման, անհատի ազատության, օրինականության ամրապնդման, քաղաքացիների իրավունքի պաշտպանության: Վլխավոր ներկայացուցիչներն են Վ.Բելինսկին, Ա. Գերցենը, Վ. Բոտկինը, Ի.Տուրգենևը և այլք: Հրատարակել են “Օտեչեստվեննիե զապիսկի”, “Սովրեմեննիկ” “Ռուսսկի վեստնիկ” հանդեսները:

ЗАЧИН – устойчивая словесная формула, с которой начинаются сказки, былины и другие произведения фольклора. Может указывать на время и место происходящего (“В некотором царстве, тридесятом государстве, жили-были...”).

ЗВУКОПИСЬ – подбор звуков в стихотворной речи, имеющий художественно-выразительное значение в соотношении с содержанием текста. Различают виды звукописи: аллитерация (повтор одинаковых согласных звуков) и ассонанс (повторение одинаковых гласных звуков).

ИДЕЙНОСТЬ – (греч. idea – понятие): идейная направленность произведения, определяющаяся глубиной и верностью мировоззрения писателя и определяющая значительность содержания произведения.

ИДЕЯ ПРОИЗВЕДЕНИЯ – обобщающая, эмоциональная, образная мысль, основной принципиальный смысл произведения, выступающий через все единство его образов. Предметом художественной мысли всегда бывают такие индивидуальные явления жизни, в которых наиболее отчетливо и активно проявляются ее существенные особенности. Правдивость идейной направленности произведения, при глубине обобщающего осмысления жизни и эстетическом

ՆԱՆԱՍՎԱԾԸ – բանախոսության ստեղծագործություններում սյուժեի հետ անմիջականորեն չկապված, երբեմն նախերգանքին նախորդող գվարճասույթի ռիթմիկայի կազմակերպման ժողովրդական ավանդական անվանումը, որի նպատակն է լսողների երևակայությունը հետաքրքրելն ու հրապուրելը:

ՅՆՉԱՅԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ – բանաստեղծական խոսքի մեջ հնչյունների ընտրություն, որն ունի գեղագիտական-արտահայտչական նշանակություն՝ առնչված բնագրի բովանդակությանը: Յնչահանգությունն ունի իր տեսակները՝ բաղաձայնային (նույն բաղաձայնների կրկնություն) և առձայնային (նույն ձայնավորների կրկնություն):

ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ – արվեստի և գրականության էության կարևորագույն կողմերից մեկն է, ստեղծագործության մեջ իրականության գնահատականը որոշակի հասարակական դիրքերից:

ԳԱՂԱՓԱՐԸ ԳԵՂԱՐՎԵՏՏԱԿԱՆ – պատկերվող իրականության նկատմամբ հեղինակի վերաբերմունքը, նրա արտահայտած գնահատականն ու եզրակացությունը: Երկի գաղափարը նրա թեմայի հետ միասին կազմում է ստեղծագործության թեմատիկ-գաղափարական հիմքը կամ բովանդակությունը: Ստեղծագործության գաղափարը խոշոր չափով պայմանավորում է նրա գեղարվեստական որակն ու հասարակության կյանքում ունեցած դերը: Որքան բարձր ու գեղեցիկ է գեղարվեստորեն արտա-

совершенстве образного выражения идеи, делает произведение высокохудожественным, дает ему общенациональное, народное, иногда и всемирно-историческое значение.

ИДИЛЛИЯ – (греч. eidyllion – картинка): жанровая форма буколической поэзии, изображение мирной добродетельной сельской жизни на фоне прекрасной природы.

ИДИОМА – (греч. idioma – своеобразие): разновидность фразеологизмов; словосочетание, свойственное данному языку и не переводимое дословно на другой язык (“бить баклуши”, “попасть впросак”).

ИКТ – (лат. ictus – ударение): сильное место в стихе, несущее ритмическое ударение: чередование таких сильных мест со слабыми образует метр стиха.

ИМАЖИНИЗМ – (франц. image – образ): авангардистское литературное течение в России в начале XX в. В 1919 с изложением его принципов выступили В.Шершеневич, Р.Ивнев, А.Мариенгоф, С.Есенин и др. Провозглашали “победу образа над смыслом”. Стихотворение могло не иметь содержания, но оно должно было быть насыщено словесными образами.

հայտված գաղափարը, այնքան ավելի նշանակալից է երկն իր ամբողջության մեջ:

ՀՈՎՎԵՐԳՈՒԹՅՈՒՆ, ԻԴԻԼԻԱ – (հուն. eidyllion – նկար). բուկոլիկ գրականության ժանրերից մեկը, ստեղծագործություն, որի մեջ պատկերվում է բնության գրկում ապրող մարդկանց՝ գեղջուկների, հովիվների, ձկնորսների խաղաղ ու անհոգ կյանքը:

ՀՍԿԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ԻԴԻՈՄԱ – (հուն. idioma – առանձնահատկություն). ոճական կայուն, բառացի անթարգմանելի արտահայտություն, դարձվածքի տարատեսակ (“աչքդ լույս”, “կյանքիդ մեռնեմ”):

ԻԿՏ – (լատ. ictus – շեշտ). ռիթմական շեշտը կրող բանաստեղծական տողի այն ուժեղ հատվածը, որի հերթագայությունը թույլ մասերի հետ ձևավորում է ոտանավորի բանաստեղծական չափը:

ԻՍԱԺԻՆԻԶՄ – (ֆր. image – պատկեր). գրական ուղղություն ռուսական պոեզիայում 1910-ական և 1920-ական թթ: Ներկայացուցիչներն էին Ա.Եսենինը, Ա.Մարիենգոֆը, Ռ. Իվնևը, Վ.Շերշենևիչը և այլք: 1919 թ. նրանք հանդես են եկել իրենց սկզբունքներով՝ ընդգծելով “պատկերի հաղթանակը նշուքին”: Ըստ նրանց բանաստեղծությունը կարող է չունենալ բովանդակություն, բայց այն պետք է հագեցված լինի բառային պատկերներով:

ИМПРЕССИОНИЗМ - (франц. *impression* – впечатление): художественное направление, возникшее во Франции во 2-ой пол. XIX века, представители которого стремились наиболее естественно и непредвзято запечатлеть реальный мир в его подвижности и изменчивости, передать свои мимолетные впечатления.

В живописи выдвинул выдающихся мастеров (К.Моне, О.Ренуар, Э.Дега, К.Коровин). В литературе черты импрессионизма встречаются в произведениях писателей разных направлений (Г.де Мопассан, А.Фет, А.Чехов, И.Бунин и др.) и выражают прежде всего впечатления, ощущения, личное, при этом сиюминутное восприятие окружающего мира.

ИНВЕКТИВА - (лат. *invehor* – нападаю): бранная речь, резкое обличительное выступление против какого-либо реального лица или явления жизни ("А вы, надменные потомки...", М.Лермонтов). Противостоит панегирику.

ИНВЕРСИЯ - (лат. *inversio* – перестановка): нарушение общепринятой грамматической последовательности слов, придающее фразе новый выразительный оттенок. Часто встречается в стихах.

И девы песьнь едва слышна
Долины в тишине глубокой.
А.Пушкин

ИМПРЕССИОНИЗМ - (фр. *impression* – впечатление). ուղղություն XIX դարի վերջի արվեստի և գրականության մեջ, որը հիմնվում էր կյանքից ստացած անմիջական տպավորությունների վրա:

Գրականության մեջ առաջ է գալիս առանձին տրամադրության կամ հոգեվիճակի ամենափոքր երանգների ցուցադրումը: Իրականության ամբողջական ընկալումը փոխարինվեց կտրտված, ակնթարթային, հաճախ քմահաճորեն ծագող և անհետացող տպավորություններով:

ԻՆՎԵԿՏԻՎ - (լատ. *invektiva oratio* – մեղադրական ճառ). որևէ բացասական երևույթի կամ անձնավորության դեմ ուղղված զայրալից, մերկացնող ելույթ, քննադատական ստեղծագործություն (Պ.Դուրյան "Տրտունջը"):

ՇՐՋԱՎԱՍՏՈՒԹՅՈՒՆ, ԻՆՎԵՐՍԻԱ - (լատ. *inversio* – տեղափոխում). բանաստեղծական խոսքի արտահայտչական միջոցներից մեկը, որն արտահայտվում է նախադասության անդամների դասավորության ընդունված կարգի փոփոխությամբ: Տեղափոխված բառերն ստանում են տրամաբանական և հուզական ուժեղ շեշտ: Շրջադասությունն օգնում է նաև անհրաժեշտ հանգավորում ստեղծելուն, որով ավելի ռիթմիկ ու արտահայտիչ է դարձնում բանաստեղծական տողերը:

ИНСЦЕНИРОВКА - (лат. *in* – на, *scaena* – сцена): переработка эпического произведения для театра, телевидения, радио с целью сценического воплощения.

ИНТЕРПРЕТАЦИЯ – (лат. *interpretatio* – объяснение): истолкование текста, направленное на понимание его смысла. См. Экзегетика, Герменевтика.

ИНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТЬ – (франц. *intertextualite*): один из основных терминов в анализе художественных произведений постмодернизма (Ю.Кристева). Буквально означает включение одного текста в другой. Концепция интертекстуальности связана с теоретической "смертью автора", т.е. растворением созданного конкретным автором текста в явных и неявных цитатах, реминисценциях, аллюзиях. "Каждый текст является интертекстом; другие тексты присутствуют в нем на различных уровнях в более или менее узнаваемых формах: тексты предшествующей культуры и тексты окружающей культуры" (Р.Барт).

ИНТЕРЬЕР – (франц. *interieur* – внутренний): изображение в художественном произведении внутренней обстановки помещения (дома, усадьбы, комнаты героя и т.д.). Выступает как средство характеристики героя.

ԲԵՍԱՎԱՆԱՑՈՒՄ - (լատ. *in* – վրա, *scaena* – բեմ). արձակ կամ չափածո գրական երկի վերածույնը դրամատիկական ստեղծագործության՝ թատրոնի, հեռուստատեսության, ռադիոյի համար:

ՍԵՎԵՆՏՈՒԹՅՈՒՆ - անհասկանալի տեքստի բացատրություն: Տե՛ս Սեկնաբանություն, Էկզեգետիկա:

ԻՆՏԵՐՏԵՔՍՏՈՒԱԼՈՒԹՅՈՒՆ - (անգլ. *intertextuality*): գեղարվեստական երկի վերլուծության պոստմոդերնիզմի հիմնական տերմիններից մեկը (Յու.Կրիստեա): Տառացիորեն նշանակում է մի տեքստի ներառումը մի ուրիշ տեքստի մեջ: Ինտերտեքստուալության սկզբունքը առնչվում է "հեղինակի մահվան" տեսական ընկալման հետ, այսինքն՝ հեղինակի ստեղծած կոնկրետ տեքստի շաղախումը բացարձակ և ոչ բացարձակ հատվածներում, վերհուշերում, մտորումներում: "Ամեն մի տեքստ հանդիսանում է ինտերտեքստ. ուրիշ տեքստերը ներկայանում են նրանում տարբեր աստիճաններով, շատ թե քիչ ճանաչված ձևերով՝ նախորդ մշակույթի տեքստերը և շրջակա մշակույթի տեքստերը" (Ռ.Բարտ):

ԻՆՏԵՐՅԵՐ - (ֆր. *interieur* – ներքին). գեղարվեստական երկում շենքի (հերոսի տան, սենյակի և այլն) ներքին կահավորանքի պատկերում, հերոսին բնութագրող միջոց:

ИНТОНАЦИЯ – (лат. intonare – произносить громко): выразительное средство звучащей речи, позволяющее передать отношение говорящего к предмету речи. Образуется за счет повышения или понижения тона, громкости или приглушенности речи, акцентированных ударений, речевых пауз. Особое значение интонация имеет в художественной прозаической и стихотворной речи, особенно в лирике.

ИНТРИГА – (лат. intricare – запутывать): обострение сюжета в литературном произведении с помощью использования различных случайностей, совпадений, обманных ходов, запутывающих действие, делающих неясным дальнейшее развитие конфликта и неожиданным его разрешение. Служит целям раскрытия характеров персонажей через поступки.

ИРОНИЯ – (греч. eironeia – насмешка): разновидность тропы, отрицательная оценка предмета или явления через его осмеяние. В литературном произведении ирония придает художественному изображению особую окраску, своеобразно раскрывая неудовлетворенность автора окружающим миром.

ԵԼԵՎԷԶԱՎՈՐՈՒՄ, ԻՆՏՈՆԱՅԻԱ – (լատ. intonare – բարձր արտասանել). բառերի ու նախադասությունների արտասանության եղանակ, որով խոսքը որոշակի վերաբերմունք է արտահայտում իր ասածի կամ գրուցակցի նկատմամբ, շեշտում է իմաստի այս կամ այն կողմը: Արտասանության եղանակը որոշվում է բառերի շեշտադրությամբ, արտասանության ուժով, արագությամբ, հնչերանգով, դադարներով և այլ գործոններով:

ԻՆՏՐԻԳ - (ֆր. intrigue – խճճում). գեղարվեստական երկերի մեջ պատմվող դեպքերի բարդ շղթա, անձնական շահերի և նպատակների համար մղվող պայքար: Ինտրիգը հերոսների միջև ծագող հակադրության կոնֆլիկտի տեսակներից մեկն է և վերջին հաշվով արտահայտում է հասարակական տարբերուժերի բախումը:

ՅԵԳՆԱՆԵ, ԻՐՈՆԻԱ - (հուն. eironeia – սրողված ծաղր). երգիծանքի դրսևորման միջոցներից մեկը: Յեգնական վերաբերմունքի դեպքում անարժան, ծաղրի ենթակա առարկան կամ անձնավորությունը առերևույթ բնութագրվում է դրական, բարձր հատկանիշներով: Այդպիսի բնութագիրը ընկալվում է որպես ծաղր, որն իր բնույթով կարող է լինել մեղմ, բարեսիրտ կամ թունոտ, զայրալից, արհամարհական և այլն:

“ИСКУССТВО ДЛЯ ИСКУССТВА”, “Чистое искусство” - сложившаяся в 19 в. теория, в основе которой лежит утверждение независимости художественного творчества от политики, общественных требований, воспитательных задач, провозглашение самодостаточности искусства, противопоставление возвышенности и совершенства классических художественных форм несовершенству окружающей действительности (А.Григорьев, А.Фет, А.Майков и др.).

ИСТОРИЗМ – способность художественной литературы точно воссоздавать облик, колорит, дух, самобытность исторической эпохи в конкретных картинах жизни, человеческих судьбах и событиях. Суть историзма составляет рассмотрение действительности в развитии, взаимных связях, взаимообусловленности.

ИСТОРИЯ ЛИТЕРАТУРЫ – один из основных разделов литературоведения. Предметом истории литературы является прошлое литературы как процесс или как один из моментов этого процесса. История литературы изучает литературу в ее развитии, смену стилей, течений, методов, взаимодействия литератур и другие формы литературного процесса, исследует самый процесс литературного развития в его конкретных проявлениях.

“ԱՐՎԵՍԸ ԱՐՎԵՍԻ ՀԱՄԱՐ”, “ՄԱՔՈՒՐ ԱՐՎԵՍ” – տեսություն, որը ժխտում է արվեստի կապը հասարակական կյանքի հետ, պաշտպանում նրա “բացարձակ անկախության” և “անշահախնդրության” սկզբունքը: “Մաքուր արվեստի” կողմնակիցները պնդում էին, որ արվեստը չպետք է միջամտի կյանքի հարցերին, ոչ մի միտում չպետք է ունենա, իսկ արվեստագետը պետք է ոգեշնչի միայն “գեղեցիկ իդեալով”:

ՊԱՏՄԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ - գեղարվեստական գրականության կարողությունը՝ պատմական դարաշրջանի դիմանկարը, կոլորիտը, ոգին, ինքնատիպությունը կյանքի կոնկրետ պատկերներում, մարդկային ճակատագրերում և իրադարձություններում ճշգրիտ պատկերելու ուղղությամբ: Պատմականության էությունը կայանում է նրանում, որ իրականությունը դիտարկվի նրա զարգացման, փոփոխականության, փոխադարձ պայմանավորվածության մեջ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ – գրականագիտության հիմնական բաժիններից մեկը, որն զբաղվում է անցյալի գրականության հետազոտությամբ: Այն նպատակ ունի բացահայտել և նկարագրել այս կամ այն դարաշրջանում, ազգային միջավայրում գրականության զարգացման բոլոր հիմնական գործոններն ու բաղադրամասերը՝ գրական ուղղությունները, ժանրերը, ոճերը, գրական առնչությունները, առանձին գրողների և ստեղծագործությունների տեղը այդ ընդհանուր համակարգում:

КАСЫДА – (араб.): жанр восточной лирической поэзии, стихотворение, близкое оде. По системе рифмовки (aa ba ca ...) похожа на газель, но объемнее (от 15 до 200 бейтов).

КАТАРСИС – (греч. katharsis – очищение): термин античной философии и эстетики (Аристотель); "очищение", "просветление" человеческой души посредством сострадания и страха, освобождение от негативной эмоции, которую способен вызвать предмет изображения.

КАТРЕН – (франц. quatrain, от quatre – четыре): строфа из четырех строк, четверостишие (рубаи, айрен). Стихотворение обычно состоит из нескольких катренов. Как самостоятельное стихотворение используется для надписей, эпиграмм, эпитафий, эпиграмм, изречений.

КЛАССИКА, Классическая литература – (лат. classicus – образцовый): литературное наследие писателей, признаваемых лучшими в национальной и мировой литературе. Классическим периодом в национальной литературе принято считать время появления наибольшего числа больших дарований, создающих законы, традиции этой литературы.

ՔԱՍԻԴ – (արաբ. - նշան բռնել). արևելյան պոեզիայում ներքողական բովանդակությամբ ուտանավորի կայուն ձև: Քասիդը բաղկացած է երկու տողանի տներից (բեյթեր), որոնք կապվում են հանգավորման որոշակի եղանակով (aa ba ca ...):

ԿԱՏԱՐՍԻՍ – (հուն. katharsis – մաքրում). հին հունական գեղագիտության կարևոր հասկացություններից մեկը: Արվեստը մարդու մեջ առաջացնում է տարբեր զգացմունքներ, սակայն ի վերջո այն մաքրում է այդ զգացմունքների անմիջական տարերային ներգործությունից՝ առաջացնելով գիտակցված վերաբերմունք կյանքի երևույթների նկատմամբ, պատճառելով բարոյագեղագիտական բարձր բավականություն:

ՔԱՏՐԵՆ, ՔԱՍՏՈՂ ՏՈՒՆ – (ֆր. quatrain – չորս). բանաստեղծական տան ամենատարածված տեսակը, որով գրված է համաշխարհային պոեզիայի երկերի մեծ մասը: Քառատող տունը կարող է լինել նաև ատոմի, ինքնուրույն բանաստեղծություն. քառյակ, ռուբայի, հայրենի:

ԴԱՍԱԿԱՆ (ԿԼԱՍԻԿ) ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ – այն գրական երկերը, որոնք իրենց գաղափարական և գեղարվեստական արժանիքներով դիմացել են ժամանակի քննությանը և ժողովրդի գիտակցության մեջ և ժողովրդի գիտակցության մեջ: Իկելի ստեղծագործությունները իրենց արժարժած գաղափարների համամարդկային նշանակալից և գեղարվեստական մեծ ընդհանրա-կացումների շնորհիվ դասական գրականության լավագույն երկերը կուրս են գալիս ազգային շրջանակներից և դառնում ամբողջ մարդկության սեփականությունը:

КЛАССИЦИЗМ – художественное направление в искусстве и литературе XVII – начала XIX века, для которого характерны высокая гражданская тематика, строгое соблюдение определенных творческих норм и правил. Одной из важных черт являлось обращение к образам и формам античной литературы и искусства как идеальному эстетическому эталону. Поэтика французского классицизма законченно-системное выражение получает в "Поэтическом искусстве" (1674) Н.Буало. Эстетика классицизма устанавливает строгую иерархию жанров, которые делятся на "высокие" (трагедия, эпопея, ода) и "низкие" (комедия, сатира, басня, изображающие частную повседневную жизнь людей средних сословий).

В России классицизм зародился во 2-й четв. 18 века в творчестве зачинателей новой русской литературы А.Кантемира, В.Тредиаковского, М. Ломоносова. Освоив сложившиеся на Западе жанровые и стилевые формы, русский классицизм сохранил свою национальную самобытность, которая характеризуется сатирической направленностью, преобладанием национально-исторической тематики над античной, а также высоким уровнем развития жанра оды, в которой получил прямое лирическое выражение патристический пафос, характеризующий русский классицизм в целом.

ԴԱՍԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ԿԼԱՍԻՑԻԶՄ – (լատ. classicus – առաջնակարգ, օրինակելի). XVII – XIX դարասկզբի գրականության և արվեստի ուղղություններից (մեթոդներից) մեկը: Իր առավել բնորոշ և ամբողջական դրսևորումը գտավ XVII դարի ֆրանսիական արվեստում: Ուղղության տեսական հիմունքները շարադրված են Ն.Բուալոյի "Քերթողական արվեստ" (1674) չափածո աշխատության մեջ: Այն հասարակականորեն ակտիվ արվեստ էր, որը ձգտում էր գրականությունը ծառայեցնել ժամանակի քաղաքական խնդիրներին, համապետական և համազգային շահերին: Գեղարվեստի բարձրագույն տիպարն ու չափանիշը կլասիցիստ գրողները տեսնում էին անտիկ աշխարհի գրականության մեջ, աշխատում էին հետևել ու նմանվել նրան: Շատ դեպքերում նրանք անտիկ դիցաբանությունից և գրականությունից էին քաղում իրենց երկերի թեմաները, կերպարներն ու սյուժեները, նույնիսկ ոճեր և արտահայտություններ: Գեղարվեստական գրականությունը ենթարկվում էր որոշ պարտադիր կանոնների, գրական ժանրերը բաժանվում էին "բարձր" (հերոսական պոեմ, ներքող, ողբերգություն) և "ցածր" (կատակերգություն, առակ) խմբերի՝ իրենց համապատասխան թեմաներով և ոճով. Խստորեն կիրառվում էր տեղի, ժամանակի և գործողության միասնության սկզբունքը ("երեք միասնության" օրենքը):

Ռուսական կլասիցիզմը (XVIII դ. – Ա.Կանտեմիր, Մ.Լոմոնոսով, Ա.Սումարոկով և ուրիշներ) սերտորեն կապված էր ազգային-պատմական թեմաների մշակման հետ: Հայ գրականության մեջ կլասիցիզմն արմատավորվել է Սուրբ Դավաթ կղզում հիմնադրված Մխիթարյան միաբանությունում (Ա.Բագրատունի, Մ.Ջախջախյան, Դ.Մինասյան):

КЛАУЗУЛА - (лат. clausula - заключение): окончание стиха, т.е. группа слогов, состоящая из последнего ударного и следующих за ним неударных слогов. Клаузулы бывают мужские - с ударением на последнем слоге стиха, женские - с ударением на предпоследнем слоге, дактилические - с ударением на третьем от конца слоге. При повторе созвучных клаузул двух и более стихов возникает рифма.

КЛИМАКС - (греч. klimax - лестница): стилистическая фигура, вид градации; цепь слов или фраз с постепенным нарастанием значимости.

Ни позвать, ни крикнуть, ни помочь.
М.Волошин

КОЛЛИЗИЯ - (лат. collisio - столкновение): противоречие, столкновение, борьба действующих лиц, лежащие в основе действия художественного произведения. Синонимичен термину конфликт, но подразумевает исторический масштаб, глобальность изображаемых противоречий.

КОЛОН - (греч. kolon - часть тела): выразительное средство, ритмико-интонационная единица звучащей речи; речевой такт, выделенный паузами и обычно объединенный логическим ударением.

ԿԼԱՈՒԶՈՒԼԱ - (լատ. clausula - եզրափակում, վերջավորություն). բանաստեղծական տողի վերջավորությունը՝ սկսած վերջին շեշտված վանկից: Ըստ այդ վանկի տեղի էլ կլաուզուլան կոչվում է *արական*, երբ շեշտվում է տողի վերջին վանկը, *իգական*՝ շեշտվում է տողի նախավերջին վանկը, *դաքտիլային*՝ շեշտվում է վերջից երրորդ վանկը: Երբ ոտանավորի մեջ երկու կամ ավելի տողերի վերջավորությունները հնչյունական կազմով նման են, դա կոչվում է հանգ:

ԿԼԻՄԱԿՍ - (հուն. klimax - սանդուղք, ելարան). Ոճական ֆիգուր, աստիճանավորման տեսակ: Ֆրազի մեջ բառերի դասավորության և արտահայտման կարգ՝ ըստ աճող նշանակության:

Եկա, տեսա, հարթեցի:
Յ.Կեսար

ԿՈԼԻԶԻԱ - (լատ. collisio - հակադրություն). գրական երկերում պատկերված հակադիր շահերի, ծգտումների և կրքերի սուր բխում: Կոլիզիան կոնֆլիկտի ձևերից մեկն է, որն արտահայտում է դասակարգային, հասարակական և ազգային հակադիր ուժերի անհաշտ պայքարը:

ԿՈԼՈՆ - (հուն. kolon - մարմնի մաս). պարբերության տարր, ռիթմական միավոր, առոգանական դադարներով առանձնացված և տրամաբանական շեշտով համախմբված խոսքային տակտ:

КОЛЬЦО, ПРОСАПОДОСИС - (греч. prosapodosis - сверх-прибавка): повтор слова или группы слов в начале и конце одного и того же стиха или колона. На кольце основано построение таких форм поэзии как рондо и триолет.

Подарю я шаль из Хорасана
И ковер ширазский подарю.
С.Есенин

КОМЕДИЯ - (греч. komos - веселая процессия, ode - песнь): один из основных видов драмы, в котором характеры, ситуации и действие представлены в смешных формах или проникнуты комическим. Комедия прежде всего устремлена к осмеянию безобразного, противоречащего общественному идеалу или норме. Смех достигается с помощью действия, основанного на комических совпадениях или недоразумениях (интриге), а также диалога, в котором важную роль играют остроумные слова и выражения, кажущиеся в устах данного персонажа нелепыми и смешными.

ՕՂԱԿ, ՊՐՈՍԱՊՈԴՈՍԻՍ - (հուն. prosapodosis - գերհավելում). բառի կամ բառերի խմբի կրկնություն չափածոյի նույն տողի կամ կոլոնի սկզբում և վերջում:

Մ'ը երկրի սրտում բախիծ կա այնքան,
Եվ այնքան ներում - ո՞ր երկրի սրտում...
Վ.Տերյան

ԿԱՍԱԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ, ԿՈՄԵԴԻԱ - (հուն. komodia - ուրախ ներկայացում, երգեր). բատերգական ժանրերից մեկը, որի մեջ երգիծական միջոցներով ծաղրվում են հասարակական կյանքում, մարդկանց կենցաղում, բնավորության և հոգեբանության մեջ եղած բացասական գծերը: Կյանքի բացասական կողմերը կատակերգության մեջ ծաղրվում են կոմիկական վիճակների, խոսքի կոմիզմի ու երգիծանքի այլ միջոցներով: Դեպքերի զարգացման մեջ զգալի դեր են խաղում բյուրիմացությունը, պատահական զուգահեռությունները, որոնց միջոցով բացահայտվում են հերոսների իրական փոխհարաբերություններն ու նրանց բնավորության էությունը:

КОМЕДИЯ ДЕЛЬ'АРТЕ, КОМЕДИЯ МАСОК - (итал. commedia dell'arte): итальянские импровизированные театральные представления по краткому литературному сценарию, основными элементами поэтики которого были острый комический гротеск, интрига, широкое использование музыки. В основе сюжетов - семейные, воспитательные, политические проблемы, но чаще любовные перипетии. Основные типовые маски - Бригелла, Арлекин, Серветта, Пульчинелла, Панталоне, Капитан, Доктор, переходящие из одного спектакля в другой. Оказала значительное влияние на развитие европейского театра.

КОМИЧЕСКОЕ - (греч. komikos - веселый, смешной): смешное в жизни и искусстве. Из всех видов искусства литература располагает наиболее богатыми возможностями для воплощения комического и воспитания человека средствами смеха. Именно в литературе наблюдаются все оттенки и разновидности комического: ирония, юмор, сарказм, сатира.

КОМПАРАТИВИЗМ - (лат. comparativus - сравнительный): см. Сравнительно-историческое литературоведение.

ԴԻՍԱՎԵՆԵՐԻ ԿՈՍԵԴԻԱ - (իտալ. commedia dell'arte). բեմական սխեմատիկ բովանդակությամբ, ինտրիգով, գրական կարճ սցենարով, իտալական թատրոնի (XVI-XVIIIդդ.) հանպատրաստից ներկայացում, որին բնորոշ է կոմիկական սուր գրոտեսկը, երաժշտության առատ օգտագործումը, փողոցային խոսքը: Հիմնական դիմակներն են՝ Բրիգելլան, Առլեկինը, Սերվետտան, Պուլչինելլան: Որպես թատերական ժանր՝ նպաստեց եվրոպական թատրոնի զարգացմանը՝ տալով բեմական անսամբլի առաջին նմուշները:

ԿՈՄԻԿԱՎԱՆ - (հուն. komikos - ուրախ). գեղագիտական հիմնական հասկացություններից մեկը, որը ցույց է տալիս կյանքում և արվեստում ծիծաղ, երգիծական վերաբերմունք հարուցող իրողությունները: Ծաղրվող երևույթի հասարակական վնասակարության չափից, գրողի աշխարհայացքից և տաղանդի բնույթից է կախված այն, թե ժխտման ինչ ուժով է պատկերվում երգիծանքի առարկան: Երգիծական վերաբերմունքի բազմազան երանգներն են՝ հուճուր, սատիրա, հեզանք, սարկազմ:

ԿՈՄՊԱՐԱՏԻՎԻԶՄ - (լատ. comparativus - համեմատական). տե՛ս Պատմահամեմատական գրականագիտություն

КОМПИАЦИЯ - (лат. compilatio - ограбление): работа, составленная на основе чужих произведений или исследований без ссылок на источник.

КОМПОЗИЦИЯ - (лат. compositio - составление, соединение): построение, расположение и взаимосвязь всех частей, образов, эпизодов, сцен произведения, обусловленное его содержанием и жанром. Композиция литературного произведения включает "расстановку" персонажей (систему образов), событий и поступков (К. сюжета или фабула), способов повествования (собственно повествовательная К. как смена точек зрения на изображаемое), подробностей обстановки, поведения, переживаний (К. деталей), стилистических приемов (речевая К.), вставных рассказов и лирических отступлений (К. внесюжетных элементов).

Законы композиции различаются для поэзии и прозы, для разных родов и жанров.

КОНТАМИНАЦИЯ - (лат. contaminatio - смешение): в текстологии - соединение текстов разных редакций одного произведения. Контаминатор руководствуется предполагаемым замыслом автора и приписывает ему получившийся текст ("Демон" М. Лермонтова).

ԿՈՍՊԻԼԱՅՑԻԱ - (լատ. compilatio - թալանել). գիտության և գրականության բնագավառում ստեղծված ոչ ինքնուրույն գործ, որի մտքերը, դրույթները, տվյալներն ու փաստերը փոխ են առնված ուրիշ հեղինակներից:

ԿՈՍՊՈԶԻՑԻԱ - (լատ. compositio - շարադրում, կազմավորում). գրական ստեղծագործության բոլոր բաղադրամասերի կառուցվածքը, նրանց խմբավորումը, դասավորությունն ու փոխադարձ կապը: Գրական ստեղծագործության կառուցվածքը պայմանավորված է նրա թեմայով և զաղափարով: Կառուցվածքային ձևերից են պատումի շարադրանքը հեղինակի, ակնատեսի, կամ գլխավոր հերոսի կողմից, նամականու, օրագրության կամ վերոհիշյալ ձևերի զուգակցմամբ: Գրական երկի կառուցման միջոցներից են կերպարների ընդհանրացված գնահատականը, նրանց դիմակարը, ապրումների և հոգեկան վիճակների, կենցաղային միջավայրի և իրերի նկարագրությունը, բնության տեսարանները, հերոսների ուղղակի խոսքը, հեղինակային շեղումները և այլն:

ԲՎԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆ - (լատ. contaminatio - խառնում). միևնույն ստեղծագործության տարբեր խմբագրման տեքստերի միացում, երբ աղբյուրները բավարարող խմբագրում չեն տալիս: Բաղարկությունը վարկածային տեքստ է ստեղծում (Ս.Լերմոնտովի "Ղև" պոեմը):

КОНТЕКСТ - (лат. contextus - сцепление, связь): речевое или ситуативное окружение литературного произведения или его части, в пределах которого наиболее точно выявляется смысл и значение отдельного слова, фразы и т.д. В художественной литературе контекст определяет конкретное содержание, выразительность и стилистическую окраску не только какого-либо фрагмента повествования, но и целого произведения, а также различных художественных средств. Нарушение контекста разрушает художественное единство текста и самый художественный образ; вне контекста невозможно уловить авторское отношение к изображаемому.

КОНФЛИКТ - (лат. conflictus - столкновение): противоборство, противоречие как принцип взаимоотношений между образами в литературном произведении. Будучи основой и движущей силой действия, конфликт определяет главные стадии развития сюжета: зарождение конфликта - завязка; наивысшее обострение - кульминация; разрешение конфликта - развязка. Обычно конфликт выступает в виде коллизии, т.е. прямого столкновения между изображенными в произведении действующими лицами.

ԿՈՆՏԵՔՍՏ - (լատ. contextus - միավորում, կապ). գրական ստեղծագործության բնագրի համեմատաբար ավարտուն միավոր (նախադասություն, պարբերություն, տող կամ տուն): Կոնտեքստն իր բովանդակությամբ պայմանավորում է նաև յուրաքանչյուր բառի և արտահայտության կոնկրետ նշանակությունը, հաճախ վերափոխում է այն: Բառի բուն զեղարվեստական իմաստը ու դերը հանդես են գալիս կոնտեքստի մեջ: Կոնտեքստ հասկացությունը փոխաբերաբար կիրառվում է նաև ամբողջ զեղարվեստական երկի նկատմամբ, ցույց է տալիս նրա բազմազան կապերը հասարակակն կյանքի և զեղարվեստական ավանդույթների հետ:

ԲԱՆՈՒՄ, ԿՈՆՖԼԻԿՏ - (լատ. conflictus - ընդհարում). կենսական հակասությունների պատկերումը զեղարվեստական ստեղծագործության մեջ: Այդ հակասությունները կարող են հանդես գալ ինչպես առանձին անհատների, այնպես էլ սոցիալական, ազգային, քաղաքական շահերի բախման ձևով: Կոնֆլիկտը կարող է դրսևորվել նաև հերոսների հոգեկան աշխարհում՝ իրարամերժ գաղափարների, զգացմունքների և ձգտումների բախման ձևով: Կոնֆլիկտի հիմնական տեսակներն են ինտրիգը և կոլիզիան:

КОНЪЕКТУРА - (лат. conjectura - догадка): исправление, восстановление испорченного текста или расшифровка его частей, не поддающихся прочтению.

КРИПТОНИМ - (греч. kryptos - тайный, скрытый, опута - имя): скрытое имя, с которым в печати часто выступают писатели, публицисты, критики. ("К.Р." - Константин Романов; "М." - Аполлон Майков). В отличие от псевдонима могут использоваться несколько криптонимов.

КРИТИКА ЛИТЕРАТУРНАЯ - (греч. kritike - судить, искусство разбирать): одна из составных частей литературоведения. Тесно связанная с историей и теорией литературы, литературная критика оценивает главным образом современное литературное развитие, истолковывает художественные произведения с точки зрения современности. Критик помогает читателю глубже в них разобраться и показывает писателю достоинства и недостатки произведения. В современной литературной критике используются такие жанры, как статья, рецензия, обзор, эссе, литературный портрет, литературно-критический диалог.

ԿՈՆՅԵԿՏՈՒՐԱ - (լատ. conjectura - ենթադրություն). բնագրում բացակայող կամ չկարդացվող մասի վերականգնում, որը մտցվում է տեքստի մեջ գիտական նկարագրության ժամանակ:

ՃԱԾԿԱՆՈՒՆ, ԿՐԻՊՏՈՆԻՄ - (հուն. kryptos - ծածուկ, թաքնված, opyta - անուն). մականուն, որով հանդես են գալիս հաճախ գրողները, հրապարակախոսները և այլք ("Ա. Բ.", "Կրծիմ" - Ալեքսանդր Բալանթար, "Ն. Ա." - Նիկոլ Աղբալյան;):

ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ ԳՐԱԿԱՆ - գրականագիտության հիմնական բաժիններից մեկը, որն զբաղվում է գերազանցապես ժամանակակից գրականության հարցերով: Գրական քննադատությունը տեսական ընդհանուր սկզբունքների կիրառումն է կոնկրետ զեղարվեստական երկերի նկատմամբ: Քննադատը կոչված է բացատրելու գրական ստեղծագործության հասարակական իմաստն ու զեղագիտական նշանակությունը: Գրական քննադատությունն ունի բազմաթիվ տեսակներ՝ գրախոսություն, գրական կյանքի այս կամ այն հարցն արծարծող պորբլեմային հոդված կամ տեսություն, գրական դիմանկար, ուրվագիծ, մենագրություն ժամանակակից գրողի մասին և այլն:

КРИТИЧЕСКИЙ РЕАЛИЗМ – направление в реалистической литературе и искусстве XIX-XX вв., ориентированное на непосредственное отражение несовершенства повседневной жизни людей, несправедливости общественного порядка и мироустройства в целом. Основное свойство – обличительная направленность произведений. Для критического реализма характерны: гуманизм, народность, изображение персонажей во взаимодействии с окружающим миром (через портрет, пейзаж, систему персонажей, детали интерьера).

КУЛЬМИНАЦИЯ – (лат. culmen – вершина): наиболее напряженный момент в развитии действия литературно-художественного произведения. Играет существенную роль в раскрытии характеров действующих лиц и в разворачивании художественного конфликта.

КУРТУАЗНАЯ ЛИТЕРАТУРА – (франц. courtois – любезный, вежливый): придворно-рыцарское направление в средневековой европейской литературе (12-15 вв.). Лирические стихотворения, песни, новеллы посвящены приключениям и подвигам рыцарей, воспеванию их чести и любви.

ՔՆՆԱԴՍԱԿԱՆ ՌԵԱԼԻԶՄ – XIX-XX դդ. գեղարվեստական ուղղություն: Զննադատական ռեալիզմի հիմնական ոգին ժամանակակից հասարակության սոցիալ-քառոյական արատների անխնա և հետևողական մերկացումն էր: Ռեալիստ գրողները գեղարվեստական խոսքի հզոր ուժով բացահայտում էին բուրժուական հարաբերությունների հակամարդկային էությունը, ցույց էին տալիս տիրող խավերի շահամուլությունն ու էգոիզմը, քառոյական այլասերումը, աշխատավոր մարդկանց թշվառությունը, նրանց լավագույն ձգտումների խորտակումը:

ՉԱԳԱԹՆԱԿԵՏ, ԿՈՒՆԻՆԱՅԻՄ – (լատ. culmen – գագաթ). սյուժեի հիմնական մասերից մեկը, գեղարվեստական երկում գործողությունների զարգացման ամենաբարձր կետը, ամենալարված աստիճանը, որին հաջորդում է հանգույցի լուծումը: Գագաթնակետը հատկապես ցայտուն է դրսևորվում սյուժետային այնպիսի երկերում, որտեղ պատկերված են ուժեղ բախումներ:

ԿՈՒՐՏՈՒԱԶԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ – (ֆր. courtois – հարգալից, բաղաբավարի). միջնադարյան եվրոպական գրականության մեջ արքունի-ասպետական ուղղություն: Ասպետական վեպի, նովելի ու քնարերգության պաթոսը վերնախավի իդեալներն են և խիզախումները հանուն անձնական փառքի ու քառոյական կատարելության:

ЛЕГЕНДА – (лат. legenda – то, что следует прочесть): в фольклоре – вошедший в традицию устный народный рассказ, в основе которого лежит чудо, фантастический образ или представление, воспринимающиеся как достоверные. Подразделяются на исторические, топонимические, религиозные, бытовые, этнографические и др.

ЛЕЙТМОТИВ – (нем. leitmotiv – ведущий мотив): преобладающее настроение, главная тема, основной идейный и эмоциональный тон произведения, направления; образ или оборот художественной речи, повторяющийся в произведении как момент постоянной характеристики героя, переживания или ситуации.

ЛЕТОПИСЬ – один из основных жанров древнерусской литературы, произведение, состоящее из последовательного описания исторических событий. Повествование в летописи было двух типов: собственно погодные записи-сообщения (по годам), и летописные рассказы-описания событий. ("Повести временных лет", XII в; "Лицевой свод", XVI в.).

ЛИПОГРАММА – (греч. leipo – пренебрегаю, gramma – буква): текст, написанный без одной или нескольких звуков.

Я на холме спал высоком,
Слышал глас твой, соловей,
Даже в самом сне глубоко
Внятен был душе моей.

Г.Державин (нет звука - р)

ԼԵԳԵՆԴ – (լատ. legenda – այն, ինչ պետք է կարդացվի). բանահյուսությունում արձակ ավանդական գրույց, որի մեջ պատկերվող կերպարներն ու դեպքերը ներկայացվում են մեծ մասամբ հրաշապատում ձևով: Լեգենդների մեջ արտահայտվել են ժողովրդի սոցիալական երազանքներն ու ըմբռնումները:

ԼԵՅՄՈՏԻՎ – (գերմ. leitmotiv – գլխավոր մոտիվ). գեղարվեստական երկի հիմնական գաղափարը, իմաստը, որը տարբեր ձևերով ու միջոցներով կրկնվում և ընդգծվում է ամբողջ ստեղծագործության մեջ:

ՏԱՐԵԳՐՈՒԹՅՈՒՆ – գրականության ժանրերից մեկը՝ գիրք, որի մեջ ժամանակագրական կարգով գրի են առնված պատմական դեպքերի հաջորդական նկարագրություն: Հին միջնադարյան գրականության մեջ հայտնի են Մատթեոս Ուռհայեցու (XII դ.), Սամվել Անեցու (XII դ.), Մխիթար Այրիվանեցու (XII դ.) և ուրիշների տարեգրությունները:

ԼԻՊՈԳՐԱՄԱ – (հուն. leipo – հրաժարվում եմ, gramma – տառ). առանց մեկ կամ մի քանի հնչյունի օգտագործման գրված տեքստ:

Թար նագամին, թար կուխնոս, թար կուլա,
Թար աք ձեռին, թար սիրտ խոցող թար գուլլա,
Թար ծախ ձեռքին, թար զինով լի, թար կուլա,
Թար արևը, թար կու ցուլա, վարդին՝ շանգ:
Մայաթ-Եովա (չկա - բ, պ, փ, ֆ, մ)

ЛИРИКА - (греч. lira - струнный музыкальный инструмент, под звуки которого исполнялись песни-стихотворения): один из трех родов литературы, выражающий мысли, чувства и переживания субъекта, провоцирующий у читателя иллюзию сопереживания и тяготеющий к стиховой форме. В отличие от эпоса и драмы, в которых изображаются законченные характеры, действующие в различных обстоятельствах, лирика рисует отдельные состояния характера в определенный момент жизни.

ЛИРИЧЕСКИЙ ГЕРОЙ - (термин Ю. Тынянова): образ героя, переживания, мысли и чувства которого отражены в лирическом произведении. Он отнюдь не идентичен образу автора, хотя и отражает его личные переживания, связанные с теми или иными событиями его жизни, с его отношением к природе, общественной жизни, людям. Своеобразие мироощущения, миропонимания поэта, его интересы, особенности характера находят соответственное выражение в форме, в стиле его произведений.

ԸՆԱՐԵՐԳՈՒԹՅՈՒՆ, ԼԻՐԻԿԱ - (հուն. lira - երաժշտական գործիքի տեսակ). գրական երեք հիմնական բաժիններից՝ սեռերից մեկը: Էպիկական և դրամատիկական սեռերից քնարերգությունը տարբերվում է նրանով, որ այստեղ իրականությունն արտացոլվում է ոչ թե գործողությունների մեջ բնութագրվող կերպարների, այլ անհատի հույզերի, տպավորությունների և խոհերի միջոցով: Բանաստեղծը վերարտադրում և տիպականացնում է անհատի զգացմունքներն ու մտորումները, նրա վերաբերմունքը դեպի իրականության այս կամ այն կողմը: Քնարական բանաստեղծության մեջ ևս հանդես է գալիս որոշակի մարդկային կերպար՝ քնարական հերոս:

ԸՆԱՐԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍ - քնարական բանաստեղծությունների մեջ հանդես եկող գրական կերպար, որը բացահայտվում է իր հույզերի, խոհերի և ապրումների միջոցով: Քնարական հերոսի կերպարը շատ հաճախ հանդնկնում է բանաստեղծի անձնավորության հետ, բայց դա նրա կենսագրության տառացի կրկնությունը չէ, այլ գեղարվեստական ընդհանրացում՝ հարստացված երևակայության տարրերով, տվյալ հասարակական կոլեկտիվի մարդկանց բնորոշ զգացմունքներով և մտքերով:

ЛИРИЧЕСКОЕ ОТСТУПЛЕНИЕ - форма авторской речи; слово автора-повествователя, отвлекающееся от сюжетного описания событий для их комментирования и оценки или по иным поводам, прямо не связанным с действием произведения. Литературные отступления относятся к внесюжетным элементам произведения, но содействуют в более или менее значительной мере раскрытию идейного содержания произведения.

ЛИТЕРАТУРА ХУДОЖЕСТВЕННАЯ - (лат. litteratura - написанное, от littera - буква): один из основных видов искусства - искусство слова. Предметом литературы, как и вообще искусства, является человеческий мир, многообразное человеческое отношение к реальности, действительность с точки зрения человека, где человек, как носитель духовности становится прямым объектом воспроизведения и постижения, главной точкой приложения художественных сил. Художественная литература делится на два основных типа - поэзия и проза, а также на три рода - эпос, лирика, драма.

ՀԵՂԻՆԱԿԱՅԻՆ ՇԵՂՈՒՄՆԵՐ - գրական երկի կառուցվածքի բաղադրամասերից մեկը: Հեղինակային խոսքը հաճախ կարող է շեղվել պատկերման կոնկրետ առարկայից, սյուժեից և ուղղակի արտահայտել հեղինակի զգացմունքները, դատողությունները որևէ հարցի վերաբերյալ: Հեղինակային շեղումները հանդես են գալիս արձակ երկերում և իրենց բնույթով լինում են քնարական ու հրապարակախոսական, որոնք ուղղակի կերպով չեն մտնում սյուժեի մեջ, բայց վերջին հաշվով բխում են երկի թեմայից և ամբողջացնում նրա բովանդակությունը:

ԳԵՂԱՐՎԵՏՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ - կյանքի գեղարվեստական արտացոլման կարևորագույն ձևերից մեկը, որն իր պատկերներն ստեղծում է խոսքի (լեզվի) միջոցով: Օգտվելով լեզվի անսահմանափակ հնարավորություններից՝ գրականությունը կարող է պատկերել կյանքը, մարդկային հոգեբանությունը, բնությունը շատ ավելի լայն, բազմակողմանի, քան արվեստի մյուս տեսակները: Գեղարվեստական գրականության բազմազան ստեղծագործությունները բաժանվում են երեք հիմնական սեռի, որոնք իրենց հերթին բաղկացած են մի շարք ժանրերից: Ըստ կառուցվածքի՝ գրական ստեղծագործությունները բաժանվում են երկու մեծ խմբի՝ արձակ և չափածո:

ЛИТЕРАТУРНЫЙ ПРОЦЕСС – совокупность общезначимых изменений в литературной жизни; историческое движение национальной и мировой литературы, развивающейся в сложных связях и взаимодействиях. Исследование литературного процесса предполагает постановку и решение многих сложных комплексных проблем, главной из которых является выяснение закономерностей перехода от одной эпохи к другой, проблема смены художественных форм, стилей, литературных направлений и течений, методов, школ, литературных жанров и прочее.

ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ – наука о художественной литературе. В задачи литературоведения входит изучение произведений прошлого, анализ и оценка художественного творчества писателей настоящего и определение перспективы развития литературы в будущем. Литературоведение состоит из основных (теория литературы, история литературы и литературная критика) и вспомогательных (текстология, палеография, библиография) разделов.

ЛИТОТА – (греч. litotes – простота): разновидность тропа: преуменьшение признака предмета (мальчик-с-пальчик, Дюймовочка). Литоту нередко называют обратной гиперболой.

ՊՐԱՎԱՆ ՊՐՈՑԵՍ - գրականության զարգացմանը մասնակցող բոլոր տարրերի ամբողջությունը: Այս կամ այն դարաշրջանի գրականության մեջ հանդես են գալիս տարբեր սեռեր և ժանրեր, գեղարվեստական մեթոդներ, հոսանքներ և ոճեր, գրական խմբավորումներ, որոնք գտնվում են փոխադարձ կապերի և ազդեցության, հակադրության և պայթարի մեջ: Այդ բազմազան տարրերի միասնությունը կազմում է տվյալ ժամանակաշրջանի գրական պրոցեսը: Վերջինիս հետազոտությունը գրականագիտության հիմնական խնդիրներից մեկն է:

ՊՐԱՎԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ - գեղարվեստական գրականության վերաբերյալ գիտելիքների ամբողջությունը: Գրականագիտության մեջ մըտնում են մի քանի հիմնական բաժիններ՝ գրականության պատմություն, գրականության տեսություն և գրական քննադատություն, ինչպես նաև օժանդակ տեքստաբանություն, մատենագիտություն, հնագրություն: Տեսությունն օգնում է ճիշտ ըմբռնելու գրականության զարգացման օրինաչափությունները և իր հերթին գրականության պատմությունից ու քննադատությունից նյութ է քաղում ընդհանրացումների համար:

ՓՈՔՐԱՅՈՒՄ, ԼԻՏՈՏԱ - (հուն. litotes – պարզություն). գեղարվեստական լեզվի պատկերավորության միջոցներից մեկը, որը չափազանցության նման փոխում է երևույթների չափերը: Լիտոտայի մեջ առարկան պատկերվում է փոքրացված, նվազեցված չափերով:

МЕЛОДРАМА - (греч. melos – песня, drama – действие): музыкально-драматическое произведение, в котором диалоги и монологи персонажей сопровождаются музыкой (Ж.Ж. Руссо "Пигмалион", 1770). С конца 18 в. мелодрамой называют литературно-художественное произведение с характерной остроконфликтной, занимательной интригой, насыщенное эмоциями, морализаторством, преувеличенной патетикой в изображении чувств, прямолинейным делением героев на "добрых" и "злых" (Г. де Пиксерекур "Виктор, или Дитя леса", 1798; А. Островский "Поздняя любовь", 1874).

МЕМУАРЫ - (франц. memoires – воспоминания): повествование от лица автора о реальных событиях прошлого, участником или очевидцем которых он был, и основанное на собственных непосредственных впечатлениях и воспоминаниях.

МЕТАФОРА - (греч. metaphora – перенос): вид тропа, переносное значение слова, основанное на уподоблении одного предмета или явления другому по сходству или по контрасту. Уподобление живому существу называется олицетворением, предмету – овеществлением.

ՄԵԼՈԴՐԱՄԱ - (հուն. melos – երգ, drama – գործողություն). միջնադարում տարածված դրամատիկական ստեղծագործության տեսակ, որը ցուցադրվում էր երգի ու երաժշտության ուղեկցությամբ: Ավելի ուշ շրջանում ձևավորվեց որպես թատերգական ինքնուրույն ժանր, որն ուներ բարոյախոսական բովանդակություն: Մելոդրամայում հանդես էին գալիս երկու ծայրաբևեռներ՝ խիստ առաքինի, բարեգործ հերոսներ և անուղղելի չարագործներ, որոնց բախումը վերջանում էր առաքինության, բարի ուժերի հաղթանակով:

ՅՈՒՇԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ, ՄԵՄՈԱՐՆԵՐ - (ֆր. memoires – հիշողություններ). որևէ անձի կողմից իր հիշողությունների հիման վրա շարադրված երկ՝ անցյալի այն իրադարձությունների, անձանց հանդիպումների մասին, որոնց հետ առնչություն է ունեցել հեղինակը:

ՓՈՒՍԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ, ՄԵՏԱՖՈՐ - (հուն. metaphora – փոխանցում). գեղարվեստական պատկերավորության միջոց, այլաբերության տեսակներից մեկը: Փոխաբերության մեջ մի առարկայի կամ երևույթի անունը նմանության հիման վրա փոխարինվում է մեկ այլ առարկայի կամ երևույթի անունով:

МЕТОД ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ

– (греч. methodos – исследование): одно из важнейших понятий литературоведения. Обозначает наиболее общие особенности образного отражения действительности в искусстве (классицизм, романтизм, реализм), которые устойчиво повторяются в творчестве ряда писателей и тем самым образуют литературные направления (течения) в той или иной стране или ряде стран. Характер образного отражения жизни зависит прежде всего от того, как, на основе какого метода художник подходит к изображению действительности.

МЕТОНИМИЯ – (греч. metonymia – переименование): вид тропа, переносное значение слова, основанное на замене прямого названия предмета или явления другим по смежности (“Я три тарелки съел”, И.Крылов).

МЕТР – (греч. metron – мера): стихотворный размер. В узком смысле – принцип, на котором основан ритмический строй стиха. В античном стихосложении таким принципом метра была долгота слога, в русском

ՄԵԹՈԴ ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ

(հուև. methodos – հետազոտություն). գրականության և արվեստի մեջ իրականության արտացոլման հիմնական սկզբունքների ամբողջությունը: Գեղարվեստական մեթոդը կյանքի փաստերի ընտրության, տիպականացման և գնահատման այն սկզբունքն է, որով դեկավրվում է գրողը: Մեթոդը պայմանավորված է նրանով, թե գրողն ինչ սկզբունքով է ստեղծում մարդկային կերպարները, ինչպես է արտահայտում իր ըմբռնումները գեղագիտական իդեալի և նրա իրագործման ուղիների մասին: Այդ ընդհանրության հիման վրա էլ առաջացել են տարբեր գեղարվեստական մեթոդներ՝ կլասիցիզմը, ռոմանտիզմը, ռեալիզմը՝ իրենց ուրույն սկզբունքներով:

ՓՈՆԱՆՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ, ՄԵՏՈՆԻՄԻԱ – (հուև. metonymia – վերանվանում). գեղարվեստական պատկերավորության միջոց, այլաբերության տեսակներից մեկը: Մետոնիմիայի մեջ երկու առարկաների կամ երևույթների միջև եղած որևէ կապի, առնչության հիման վրա տվյալ առարկան կամ երևույթը կոչում են մյուսի անունով, բայց հասկացվում է առաջինը (“Եվ ես իմաստուն ու բեռնս թեթև... իջնում եմ զվարթ իմ լեռան ետև:” Զ.Թումանյան):

ՄԵՏՐ, ՉՈՓ ԲԱՆԱՍՏԵՂՃԱԿԱՆ – վանկերի որոշակի խումբ, որը պարբերաբար կրկնվում է բանաստեղծում: Անտիկ տաղաչափության մեջ ոտքը բաղկացած էր մեկ երկար և մեկ կամ ավելի կարճ վանկերից: Վանկաշեշտական տաղաչափու-

силлабическом стихе – равное количество слогов, в силлаботоническом – правильное чередование ударных и безударных слогов. Повторяющееся сочетание сильного и слабого места называется стопой.

МЕТРИКА – (греч. metrike): раздел стиховедения; учение о внутренней соразмерности стихового ряда. Предмет изучения метрики составляют метр, размер и системы стихосложения.

МИМЕСИС – (греч. mimesis – подражание): 1). термин античной философии и эстетики (Платон, Аристотель); творческое изображение различных вещей, явлений и действительности в целом, которое, в отличие от простого копирования, воспроизводит прежде всего внутренние закономерности своего предмета и уже в результате этого воссоздает его внешний облик. 2). Трансформация; художественное произведение, созданное на основе другого художественного произведения (“Золотой ключик, или приключения Буратино” А.Толстого на основе “Приключения Пиноккио” К.Коллоди).

թյան մեջ ոտքն իրենից ներկայացնում է մեկ շեշտված և մեկ կամ ավելի անշեշտ վանկերի միասությունը: Ելնելով անշեշտ վանկերի քանակից, ոտքերը լինում են երկուսից մինչև հինգվանկանի: Շեշտված վանկերի տեղը շարժում է, և դրանից ևս առաջանում են ոտքի տարբեր տեսակներ:

ՏԱՂԱՉԱՓՈՒԹՅՈՒՆ, ՄԵՏՐԻԿԱ – ուսմունք բանաստեղծական շարքի ներքին համաչափության մասին, որի ուսումնասիրության առարկան են ոտանավորի չափը և տաղաչափության համակարգը:

ՄԻՄԵՍԻՍ – (հուև. mimesis – ընդօրինակում). 1). անտիկ փիլիսոփայության և գեղագիտության տերմին՝ տարբեր իրերի, իրադարձությունների և իրականության ստեղծագործական ամբողջական պատկերում, որը, ի տարբերություն հասարակ պատկերավորման, առաջին հերթին արտացոլում է նյութի ներքին օրինաչափությունը և ապա դրա արդյունքում ստեղծում նրա արտաքին պատկերը: 2). Չեփոխություն. գեղարվեստական երկ՝ ստեղծված մի ուրիշ գեղարվեստական երկի հիման վրա (Կ.Չուկովսկու “Դոկտոր Այբոլիտը” ևս.Լոֆտիցի “Բժիշկ Դուլիտլի արկածները” հիման վրա):

МИФ - (греч. mythos - сказание, повествование): предания, повествования о богах, героях, демонах, духах и пр., отражавших фантастические представления людей о мире, природе и человеческом бытии. Миф выражает мироощущение и миропонимание эпохи его создания, и на определенной стадии исторического развития существовал практически у всех народов мира.

МИФОЛОГИЯ - (греч. mythos - сказание, повествование, logos - слово): совокупность, изложение мифов, а также наука, изучающая мифы. Отражает представление древних о происхождении мира и жизни на Земле. Мифология античности послужила материалом для дальнейшего развития художественного творчества; искусство последующих эпох (живопись, литература, скульптура) обращалось к мифологическим мотивам и образам, освещая их по новому и осваивая их по двум направлениям: использование образа как аллегории и слияние мифологического образа с образами реальной жизни.

ԱՈՍՊՊԵԼ, ՄԻՖ - (հուն. mythos - ավանդություն). ժողովրդական բանահյուսության վիպերգական ժանրերից մեկը, որի մեջ գերբնական ու չափազանցված ձևով արտացոլվել են հնագույն ժողովուրդների կյանքի կարևորագույն դեպքերը, աշխարհի վերաբերյալ մարդկանց պատկերացումներն ու ընթրնումները:

ԴԻՑԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ՄԻՖՈԼՈԳԻԱ - (հուն. mythos - առասպել, ավանդություն, logos - խոսք). այս կամ այն ժողովրդի հնագույն ավանդությունների, առասպելների և լեգենդների ամբողջությունը: Դիցաբանական գրույցների բնորոշ գիծն այն է, որ մարդիկ, չկարողանալով ճիշտ հասկանալ բնության և հասարակական երևույթները, դրանք բացատրել են աստվածների և գերբնական ուժերի օգնությամբ, շնչավորել են առարկաները, նրանց վերագրել մարդկային հատկանիշներ: Դիցաբանությունը ողջ անտիկ արվեստի հիմքն է, նրա կերպարների և սյուժեների զինարանը: Մեծ է եղել դիցաբանական թեմաների ազդեցությունը նաև նոր ժամանակների գրականության և կերպարվեստի վրա:

МНОГОСОЮЗИЕ, ПОЛИСИНДЕТОН - (греч. poly - часто, syndeton - связанное): увеличение числа союзов между словами с целью замедлить речь вынужденными паузами, сделать ее выразительнее.

Я пью черноту городских пущейей
И окна, раскрытые в осень,
И горечь ненастья, и музыки мощь,
И спор о грядущем, и ветер, и дождь,
И тучи от берега до берега.

П. Антокольский

МОДЕРНИЗМ - (франц. moderne - новейший): философско-эстетическое движение в литературе и искусстве XX века, прошедшее стадии декадентства и авангардизма. Коренным свойством литературы модернизма является противопоставление себя реализму, убеждение в глубоком и непреодолимом разрыве духовного опыта личности и доминирующих тенденций общественной жизни, ощущение отчужденности и конечной абсурдности существования каждого индивидуума и общества в целом. Настойчивые поиски нового поэтического языка, пересмотр традиций поэтики привели к образованию многочисленных литературных направлений и течений: экспрессионизм, сюрреализм, импрессионизм, имажинизм, футуризм и др. Особую важность для творчества последователей модернизма имели концепции "потока сознания", философия экзистенциализма, элементы театра абсурда.

ԲԱՃԱՆՀԱՐԿԱՊՈԹՅՈՒՆ, ՊՈԼԻՍԻՆԴԵՏՈՆ - (հուն. polysyndeton - բազմակապ). շաղկապների հաճախակի կրկնությունը՝ որպես գեղարվեստական խոսքի արտահայտչական միջոց, որը ընդգծում է բառերի իմաստային նշանակությունը:

Ե՛վ իմ երգերով, և՛ բևեռով իմ,
Ե՛վ իմ տենչերով, և՛ թևելով իմ,
Պատկանում եմ քեզ:

Ս.խանյան

ՄՈԴԵՐՆԻԶՄ - (ֆր. moderne - նորագույն). հավաքական հասկացություն, որը համախմբում է XX դ. բազմաթիվ գեղարվեստական հոսանքներ (իմաժինիզմ, արստրակցիոնիզմ, կոնստրուկտիվիզմ, ֆուտուրիզմ, իմպրեսիոնիզմ, սյուրռեալիզմ և այլն): Այդ հոսանքների ներկայացուցիչները գրեթե միշտ սուր կերպով հակադրվում են դասական գրականության ավանդույթներին և ձգտում ստեղծել գեղարվեստական նոր ձևեր: Մոդերնիզմի անվան տակ հանդես եկող արվեստագետները շատ տարբեր են ինչպես իրենց աշխարհայացքով, այնպես էլ գեղարվեստական ձևերով:

Ժամանակակից ուսումնասիրություններում մոդերնիզմը իր մեջ ներառում է երեք ուղղություն՝ "զիտակցության հոսք", էկզիստենցիալիզմ, արսուրդի թատրոն:

МОНОЛОГ - (греч. monos – один, logos – слово): развернутое высказывание одного лица, не связанное с репликами других лиц. Излюбленная форма речевой характеристики персонажей в драме: обращаясь к себе, другим персонажам или зрителям и на время выключаясь из сценического действия, герой в монологе раскрывает свое душевное состояние.

МОНОРИМ – (франц. monorime, от греч. monos – один и франц. rime – рифма): сатирическое или юмористическое стихотворение с повторяющейся рифмой.

Ура! Вся жизнь увита розами!
Нас угощало детство розгами,
А зрелость встретила неврозами,
И старость чествует склерозами.
Н. Моршен

МОНОСТИХ - (греч. monostichos – одностиишие): стихотворение из одной строки с законченной смысловой, синтаксической и метрической структурой.

Рим золотой, обитель богов, меж градами персей,
Авзоний

ՄԵՆԱԽՆՈՒԹՅՈՒՆ - (հուն. monos – մեկ, logos – խոսք). գեղարվեստական երկի կառուցվածքի բաղադրամասերից մեկը, երբ գործող անձը միայնակ խոսում է ինքն իր հետ, կամ դիմում է ուրիշներին՝ առանց նրանց կողմից ընդհատվելու: Մենախոսությունը հատկապես կարևոր դեր է խաղում թատերգական երկերում՝ դառնալով կերպարների բնութագրման և գործողության զարգացման հիմնական միջոցներից մեկը: Մենախոսությունները օգնում են ոչ միայն բացահայտելու կերպարի հոգեկան աշխարհը, բնավորության գծերն ու ըմբռնումները, այլև բնութագրելու այն միջավայրը, ուր գործում է նա:

ՄԻԱԳԱՆՔ, ՄՈՆՈՌԻՄ - (ֆր. monorime – մեկ հանգ). կրկնվող հանգով գրված բանաստեղծություն:

Ես հավատում եմ նրա բնության ոչ թերությանը՝
Ստորությանը
Ու չարությանը,
Այլ խորությանը
Ու բարությանը...
Ոչ ծերությանը...
Այլ նորությանը՝
Չափված տեսքով անվերջ կրկնվող այդ հարթաձևը...
Պ. Սևակ

ՄԻԱՏՈՂ ՈՏԱՆԱՎՈՐ, ՄՈՆՈՍՏԻՔՈՍ - (հուն. monos – մեկ, stichos - տող). միատող ոտանավոր՝ հիմնականում հեշտ իմացվող, տարածված տաղաստեղծ չափով:

Ամեն թերտված առանց խաչի, առանց բազի խայջար է
Չաիրատ

МУХАММАС - (араб. – упятеренный): строфичная форма в поэзии Востока. Пятистишие со схемой рифм ааааа bbbba cccca..., в основном элегического содержания. Использовалась в армянской гусанской поэзии.

Сон выдала: глыб рекою в клетке тесной молада,
С чудной речью соловьиной невестный молада,
Ах, откуда оч, тот стройный, тот прелестный молада!
Чтобы смочь меня, явился в поднебежь мой молада,
Захватя мою он душу, тот чудесный молада!..
Молла Ненес

НАПРАВЛЕНИЕ ЛИТЕРАТУРНОЕ – понятие, обозначающее совокупность духовных и эстетических принципов, характерных для творчества многих писателей, ряда группировок и школ, а также обусловленные этими важнейшими принципами совпадения и соответствия программно-творческих установок, тематики, жанров и стиля. В борьбе и смене направлений и течений отчетливо выражаются закономерности литературного процесса. Наиболее значительными направлениями в истории литературы принято считать ренессансный реализм, барокко, сентиментализм, натурализм, критический реализм.

НАРОДНЫЙ СТИХ – стихотворные формы, употребительные в устной народной поэзии. Различают три основных типа: *говорной стих* (пословицы, поговорки), *речитативный стих* (былины, баллады), *песенный стих*.

ՄՈՒԽԱՄՄԱԶ - (արաբ. – հնգապատիկ). արևելքի նաև հայ գուեսնական պոեզիայում տարածված հինգ տողանի տներից բաղկացած բանաստեղծության տեսակ, որն ունի հետևյալ կառուցվածքը՝ ааааа bbbba cccca...:

Գուգիմ ունիլոս իննց անց կազմիմ՝ օրըս մունաթ չը բաշե,
Թեզուզ հազար դարդ ունենամ դարդս մունաթ չը բաշե,
Ղաստ անիմ, բարու համրիլիմ՝ չարքս մունաթ չը բաշե,
Գրդուիլա չարեն ոտղ անիմ՝ սարքս մունաթ չը բաշե,
Էրեսդս հայալու պահիմ՝ արքս մունաթ չը բաշե...
Սայաթ-Նովա

ՈՒՂՈՒԹՅՈՒՆ ԳՐԱԿԱՆ – կյանքի ըմբռնման և արտացոլման սկզբբունքների ընդհանրություն հիման վրա առաջացող ստեղծագործական միասնություն, որը հանդես է գալիս տարբեր գրողների երկերում: Գրական ուղղությունը (վերածնության ռեալիզմ, սենտիմենտալիզմ, բարոկկո, քննադատական ռեալիզմ) համարվում է իրականության պատկերման և գնահատման որոշակի սկզբունքի արտահայտությունը ազգային-պատմական կոնկրետ համգամանքներում: Իր բնույթով գրական ուղղությունը շատ մոտ է մի ուրիշ հասկացության՝ գրական հոսանքի:

ԺՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՈՏԱՆԱՎՈՐ – ժողովրդական բանավոր պոեզիայում կիրառվող չափածո ձևեր: Ուսերենում տարբերվում են երեք հիմնական տիպեր՝ *խոսքային, ասերգային* և *երգեցիկ*:

НАРОДНОСТЬ – идейно-художественное качество литературного произведения, характеризующее отношение индивидуального творчества к коллективному, степень творческого заимствования и наследования профессиональной литературой мотивов, образов, поэтики народного творчества (фольклора), меру глубины и адекватности отражения в художественном произведении облика и мирозерцания народа, меру эстетической и социальной доступности искусства массам.

НАРРАТОЛОГИЯ – (лат. narrare – рассказывать): теория повествования. Как особая литературоведческая дисциплина со своими специфическими задачами и способами их решения оформилась в конце 1960-х в результате пересмотра структуралистской доктрины с позиций коммуникативных представлений о природе искусства. Основные представители нарратологии (Р. Барт, М. Баль, Ж. Жетт, Дж. Принс, С. Четман и др.) выявили и теоретически обосновали иерархию повествовательных инстанций и уровней, определили специфику отношения между повествованием, рассказом и историей. Основные положения: коммуникативное понимание природы литературы; представление об акте художественной коммуникации как о процессе; интерес

ՃՈՂՈՎՐԴԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆ – գեղարվեստական ստեղծագործության գաղափարական-գեղագիտական կատարելության և հասարակական նշանակության կարևորագույն չափանիշներից մեկը: Ճողովրդայնության հարցը կապվում է Ճողովրդի կյանքում գրականության և արվեստի խաղացած դերի և նշանակության հետ: Ճողովրդային գրողը խորապես թափանցում է իր ազգության հոգեբանության մեջ, գեղարվեստորեն արտահայտում նրա բնավորության լավագույն գծերը, նրա աշխարհազգացողությունը, պատկերացումներն ու իդեալները: Ճողովրդայնության անհրաժեշտ պայմաններից են ստեղծագործության պարզությունն ու մատչելիությունը:

ՊԱՏՆՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ՆԱՐԱՏՈՒԼՈԳԻԱ – (լատ. narrare – պատմել). պատմողականության տեսություն: Որպես հատուկ գրականագիտական առարկա՝ իր առանձնահատուկ խնդիրներով և դրանց լուծման միջոցներով ձևավորվել է 1960-ական թթ. վերջին, կառուցվածքային դոկտրինայի վերանայման արդյունքում արվեստի բնույթի հանդեպ եղած հաղորդակցության հայացքների դիտակետից: Պատմողականության հիմնական ներկայացուցիչները (ժ.Ժենետ, Ս. Չետտյան, Ռ.Բարտ, Մ.Բալ, Ջ.Պրինս, և այլք) հայտնագործել և տեսականորեն հիմնավորել են պատմողականության աստիճանների և մակարդակների հիերարխիան, որոշել վիպելու, պատմելու և պատմության միջև եղած փոխկապակցվածության առանձնահատկությունը: Հիմնական դրույթներն են. գրականության էության հաղորդակցական հասկացությունը, գեղարվեստական հաղորդակցու-

к проблеме дискурса; теоретическое обоснование коммуникативной цепи, по которой передается художественная информация от писателя к читателю.

НАТУРАЛИЗМ – (лат. natura – природа): литературное направление, возникшее и сложившееся в последней трети 19 века в Европе. Стремилось к объективному, точному и бесстрастному изображению реальности и человеческого характера, ставя общественные и биологические причины поведения людей на один уровень. Преимущественный интерес к быту, к физиологическим основам психики, недоверие ко всякому рода идеям вели к ограничению художественных возможностей натуралистической литературы. Изучение материального быта зачастую позволяло натуралистам выявить классовую природу сознания. Разработал теорию натурализма французский писатель Э. Золя.

“НАТУРАЛЬНАЯ ШКОЛА” – движение в развитии русской реалистической литературы 40-50-х гг. XIX века, главным идеологом которой был В. Белинский. Для писателей “натуральной школы” (Д. Григорович, Н. Гоголь, Н. Некрасов, А. Герцен, В. Даль, А. Плещеев и др.) характерно значительное общественное содержание произведений, реалистическое, правдивое изображение действительности, борьба с приукрашиванием жизни, гуманизм, критическая направленность.

յան գործողության մասին եղած պատկերացումը՝ որպես ընթացք, հետաքրքրությունը քննախոսության հանդեպ, հաղորդակցական շղթայի տեսական հիմնադրումը, որով գրողից ընթերցողին է անցնում գեղարվեստական ինֆորմացիան:

ՆԱՏՈՒՐԱԼԻԶՄ – (լատ. natura – բնություն). հոսանք XIX դարի երկրորդ կեսի գրականության մեջ: Ծագել է ֆրանսիական խոշորագույն վիպասան Էմիլ Զոլայի գլխավորությամբ: Նատուրալիստները առաջ քաշեցին կյանքի ճշգրիտ գիտական ուսումնասիրության և պատկերման պահանջը: Մարդկային բնավորությունն ու արարքները նրանք փորձում էին բացատրել ոչ այնքան սոցիալական հանգամանքներով, որքան կենսաբանական օրենքներով, մասնավորապես ժառանգականությամբ:

Նատուրալիզմի հոսանքը XIX դարի վերջում քայքայվեց, բայց նշված սկզբունքները գրականության մեջ արտահայտվել են նաև հետագայում:

“ՆԱՏՈՒՐԱԼ ԴՊՐՈՑ” – XIX դարի 40-50-ական թթ. ռուս գրականության մեջ ձևավորված հոսանք, քննադատական ռեալիզմի կարևոր արտահայտություններից մեկն էր (տերմինն առաջարկել է Ֆ. Բուլգարինը):

Նրա նշանաբանը իրականության այլանդակ կողմերի մերկացումն էր, “ներքնախավերի” թշվառ վիճակի ճշմարտացի պատկերումը:

НОВАТОРСТВО – (лат. novator – обновитель): отказ от традиции или ее принципиальная ломка, выражающаяся в обновлении содержания (идей, тем, проблем, пафоса) и формы (образной системы, изобразительных средств) произведения; открытие нового пути в литературе. Развитие литературы идет во взаимодействии новаторства и традиции.

НОВЕЛЛА – (итал. novella – новость): небольшой по объему жанр повествовательной литературы, приближающийся к повести или рассказу. Чаще всего в новелле изображаются один-два эпизода из жизни одного лица или нескольких лиц. Как правило, это произведение с острым, захватывающим сюжетом.

НЕОРОМАНТИЗМ – (греч. neos – новый, франц. – roman-tisme): возрождение романтических традиций в литературе конца XIX – начале XX века. Характеризуется повышенным интересом к сильной личности, к конфликту идеального и реального. Взаимодействует как с реалистическими, так и с декадентскими направлениями (К.Бальмонт, С.Городецкий, Р.Киплинг, Дж.Лондон).

НОРМАТИВНОСТЬ – (лат. novator – обновитель). գեղարվեստական գրականության քարնացունը նոր թեմաներով ու գաղափարներով: Կյանքի պահանջներից ելնելով՝ գրականության բովանդակությունն ու ձևը հարստացնելը նոր մոտիվներով, գեղարվեստական երկի կառուցվածքի, լեզվի ու տաղաչափության նոր սկզբունքներով:

ՆՈՎԵԼ, ՆՈՐԱՎԵՊ – (իտալ. novella – նորություն). պատմողական ժանրերից մեկը, համեմատաբար սեղմ ծավալի արձակ ստեղծագործություն, որն ունի դեպքերի ընթացք (սյուժե) և կերպարներ: Պատվածքի նման նորավեպը պատկերում է մարդկային կյանքի մեկ, համեմատաբար ավարտուն դրվագ: Նրա բնորոշ առանձնահատկություններից են անսովոր սյուժեն, սուր բախումը, գործողության արագ զարգացումը և անսպասելի կտրուկ ավարտը:

ՆԵՈՌՈՄԱՆՏԻԶՄ – (հուն. neos – նոր). XIX դարի վերջին և XX դարի սկզբին գրականության մեջ առաջացած գեղագիտական միտումների անվանում: Նեոռոմանտիզմը երբեմն միայնուսովում է ինչպես ռեալիստական, այնպես էլ դեկադենտական ուղղությունների հետ: Ստեղծագործություններում երգում էին արիություն, սիրանք, սեր և արկածների հերոսականություն (Լ.Շանր, Դ.Վարուժան):

ОБРАЗ – понятие теории литературы и вообще эстетики, определяющее природу, форму и функцию художественно-литературного творчества. В центре образа (героя) стоит изображение человеческой жизни, показываемой в предельно индивидуализированной форме, но в то же время несущей в себе обобщенное начало, позволяющее читателю угадывать за ним те закономерности жизненного процесса, которые формируют людей именно такого типа. Образом также называют любое явление, творчески воссозданное в художественном произведении (образ войны, народа, предмета и др.).

ОБРАЗ АВТОРА – условный носитель авторской речи в прозаическом произведении, от лица которого ведется повествование. Может выступать как лирический герой-повествователь и как рассказчик. Не может отождествляться с писателем, так как является плодом его творческого воображения.

ОДА – (греч. ode – песнь): жанр лирической поэзии, торжественное патетическое произведение, прославляющее какое-либо явление или знатное лицо. Ведущий жанр в поэзии классицизма (17-18 вв.).

ԿԵՐՊԱՐ – գրական-գեղարվեստական երկի մեջ հանդես եկող անձնավորություն, որն ունի բնավորության և վարքագծի որոշակի հատկանիշներ: Կերպարը ենթադրում է մարդկային բնավորության գծերի խտացում, որոնք բացահայտում են նրա անհատականությունը և տիպական նշանակությունը: Գրական կերպարները իրենց բնույթով լինում են դրական և բացասական, գլխավոր և երկրորդական:

ՅԵՂԻՆԱԿԻ ԿԵՐՊԱՐ – հեղինակը որպես բանասիրական կատեգորիա, գրական երկի ստեղծող, որն անհատական կնիք է դնում իր գեղարվեստական աշխարհի վրա: Յեղինակի կերպարը տարբեր ու ինքնատիպ դրսևորումներ ունի էպիկական ու դրամատիկական ստեղծագործություններում:

ՆԵՐՔՈՂ, ՕՊԱ – (հուն. ode – երգ). զովասանական կամ փառաբանական բովանդակություն ունեցող բանաստեղծություն՝ նվիրված որևէ նշանավոր անձի կամ իրադարձության: Ներքողի ժանրը լայն տարածում գտավ կլասիցիզմի գրականության մեջ:

ОКСЮМОРОН - (греч. оху-
морон - остроумно-глупое):
троп, основанный на кажущейся
несочетаемости определяе-
мого слова и приложения; пара-
доксально звучащая антитеза
("Живой труп" Л.Толстого, "Го-
рячий снег" Ю.Бондарева).

Смотри, ей весело грустить,
Такой нарядно обнаженной.
А.Ахматова

ОКТАВА - (итал. ottava rima
- восьмистишие): строфа из
восьми стихов с рифмовкой
abababcc.

И с каждой осенью я расцветаю вновь;
Здоровью моему полезен русский холод;
К привычкам бытия вновь чувствую любовь;
Чредой слетает сон, чредой находит голод;
Легко и радостно играет в сердце кровь.
Желания кипят - я снова счастлив, молод,
Я снова жизни полн - таков мой организм.
(Извольте мне простить ненужный прозаизм).
А.Пушкин

**ОЛИЦЕТВОРЕНИЕ, ПРОЗО-
ПОПЕЯ** - (греч. prosopon -
лицо, poieo - делаю): особый
вид метафоры, перенесение
человеческих черт на неодушев-
ленные предметы и явления
("красавец-тополь тяготится
своим одиночеством"; "полу-
мертвая трава поет заунывную
песню"; "ночевала тучка зо-
лотая на груди утеса-великана"
и т.п.).

ՕՔՍԻՄՈՐՈՆ - (հուն. օхуmorон -
սրամտորեն հիմար). այն բանա-
դարձումն է, երբ զուգակցում են ար-
տաքուստ անհամատեղելի, տրա-
մազոտ հակադիր իմաստ ունե-
ցող բառեր:

Քարն սարսուռ է, ու քարն սունկ է,
Քարն ծաղկունքի թըջանք է բիրտ...
Հ.Սահյան

ՕԿՏԱՎ - (լատ. ottava - ութե-
րորդ). բանաստեղծական տան
տեսակ, որը բաղկացած է ութ տո-
ղից՝ հանգավորման կայուն սկզբ-
բունքով (1,3,5-րդ տողերը հան-
գավորվում են իրար, 2,4,6-րդ
տողերն իրար և 7,8-րդ տողերն
իրար հետ):

Սեղավոր եմ արդյոք, որ չեմ կարող ես էլ
իմ մանկությունն հյուսել զույներից լուրթ.
Որ շողում են, ինչպես դրախտային տեսիլ.
Ինչպես անդարձ կյանքի անհաս խորհուրդ:
Թող թույլ տրվի իմ սարգ այս պատմությունն ասել
Սկսելով դեպքից մի փոքր մութ...
Ուրիշները երգեն թող մայրական համբույրը,
Իսկ ես... երգում եմ... անհրապարտ այն բույրը:
Ե.Չարենց

**ԱՆՁՆԱՎՈՐՈՒՄ, ՇՆՉԱՎՈՐՈՒՄ,
ՊՐՈՉՁՈՊՈՊԵԱ** - (հուն. prosopon -
անձ, poieo - ստեղծում են). գեղար-
վեստական պատկերման միջոց,
ոճաբանական հնարանք, երբ բնու-
թյան երևույթները՝ կենդանիները,
անշունչ առարկաները, նույնիսկ
վերացական հասկացությունները
օժտվում են մարդկային հատկու-
թյուններով՝ խոսելու, մտածելու,
զգալու կարողությամբ:

ՕՆԵԳԻՆՍԿԱՅԱ ՏՐՈՓԱ -
созданная А.Пушкиным для ро-
мана в стихах "Евгений Онегин"
строфа из 14 стихов 4-стопного
ямба с рифмовкой AbAb CCdd
EffE gg (прописные буквы -
женские рифмы, строчные -
мужские). Применяется почти
исключительно в поэтических
жанрах с многоплановым разви-
тием сюжета и лирических от-
ступлений ("Тамбовская казна-
чейша" М.Лермонтова, "Мла-
денчество" Вяч.Иванова).

ՕՇԵՐԿ - художественно-пуб-
лицистический жанр, одна из
разновидностей рассказа. Отли-
чается большей описатель-
ностью, затрагивает преиму-
щественно социальные пробле-
мы, излагает и анализирует
различные факты и явления об-
щественной жизни, как правило
в сопровождении прямого ис-
толкования их автором.

ՓԱԼԵՈԳՐԱԲԻԱ - (греч. pal-
aios - древний, grapho - пишу):
литературоведческая вспомога-
тельная дисциплина, задачей
которой является изучение исто-
рии письма, а также изучение
памятников древней письмен-
ности с целью их прочтения и
определения времени и места
создания.

ՓԱԼԻՆԴՐՈՄ - см. Перевер-
тень.

ՕՆԵԳԻՆՅԱՆ ՏՈՒՆ - բանաստեղ-
ծական բարդ տան կառուցման
կայուն ձև (ստեղծել է Ա.Պուշկինը
"Եվգենի Օնեգին" չափածո վե-
պում): Բաղկացած է 14 տողից՝
երեք քառատող և մեկ երկտող
(AbAb CCdd EffE gg): Տողերն ունեն
9 կամ 8 վանկ, արական և իզական
հանգերի անխախտ համակարգ:
Հայ պոեզիայում օնեգինյան տնով
գրված է Լ.Շանթի "Լեռան աղջիկը":

ՎԿՆԱՐԿ - գրական ժանր, վա-
վերագրական գրականության տե-
սակներից մեկը: Ակնարկի հեղի-
նակը պատմում է իրականում
գոյություն ունեցող մարդկանց և
նրանց հետ կատարվող դեպքերի
ու փաստերի մասին՝ պահպանելով
հերոսների իրական անունները,
կենսագրական փաստերը, բնավո-
րության գծերը և այլն:

**ՀՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ, ՊԱԼԵՈԳՐԱ-
ՖԻԱ** - (հուն. palaios - հին, grapho
- գրում են). գրականագիտության
օժանդակ բաժիններից մեկը, որի
խնդիրը գրի պատմության, ինչպես
նաև հնագույն դպրության հուշար-
ձանների ուսումնասիրությունն է,
նրանց ընթերցման, ստեղծման
ժամանակաշրջանի և տեղի որո-
շումը:

ՊԱԼԻՆԴՐՈՄ - տես Դյուրադար-
ծուկ:

ПАМФЛЕТ - (франц. pame-feuillet – летучий листок): в публицистике и сатире произведение обличительного характера. Памфлету в равной мере свойственны злободневность и документальность, он бичует пороки современной политической, общественной, культурной жизни, прямо называет ее конкретных, чаще всего влиятельных представителей.

ПАНЕГИРИК - (греч. panegyrikos logos – похвальная публичная речь): в античности – торжественная речь, произнесенная на собрании. С 18 века – литературный жанр, всякое восхваление в литературном произведении. В переносном значении – сверхмерная похвала, часто не имеющая к тому достаточных оснований.

ПАРАБОЛА - (греч. parabole – сравнение): "символическая притча", краткая иносказательная история поучительного содержания, жанровая разновидность в драме и прозе XX века (Абэ Кобо "Женщина в песках", Ф.Кафка "Процесс", В.Быков, Ч.Айтматов).

ՊԱՐԱՎԱԳԻՐ, ՊԱՍՖԼԵՏ - (հուն. pam – անեն ինչ, phlego – այրում են). հրապարակախոսության տեսակ, հասարակական-քաղաքական կյանքի դատապարտելի երևույթները, հետադեմ ուժերի վարքագիծը մերկացնող, սուր քննադատական գրվածք:

ՆԵՐՐՈՂՅԱՆ, ՊԱՆԵԳԻՐԻԿ - (հուն. logos panegyrikos – հանդիսավոր խոսք). անտիկ աշխարհում դամբանական ճառ, որի մեջ ներկայացվում էին նշանավոր անձնավորության արժանիքներն ու ծառայությունները: Հետագա դարերում՝ պալատական բանաստեղծություններ, որոնք փառաբանում էին միապետին, նրա գործերը: Այստեղից էլ այն ստանում է բացասական հեզոնական իմաստ, նշանակում է անհիմն գովասանքով լեցուն խոսք:

ՊԱՐԱԲՈԼ - (հուն. parabole – մանություն). 20-րդ դ. դրամայում և արձակում պրիտչային հարող ժանրային տարատեսակը նշող տերմին, որ մոտ է այլաբանական պատկեր-խորհրդանիշին՝ բազմիմաստ այլաբանությանը (է.Հեմինգուեյ "Օերունին և ծովը", Ա.Այվազյան "Դիպլիպիտո"):

ПАРАДОКС – (греч. paradoxos – странный, неожиданный): суждение, резко противоречащее здравому смыслу, но глубокое по значению. Парадокс может быть средством разоблачительного, сатирического изображения действительности, может ставить суждение на грань нелепости ("чем хуже, тем лучше", "торопись медленно").

ПАРАЛЛЕЛИЗМ – (греч. parallelos – рядом идущий): тождественное или сходное расположение элементов речи в смежных частях текста. Строится на сопоставлении действий, а на этой основе – лиц, предметов, обстоятельств. Бывает синтаксическим, ритмическим, лексическим, композиционным.

В синем небе звезды блещут,
В синем море волны плещут.

А.Пушкин

От других мне хвала – что злата,
От тебя и хула – похвала.

А.Ахматова

ПАРАФРАЗ - (греч. paraphrasis – пересказ): переложение литературного текста другими словами или сокращенное изложение больших художественных произведений ("Дон Кихот" для детей).

В старинной поэтике – переложение прозаического текста в стихи или наоборот.

ՊԱՐԱԴՈՔՍ - (հուն. paradoxos – տարօրինակ). ընդունված տեսակետին չհամապատասխանող արտասովոր, անսպասելի դատողություն, որն արտաքուստ թողնում է տարօրինակ, հակասական տպավորություն: Գեղարվեստական երկերում պարադոքսային կարող են կոչվել նաև հերոսների անակնկալ գործողությունները, որոնցից անսպասելի լուծումը, հրանք, սակայն, հոգեբանորեն պատճառաբանված են:

ՋՈՒԳԱՅԵՌԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ՊԱՐԱԼԵԼԻԶՄ - (հուն. parallelos – զուգընթաց). գեղարվեստական խոսքի արտահայտչական միջոց, երբ համադրվում են երկու երևույթներ և ընդգծվում է նրանց նմանությունը կամ տարբերությունը: Այն ուժեղացնում է բանաստեղծական խոսքի պատկերավորությունը, արտահայտչականությունը:

Սրագն եկավ լափին տալով,
Ժեռ քարերին, ափին տալով,
Ո՞րտեղ թաղեմ ես իմ դարդը,
Չոր գլուխս տափին տալով:

Հ.Հովհաննիսյան

ՊԱՐԱՖՐԱԶԻՍ - (հուն. paraphrasis – վերապատմում). տեքստի շարադրանք այլ բառերով, մեկնություն (արձակը չափածոյով կամ չափածո՝ արձակով)՝ երբեմն կամ կրճատ, կամ ընդարձակ: Գրականության մեջ պարաֆրազիսի վրա են կառուցված ընդօրինակման, ծաղղանմանության, վերապատմումի ժանրերը:

ПАРОДИЯ – (греч. parodia – перепев, противопеснь): литературный жанр, произведение, подражающее другому произведению, автору, стилю или течению с целью их осмеяния. Пародия состоит в переворачивании оригинала, сведении его “высокого”, серьезного образного языка в низкий, смешной план.

ПАСТИШ – (итал. pasticcio – смесь, опера, составленная из отрывков других опер): термин **постмодернизма**, форма пародии, входит в интертекстуальность. Многие художественные произведения, созданные в стилистике постмодернизма, отличаются прежде всего установкой на ироническое сопоставление различных литературных стилей, жанровых форм и художественных течений (М.Пруст “Пастись и смесь”, Т.Манн “Избранник”, А.К.Толстой “Дракон”).

ПАСТОРАЛЬ – (лат. pastoralis – пастушеский): то же, что Буколика.

ПАТЕРИК – (греч. paterikon biblion, pater – отец): разновидность агиографии, рассказ о наиболее значительном эпизоде жизни подвижника; общее название сборников коротких рассказов о жизни прославившихся благочестием или аскетизмом монахов и мирских людей и их нравоучительных изречений (“Киево-Печерский патерик”, 13в.).

ԾԱՂՐԱՆՍԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ՊԱՐՈՂԻՍ - (հուն. para – ընդդեմ, ode – երգ). չափածո կամ արձակ գրված երգիծական բնույթի երկ: Պարոդիայի հեղինակը, օգտագործելով մի այլ գրողի կամ գրական ուղղության համար բնորոշ լեզվի, ոճի, կառուցվածքի բնորոշ գծերը, դժբախտաբար է ծիծաղելի ծայրահեղության և կամ այդ միջոցներով արտահայտում է բոլորովին հակադիր մտքեր ու գաղափարներ:

ՊԱՍՏԻՇ - (ֆր. pastiche – խառնուրդ, ծաղրանմանություն, երաժշտական երևակայություն): պոստ-մոդերնիզմի տերմին, պարոդիայի ձև, մտնում է ինտերտեքստուալության մեջ: Գեղարվեստական շատ երկեր՝ ստեղծված պոստմոդերնիզմի ոճով, առաջին հերթին առանձնանում են գրական տարբեր ոճերի, ժանրային ձևերի և գրական ուղղությունների հանդեպ դրսևորված ծաղրական հակադրությամբ (Մ.Պրուստ “Պաստիշ և խառնուրդ”, Ա.Մանն “Ընտրյալը”, Ա.Կ.Տոլստոյ “Վիշապը”):

ՊԱՍՏՈՐԱԼ - (լատ. pastoralis – հովվական). տե՛ս Բուկոլիկա:

ԱՅՍՏԱՎՈՒՐԵ, ՊԱՏԵՐԻԿ - (հուն. paterikon biblion, pater – հայր). վարքագրության տեսակ, նշանավորվածականների ու ճգնավորների կյանքի մասին և նրանց խրատական թևավոր խոսքերի, խրատական պատմությունների ժողովածուների ընդհանուր անվանում:

ПАТРИСТИКА - (лат. pater – отец): совокупность сочинений греко-римских философов-богословов 2-8 вв. Главным содержанием патристики было обоснование церковной догматики и организация христианской церкви. Стала одним из истоков средневековых христианских литератур.

ПАУЗА – (греч. pausis – прекращение): перерыв в звучании речи, отделяющий друг от друга слова, строки, предложения. В стихотворной речи большое значение имеет интонационно-синтаксическая, стиховая пауза, следующая за окончанием строки и рифмой. Ритмическая пауза (цезура), находящаяся в пределах стихотворной строки, может быть элементом ритма.

ПАФОС – (греч. pathos – страсть): эмоционально-оценочное отношение писателя к изображаемой им действительности; эмоциональное звучание, настрой произведения, определяющий его общую тональность. Различают пафос героический, трагический, комический, романтический, сентиментальный.

ՊԱՏՐԻՍՏԻԿԱ - (հուն. patros – հայր). 2-8-րդ դդ. հունահռոմեական աստվածաբան-փիլիսոփաների ժողովածուների հավաքածու: Պատրիստիկայի գրական և պատմամշակութային նշանակությունն այն է, որ նրա շնորհիվ պահպանվեցին հին աշխարհի մշակութային արժեքները, որոնք ակունք դարձան միջնադարյան քրիստոնեական գրականության համար:

ՊԱՎԱՐ, ՊԱՈՒԶԱ - (հուն. pausis – կանգառ). արտասանական ընդհատում, որը տրվում է չափածո խոսքի միջև: Չափածոյի մեջ պետք է տարբերել իմաստային-շարահյուսական և ռիթմական դադարները: Տողամիջի ռիթմական դադարը կոչվում է հատած և տողը բաժանում է երկու կամ ավելի մասերի:

ՊԱԹՈՍ - (հուն. pathos – զգացմունք, կիրք). կրքոտ ոգևորություն, հոգևոր ուժերի հատուկ վերելք: Գեղարվեստական ստեղծագործության մեջ պաթոսը արվեստագետին կլանած մեծ գաղափարն է, զգացմունքը, կենդանի կիրքը, որոնք ոգևորել են նրան, պայմանավորել երկի բոլոր առանձնահատկությունները:

ПЕЙЗАЖ – (франц. paysage, от pays – страна, местность): картина природы, имеющая раз- личное художественное значе- ние в зависимости от стиля ав- тора, литературного направ- ления, с которым он связан. В лирике пейзаж может иметь самостоятельное значение. В прозе пейзаж связан с харак- тером повествования и соотно- сится с настроением действу- ющих лиц. Иногда пейзаж имеет символическое содержание.

ПЕНТАМЕТР – (греч. pentametros – пятистопный): в античной метрике пятистопный дактиль. Обычно строка гекза- метра и строка пентаметра объ- единяются в двустишие, образуя т.н. элегический дистих.

Слышу умоляющий звук божественной эпитимной речи; Старца великого тень чую смущенной душой.

А.Пушкин

ПЕРЕВЕРТЕНЬ, ПАЛИНДРОМ – (греч. palindromos – бегущий обратно, возвращающийся): фраза или стих, которые могут читаться спереди назад или сза- ди наперед с сохранением смыс- ла (“Аргентина манит негра” – Н.Булгаков, “А роза упала на лапу Азора” – А.Фет).

ПЕРИПЕТИЯ – (греч. peripeteia – внезапный поворот): резкие повороты сюжета, неожиданные перемены в течении дейст- вия и судьбе персонажа. С по- мощью действия, насыщенного поворотными событиями, жизнь познается как прихотливая и

ԲՆԱՆԿԱՐ, ՊԵՅՉԱԺ – (ֆր. pay- sage, pays – վայր, երկիր). գեղար- վեստական երկուն պատկերված բնության տեսարաններ, որոնց մի- ջոցով վերարտադրվում են բնույթ- յան գեղեցկությունները, արտա- հայտվում գրողի և նրա հերոսների վերաբերմունքը դրանց նկատմամբ: Բնանկարը հանդես է գալիս որպես հեղինակի գաղափարներն արտա- հայտող, կերպարների բնութագիրը ամբողջացնող լրացուցիչ միջոց: Պոեզիայում բնությանը նվիրված ստեղծագործությունները սովորա- բար կոչում են բնանկարային քնարերգություն:

ՊԵՆՏԱՄԵՏՐ – (հուն. pentamet- ros – հնգաչափ). անտիկ տաղաչա- փության մեջ հնգոտնյա դակտիլով գրված տող: Պենտամետրը սովորաբար առանձին հանդես չէր գա- լիս, այլ միանում էր հեկզամետրի հետ, կազմելով էլեգիական դիստի- ըրսի երկրորդ տողը:

ՂՅՈՒՐԱՂԱՐՁՈՒԿ, ՊԱԼԻՆԴՐՈՍ – (հուն. palindromos – ետ վազող, վերադարձող). նախադասություն, վերահայտություն կամ բանա- արտահայտություն կամ բանա- ստեղծության տող, որ կարելի է կարդալ սկզբից դեպի վերջը և վերջից դեպի սկիզբը պահպանելով իմաստը (“Նարեկն առան կերամ”):

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ՋԱՐԳԱՑՈՒՄ, ՊԵՐԻՊԵՏԻԱ – սյուժեի բաղկացու- ցիչ մասերից մեկը, որը հաջորդում է հանգույցին: Գործողության գար- գացումը դրսևորվում է հերոսների փոխհարաբերություններ և դեպքեր վերարտադրող պատկերների մի- ջոցով, որոնք փոքրածավալ ստեղ-

резкая смена стечений обстоя- тельств, а люди предстают при этом подвластными судьбе, пол- ной неожиданностями.

ПЕРИФРАЗ – (греч. periphra- sis – косвенный оборот): разно- видность тропа. Представляет собой высказывание, подме- няющее отдельное слово или целое выражение со сдвигом значения и стилистики (Петр Первый – основатель Петер- бурга; “лик Дианы” – луна).

ПЕРСОНАЖ – (лат. persona – лицо, личность): любое дейст- вующее лицо художественного произведения, субъект действия вообще, представлен ли он не- посредственно или о нем рас- сказывается (кроме лирического героя). Часто под персонажем понимают лишь второстепенное (эпизодическое) лицо, не влия- ющее на события в произ- ведении.

ПЕСНЯ – небольшое лири- ческое произведение, предназ- наченное для пения. В фольк- лоре как вид словесного ис- кусства возникает одновре- менно с мелодией (эпическая, лирическая, историческая, об- рядовая, необрядовая). Литера- турная песня чаще всего соз- дается как стихотворение, ко- торое позднее кладется на музыку. Литературная песня воз- никла как продолжение и твор- ческое развитие фольклорной песни.

ծագործության մեջ սակավաթիվ են, իսկ ծավալուն, մանավանդ բազ- մաճյուղ սյուժե ունեցող երկերում՝ մեծաքանակ ու բազմազան:

ՇՐՋԱՍՈՒԹՅՈՒՆ, ՊԵՐԻՖՐԱԶ – (հուն. peri– շուրջ, phraso – ասում են). գեղարվեստական խոսքի ար- տահայտչական միջոցներից մեկը: Առարկան կամ անձնավորությունը ուղղակի անվանելու փոխարեն նշվում է միայն նրանց այս կամ այն էական կողմը, հատկանիշը, և դա հիմք է տալիս հասկանալու, թե խոսքն ում կամ ինչի մասին է (“հայ նոր գրականության հիմնադիրը” – Խ. Արփյանի մասին):

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁ, ՊԵՐՍՈՆԱՅՑ – (լատ. persona – դեմք, անհատ). պատմողական կամ քատերգական երկերում հանդես եկող բոլոր դեմքերը (գլխավոր, երկրորդական, դրվագային, դրական և բացասա- կան), որոնք իրենց էությունը դրսևո- րում են գործողության, դեպքերի մեջ: Երբեմն գործող անձ են կոչվում միայն ստեղծագործության երկրոր- դական, գործողության մեջ էական դեր չխաղացող դեմքերը:

ԵՐԳ – չափածո ստեղծագործու- թյուն կամ նրա մասերը մատնա- նշող հասկացություն, որը գործած- վում է տարբեր իմաստներով. պատմական խոշոր երևույթների մասին կամ հերոսական թեմայով գրված ստեղծագործությունները, որոշ գեղարվեստական մեծ ստեղ- ծագործությունների գլուխները (մա- սերը), քնարական փոքրածավալ արտահայտվում են բանաստեղծի հուզաշխարհը, խոհերն ու տրա- մադրությունները, այն բանաստեղ- ծությունները, որոնք դարձել են երա- ժշտական ստեղծագործության հիմք:

ПОВЕСТЬ – средний по объему текста или сюжета эпический прозаический жанр, промежуточный между рассказом и романом. Чаще всего это история одной человеческой жизни, соприкасающаяся неизбежно с судьбами других людей, рассказанная от имени автора или самого героя (И.Бунин “Деревня”, А.Чехов “Степь”). В древнерусской литературе повесть означала всякое повествование о реальных исторических событиях (“Повесть временных лет”).

ПОВТОРЫ – стилистические признаки, присущие поэзии и этим отличающие ее от прозы, как противостоящей стилистической категории. К системе поэтических повторов относятся: стопа, стих, строфа, анакреуза, эпиграмма, анафора, эпифора, параллелизмы, аллитерация, рифма, градация, ассонанс, рефрен.

ПОГОВОРКА – жанр фольклора; образное выражение, метко определяющее и оценивающее какое-либо явление жизни. В основе поговорки часто лежит метафора, сравнение, гиперболы, парадоксы. В отличие от пословицы, поговорка всегда одночленна, представляет собой часть суждения и обычно лишена обобщающего поучи-

ՎԻՊԱԿ – պատմողական ժանրերից մեկը: Գործող անձանց բովով, կյանքի ընդգրկման ծավալով վիպակն ավելի մեծ է պատմվածքից ու նորավեպից, բայց փոքր՝ վեպից: Վեպի մի շարք գծեր հատուկ են նաև վիպակներին, և, առհասարակ, վիպակն ու վեպը խստորեն սահմանագատել հնարավոր չէ: Վիպակի մեջ ևս կարող են լինել սյուժետային մի քանի գծեր, էպիկական շարադրանքը կարող է տոգորվել քնարական կամ դրամատիկ շնչով (Մուրացյան “Առաքյալ”, Շիրվանզադե “Նամուս”):

ԿՐԿՆՈՒԹՅՈՒՆ – գեղարվեստական խոսքի արտահայտչական միջոց, որն արտահայտվում է առանձին հնչյունների, բառերի կամ ամբողջական դարձվածքների կրկնությամբ: Կրկնությունն օգնում է շեշտելու, ընդգծելու այս կամ այն միտքը, երաժշտական և դիֆմիկ դարձնելու գեղարվեստական խոսքը: Կրկնության տեսակներն են. զուգահեռականություն, հանգ, առձայնությ, աստիճանավորում, նույնաբանություն, բաղաձայնությ, վերջույթ, հարակրկնություն:

ԱՍՏՅՎԱԾԵ – ժողովրդական բանավոր ստեղծագործության տեսակներից մեկը, որը սեղմ ու արտահայտիչ ձևով բնութագրում է կյանքի այս կամ այն երևույթը: Ասացվածքներում արտահայտվել են ժողովրդի աշխարհըմբռնումը, են ժողովրդի աշխարհայեցողության պատկերացումները կենսանրա պատկերացումները կենսական հարաբերությունների, մարդու կոչման և այլ հարցերի վերաբերյալ (“խելքը լավ է, քան հարստու-

տельного смысла (“семь пятниц на неделе”, “положить зубы на полку”).

ПОДТЕКСТ – невысказанное прямо в тексте, но угадываемое отношение автора к действующим лицам, их взаимоотношениям, сюжетным ситуациям. Подтекст зависит от общего контекста высказывания, от цели и экспрессии высказывания, от особенностей речевой ситуации. Подтекст особенно характерен для психологического романа, психологической драмы. Подтекст подготавливает читателя к дальнейшему развитию действия, к острому, поворотным моментам сюжета.

ПОЛИМЕТРИЯ – (греч. polys – много, metron – размер): применение различных стихотворных размеров внутри одного произведения, придающих ему ритмическое разнообразие (В.Маяковский “Хорошо”, А.Блок “Двенадцать”).

ПОЛИСИНДЕТОН – см. Многосоюзию.

ПОЛОЖИТЕЛЬНЫЙ ГЕРОЙ – персонаж, действующее лицо, лирический герой, выступающий в художественном произведении как носитель эстетических идеалов, утверждаемых писателем и конкретно показанных в его поведении, в духовном мире, в отношении к людям в зависимости от исторической обстановки и общественной позиции писателя.

թյունը”, “քանի լեզու գիտես, այնքան մարդ ես”):

ԵՆԹԱՏԵՔՍ, ՆԵՐԻՄԱՍՍ – բնագրում ուղղակի չարտահայտված, բայց և այնպես, առանձին ռեալիկներից, դետալներից և այլնից բխած հեղինակի վերաբերմունքը գործող անձերի, նրանց փոխհարաբերությունների, սյուժեների իրադարձությունների նկատմամբ: Ենթատեքստը կախված է արտահայտություններից և նրանց նպատակից, խոսքային հնարաններից և նրանց նպատակից, խոսքային հնարաններից: Ենթատեքստը ընթերցողին նախապատրաստում է գործողությունների հետագա զարգացմանը, սյուժեի սուր, շրջադարձային պահերին:

ՔԱԶՄԱԶՍՓ, ՊՈԼԻՄԵՏՐԻԱ – (հուն. polys – բազմաթիվ, metron – չափ): բանաստեղծական տարբեր չափերի կիրառումը միևնույն ստեղծագործության մեջ (Յուլի.Թունանյան “Անուշ”):

ՊՈԼԻՍԻՆԴԵՏՈՆ – տես Բազմաշաղկապություն:

ՊՐԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍ – գրական ստեղծագործության մեջ դրական է այն կերպարը, որն արտահայտում է ժամանակի առաջավոր հասարակական ձգտումները, որն իր գեղեցիկ հատկանիշներով արթնացնում է սեր, համակրանք և նրան հետևելու ցանկություն: Արվեստագետի գեղագիտական իդեալը մարմնավորվում է, ամենից առաջ, դրական հերոսի կերպարի մեջ:

ПОЛУСОНЕТ, СЕПТЕТ – (лат. septem – семь): твердая стихотворная форма; семистрочное стихотворение, которое написано четырехстопным ямбом с опоясывающей рифмой и делится на катрен и терцет.

ПОРТРЕТ – в литературном произведении – описание внешности персонажа (черт лица, мимики, фигуры, позы, жеста, одежды), играющее определенную роль в его характеристике; одно из средств создания образа. В каждом литературном произведении портрет соответствует особенностям его содержания и формы, составляет один из моментов его художественного своеобразия.

ПОСЛОВИЦА – жанр фольклора; распространенное в повседневной речи краткое, ритмически организованное изречение, интересное не только смыслом, который непосредственно в нем выражен, но и смыслом, который возникает от применения по сходству к самым разным ситуациям и положениям. Композиционное строение суждения в пословице (обычно двучленное), часто подкрепляемое ритмом, рифмой, ассонансами, аллитерациями, совпадает с синтаксическим (“век живи – век учись”, “жизнь прожить – не поле перейти”).

ԿԻՍԱՍՈՆԵՏ, ՍԵՊՏԵՏ – (լատ. septem – յոթ). բանաստեղծական կայուն ձև, բանաստեղծություն, որը գրված է չորստուրքանի յամբով՝ գոտավորող հանգավորմամբ, և բաժանված է քաթրենի և տերցետի:

ԴԻՄԱՆԿԱՐ - գեղարվեստական երկում գործող անձանց արտաքինի՝ դիմագծերի, շարժումների, հագուստների և այլ մանրամասների նկարագիրը: Հերոսի դիմանկարն ինչ-որ չափով արտահայտում է նրա ներքին էությունը:

ԱՌԱԾ – ժողովրդական բանավոր ստեղծագործության տեսակներից մեկը: Առածները գեղարվեստական սեղմ ու պատկերավոր ասույթներ են, որոնք արտացոլում են ժողովրդի կյանքի պատմական, սոցիալական-քաղաքական, կենցաղային պայմանները, հարաբերությունները, բնավորության և խառնվածքի առանձնահատկությունները, ազգային հասկացությունները, ազգային սովորույթները, հավատալիքն ու կրոնը, հոգեբանությունն ու աշխարհայացքը: Առածը այլաբանական դատողություն է, որի հմաստն արտահայտվում է անուղղակի կերպով: (“հացի կտրածը թուրը չի կտրի”, “հավը կածե, ուրուրը կտանե”):

ПОСТМОДЕРНИЗМ – (англ. post-modernisme; лат. post – после, modernisme – современный): обозначение явлений в литературном процессе; направление в литературе, эстетике, философии XX века (зарождение – 30-40-е гг., расцвет – 60-80-е годы). Характерной особенностью российской постмодернистской литературы является противопоставление ее реалистическому искусству, прежде всего социалистическому реализму, сознательное соединение в одном произведении тем, проблем, мотивов, художественных приемов, стилей произведений различных эпох, народов, культур, ироническое их переосмысление, активное использование аллегории, реминисценции, символа.

ПОСТСТРУКТУРАЛИЗМ – (англ. poststructuralism): идейное течение западной гуманитарной мысли последней четверти XX века, пришедшее на смену структурализму. В чисто литературоведческом плане теория постструктурализма развивалась как критика структурализма, которая велась по четырем основным направлениям: проблемам структурности, знаковости, коммуникативности и целостности субъекта (Ж. Деррида, Ю. Кристева, Ж. Делез, М. Фуко, Ж. Лакан). Идеи, выдвинутые постструктуралистами – мир (сознание) как текст, множественность истины, истина как возможность не-истины, представленной в симулякрах, плюрализм, постгуманизм и др. – обозначили новый этап в развитии философии.

ՊՈՍՏՄՈԴԵՐՆԻԶՄ – (անգլ. post-modernisme, լատ. post – հետ, modernisme – ժամանակակից). գրական պրոցեսում ժամանակակից երևույթների նշումը, ուղղություն XX դարի գրականության, արվեստի, փիլիսոփայության մեջ: Ռուսական պոստմոդերնիզմի բնութագրական առանձնահատկությունը հանդիսանում է նրա հակադրումը ռեալիստական արվեստին, առաջին հերթին սոցիալիստական ռեալիզմին, մեկ երկի մեջ թեմաների, պրոբլեմների, մոտիվների, գրական հնարանքների, տարբեր դարաշրջանների, ժողովուրդների, մշակույթների, գեղարվեստական ոճերի գիտակցված միաձուլումը, դրանց իրոնիկ վերաիմաստավորումը, այլաբանության, վերիուշի, խորիրոպանիշի ակտիվ օգտագործումը:

ՊՈՍՏՏՐՈՒԿՏՐԱԼԻԶՄ - (ֆր. poststructuralisme). XX դարի վերջին քառորդի արևմտյան հումանիտար մտքի գաղափարական հոսանք, որ եկել է փոխարինելու ստրուկտուրալիզմին: Չուտ գրականագիտական պլանում պոստստրուկտուրալիզմի տեսությունը զարգացել է որպես ստրուկտուրալիզմի բննադատություն, որը տարվել է չորս հիմնական ուղղություններով. կառուցվածքային հիմնախնդիրների, մշանների, սուբյեկտի հաղորդակցական և ամբողջականության (ժ.Դերրիդա, Յու.Կրիստևա, ժ.Դելեզ, Մ. Ֆուկո, ժ.Լական): Պոստստրուկտուրալիստների առաջադրած գաղափարները՝ աշխարհը (գիտակցությունը) որպես տեքստ, ճշմարտության բազմազանությունը, պլուրալիզմը, պոստհումանիզմը և այլն, փիլիսոփայության զարգացման մեջ նշանավորվել են որպես նոր էտապ:

“ПОТЕРЯННОЕ ПОКОЛЕНИЕ”

– (англ. lost generation): определение, применяемое к американским и западноевропейским писателям, выразившим в своих произведениях глубокое разочарование ходом и итогами 1-ой мировой войны, утрату идеалов, отчужденность человека от общества. Однако герои произведений насквозь аполитичны и участию в общественной борьбе предпочитают уход в сферу интимных, личных переживаний (Дж. Дос Пассос “Три солдата”, Э. Ремарк “На западном фронте без перемен”, Э. Хемингуэй “Прощай, оружие!”).

“ПОТОК СОЗНАНИЯ” – (англ. stream of consciousness): одна из стиливых разновидностей (направление) в литературе модернизма начала XX века; концепция изображения реальности и душевной жизни персонажей. Особенностью метода является отсутствие авторской речи в произведении, предметом художественного исследования становится не объективный мир, а субъективные впечатления от него, отраженные в сознании героя, кульминационные эпизоды написаны в форме внутреннего монолога (В. Вулф “Миссис Деллоуэй”, Дж. Джойс “Улисс”).

ПОЭЗИЯ – (греч. poiesis, от poieo – творю, делаю): один из основных типов организации художественной речи, внешне различающийся от прозы строением ритма. Название художественной литературы в древности, когда она целиком создавалась в стихотворной ритмической форме. Когда сложилась художествен-

“ԿՈՐՈՒՄՅԱԼ ՍԵՐՈՒՆԴ” – բնորոշում, որը կիրառվում է ամերիկյան և արևմտաեվրոպական գրողների վերաբերյալ (Է. Ֆեմինգուեյ, Ու. Ֆոկլենդեր, Ջ. Դոս Պասսոս, Է. Ռեմարկ), որոնք իրենց երկերում արտահայտել են 1914-18թթ. աշխարհամարտի ողբերգական փորձը, խոր հիասթափությունը քաղաքակրթությունից, իդեալների կորուստը, մարդու խորթացումը հանրությունից: “Կորուսյալ սերնդի” գրողների հատուկ է ստոիկյան պեսիմիզմի պարսուր:

“ԳԻՏԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀՈՍԵ” – 20-րդ դարի մոդեռնիստական ուղղության գրականություն՝ անմիջականորեն հոգևոր կյանքը, ապրումները, ասոցիացիաները վերակերտող: Գիտակցության հոսքը ներքին մենախոսության ծայրահեղ աստիճանն է ու ձևը, որտեղ ռեալ միջավայրի հետ օբյեկտիվ կապերը երբեմն դժվար է վերականգնել, ուշադրությունը սևեռված է մարդու հոգևոր աշխարհի սուբյեկտիվ և գաղտնի կողմերին (Մ. Պրուստ, Վ. Վուլֆ, Ջ. Ջոյս):

ՊՈԵԶԻԱ - (հուն. poiesis, poieo – ստեղծում են), գրական-գեղարվեստական ստեղծագործության անվանումներից մեկը: Անցյալում պոեզիա են կոչել ամբողջ գեղարվեստական գրականությունը՝ տարբերելով այն խոսքի մյուս տեսակներից: Սակայն ավելի տարածված է “պոեզիա” տերմինի կիրառումը չափածո ստեղծագործությունների նր-

ная проза, термин “поэзия” закрепился за стихотворными произведениями. Передает субъективное отношение личности к миру. На первом плане – образ-переживание. Не ставит задачу передать развитие событий и характеров.

ПОЭМА - (греч. poiema – произведение): крупное стихотворное произведение с повествовательным или лирическим сюжетом. Основными чертами ее является наличие развращенного сюжета и вместе с тем широкое развитие образа лирического героя, активно включающегося, помимо сюжета, в характеристики персонажей, оценивающего их, как бы принимая участие в их судьбе. Известно много жанровых разновидностей поэмы: историческая, героическая, дидактическая, сатирическая, драматическая, лирическая и др. Расцвет жанра происходит в эпоху романтизма.

ПОЭТИКА - (греч. poietike technē – творческое искусство): В расширенном смысле слова поэтика совпадает с теорией литературы, в узком – раздел теории литературы, в котором рассматриваются вопросы стилистики, сюжеттики, стихосложения. Как область теории литературы, поэтика изучает специфику литературных родов и жанров, течений и направлений, стилей и методов, исследует законы внутренней связи и соотношения различных уровней художественного целого. Различают общую, частную и историческую поэтики.

կատմամբ, որոնք իրենց բովանդակությամբ և կառուցվածքի հատուկ սկզբունքներով տարբերվում են արձակ գրականությունից: Այդ իմաստով էլ որևէ բանաստեղծի կամ նույնիսկ այս կամ այն ժողովրդի, դարաշրջանի չափածո ստեղծագործություններն ամբողջությամբ վերցրած նույնպես անվանում են պոեզիա:

ՊՈԵՄ - (հուն. poiema – ստեղծագործություն). չափածո մեծածավալ ստեղծագործություն, որի տարբեր մասերը միավորվում են սյուժեի կամ կերպարի ընդհանրությամբ: Նրան հատուկ են թե՛ վիպերգական և թե՛ քնարական հատկանիշներ: Պոեմի վիպերգական հատկանիշներից են սյուժետային տարրերի և կերպարների առկայությունը, պատմողական շարադրանքը, նկարագրությունները: Պոեմին հատուկ են նաև հուզական ուժեղ երանգ, հեղինակային բազմազան շեղումներ: Ինչպես նախերգանքում ու վերջերգում, այնպես էլ ողջ շարադրանքի մեջ արտահայտված է ստեղծագործության հիմնական գաղափարը՝ բարի, հայրենասիրական գործի գեղեցկության և անմահության միտքը:

ՊՈԵՏԻԿԱ - (հուն. poietike technē – բանաստեղծական արվեստ). գրականության տեսության բաժիններից մեկը, որն ուսումնասիրում է արձակ և չափածո գեղարվեստական երկի կառուցվածքը, պատկերավորության և արտահայտչական միջոցները, ժանրային, տաղաչափական և մյուս առանձնահատկությունները: Անցյալում, երբեմն նաև մեր օրերում, պոետիկա են անվանում գրականության տեսությունն առհասարակ:

ПРИТЧА – (англ. preach – повесть): дидактико-аллегорический жанр литературы, родственной басне. Является одним из средств выражения морально-философских суждений автора и часто используется с целью прямого наставления читателя в вопросах человеческого и общественного поведения.

ПРОЗА – (лат. prorsā oratio – прямая, простая, обращенная вперед речь): один из основных типов организации художественной речи, внешне различающийся от поэзии в первую очередь строением ритма. Прозаическая художественная речь расчленяется на абзацы, периоды, предложения, присущие и обычной речи, но имеющие определенную упорядоченность. Показывает повседневное бытие людей в его сложности и многогранности; тяготеет к изображению событий, характеров, деталей, которые организуются в сюжет.

ПРОЗОПОПЕЯ – см. Олицетворение.

ПРОЛОГ – (греч. prologos – перед сказанным; pro – перед, logos – слово, речь): вступительная часть литературного произведения, которая предвещает общий смысл, сюжет или основные мотивы произведения или кратко излагает события, предшествующие основному действию (сюжету). В отличие от предисловия пролог всегда художественен, часто тяготеет к слиянию с сюжетом, по существу становясь одним из его элементов.

ՊՐԻՏՉԱ – (անգլ. preaching – քարոզում). արձակի ուսուցողական-այլաբանական ժանրերից՝ նրան առակին: Պրիտչայի ձևը առաջանում է որոշակի կոնտեքստում, որի հետևանքով ենթադրվում է սյուժեի զարգացման բացակայություն: Բովանդակության մեջ ձգվում է դեպի կրոնական կամ բարոյախոսական խորքային «գերիմաստությունները»:

ԱՐՉԱԿ, ՊՐՈՋԱ – (լատ. prorsā oratio – ազատ, ուղիղ առաջ ընթացող խոսք). գրական-գեղարվեստական ստեղծագործության կառուցման երկու հիմնական ձևերից (արձակ և չափածո) մեկը: Արձակի մեջ բացակայում են չափածոյի ռիթմական միավորները (ոտք, անդամ, բանատող, տուն), շարադրանքը զարգանում է ազատ, բնական կարգով: Արձակ խոսքը բաղկացած է շարահյուսական միավորներից (բանապակցություն, նախադասություն, պարբերություն և այլն):

ՊՐՈՋՈՊՐՈՊԵԱ – տես Անձնավորում, Շնչավորում:

ՆԱԽԵՐԳԱՆԵ, ՊՐՈԼՈԳ – (հուն. pro – առաջ, logos – բան, խոսք). գրական երկի սկզբնամասը, պատկերված, որը նախորդում է սյուժեի հիմնական դեպքերի ծավալմանը: Նախերգանքն ուղղակիորեն կապված է երկի բովանդակության ու սյուժեի հետ, լրացնում է նրա գաղափարական-գեղարվեստական էությունը: Նախերգանքը չափսք է նույնացնել առաջաբանի հետ, որի մեջ հեղինակը սովորաբար պարզաբանում է տվյալ երկը գրելու դրդապատճառը, սկզբունքներն ու նպատակները:

ПРОСАПОДОСИС – см. Кольцо.

ПРОСВЕТИТЕЛЬСТВО, Просвещение – идеология, утвердившаяся в литературе большинства европейских стран в XVIII веке. Просвещение выдвигало идеи буржуазной демократии, общественного прогресса, равенства, труда на благо общества, свободного развития личности. Выдвигая на первый план непосредственное изучение природы, развитие техники, просветители в вопросах социальных оставались идеалистами, полагая, что общественные преобразования могут быть достигнуты посредством убеждения и пропаганды. В России просветительские идеи получают распространение во 2-ой пол. 18 века. Писатели-просветители подвергали критике нормативную поэтику классицизма, сатирически рисовали патриархально-феодальный быт (И.А.Крылов), углубляли психологическое начало в литературе, внедряли элементы автобиографизма (Г.Р.Державин), размышляли о природе человека (А.Радищев).

ПРОСТРАНСТВО ХУДОЖЕСТВЕННОЕ – элемент хронотопа; пространственные картины, присутствующие в художественном произведении и воссоздаваемые воображением читателя. Может быть реальным и условным, земным и космическим, открытым и замкнутым, ограниченным и безграничным.

ՊՐՈՍԱՊՈՊՐՈՍԻՍ – տես Օղակ:

ԼՈՍԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ – շարժում հասարակական մտքի, գեղագիտության և արվեստի մեջ, որն ուներ հակաֆեոդալական բնույթ և կյանքի վերափոխման գործում վճռական դեր էր հատկացնում ժողովրդի լուսավորությանը: Արևմտյան եվրոպայում Լուսավորության շարժումը ծավալվեց XVIII դարում՝ բուրժուական հեղափոխության նախապատրաստության շրջանում: Այն ուղղված էր ֆեոդալական կեղեքման և հետամնացության, եկեղեցու խավարամոլության դեմ, արտահայտում էր ամբողջ ժողովրդի անունից հանդես եկող երիտասարդ առաջադիմական բուրժուազիայի գաղափարախոսությունը: Լուսավորական հայացքները մարմնավորվեցին այնպիսի գրողների ստեղծագործության մեջ, ինչպես Դիդրոն, Դեֆոն, Ֆելդինգը, Լեսսինգը և ուրիշներ: Նրանց ստեղծագործության առաջատար գիծը կյանքի դեալիստական արտացոլումն էր, մարդուն բանականության և բարոյականության ոգով վերափոխելու ձգտումը:

ՏԱՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ ԳԵՂԱՐՎԵՍԱԿԱՆ – խոսքի միջոցով առաջացված տարածական պատկերացումներ, ներկայացված միջավայր, ուր ապրում և գործում են կերպարները: Տարածության պատկերումը տարբեր բնույթ կարող է ունենալ՝ կապված ստեղծագործության հիմնական խնդիրների հետ:

ПРОТОТИП - (греч. prototypon - прообраз): реальное лицо, послужившее автору основой для создания литературного персонажа. Степень использования прототипа зависит от направления, жанра и творческой индивидуальности писателя. С помощью художественного вымысла писатель, даже отталкиваясь от прототипа, создает не копии реально живших людей, а художественные образы, обладающие силой обобщения и несущие в себе авторскую оценку.

ПСЕВДОНИМ - (греч. pseudos - вымысел, onoma - имя): вымышленное, ложное имя или фамилия, под которым автор публикует свои произведения. Некоторые псевдонимы стали постоянной литературной фамилией писателей (М.Горький, В.Каверин, Стендаль, Жорж Санд и др.).

ПУБЛИЦИСТИКА - (лат. publicus - общественный): особая литературная форма, сочетающая в себе признаки художественной литературы, журналистики и социально-политической прозы. Цель публицистики - воздействовать на современное общественное мнение, нравы и существующие политические институты, укрепить или изменить их в соответствии с классовым интересом или социальным и нравственным идеалом. Публицистика использует почти все газетно-журнальные жанры (статья, фельетон, памфлет, эссе, очерк и т.д.), а также различные жанры литературы, кино, театра, телевидения.

ՍԱԽԱՏԻՊ - իրական անձնավորություն, որը հիմք է ծառայել գրական-գեղարվեստական կերպարի համար: Անմիջական նախատիպի առկայությունը չի նշանակում, թե գրողը նույնությամբ նկարագրում է կյանքում պատահածը: Նա ակտիվ ստեղծագործական վերաբերմունք է հանդես բերում, հետևելով ոչ թե փաստագրական, այլ գեղարվեստական ճշմարտության պահանջին: Գրողը կարող է շատ բան վերափոխել, ավելացնել կամ բաց թողնել:

ՎԵՐՃԱՆՈՒՆ - (հուն. pseudos - հնարանք, onoma - անուն). հնարված անուն կամ ազգանուն, որ գրողը զանազան պատճառներից ելնելով ընտրում է իր համար: Շատ գրողների ընթերցող լայն շրջանները ճանաչում են միայն նրանց կեղծանունով (Բաֆֆի, Նար-Դոս, Սևակ, Շիրազ և այլք):

ՀՐԱՊԱՐԱՎԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ - (լատ. publicus - հասարակական). գրական այն երկերը, որոնք արժանանում են հասարակական-քաղաքական կյանքի հարցերը: Հրապարակախոսության մեջ հասարակական կյանքի երևույթներն արտացոլվում են ոչ թե գեղարվեստական պատկերների միջոցով, այլ քաղաքական կամ գիտականփիլիսոփայական հարցադրումների ձևով: Սակայն հրապարակախոսությունը հաճախ տողորվում է գեղարվեստական շնչով, որը շարադրանքին հաղորդում է պատկերավորություն և հուզականություն:

ПЬЕСА - (франц. piece - кусок, часть): общее название для драматических произведений различных жанров (трагедия, драма, комедия). Пьесой называется также небольшое музыкальное произведение.

РАЗВЯЗКА - заключительный момент в развитии действия художественного произведения. Конфликт произведения, борьба и столкновение действующих лиц приводят к своему завершению в развязке. Содержание и форма развязки зависят от идейно-эстетических позиций автора. Обычно следует за кульминацией, но иногда предшествует другим элементам сюжета.

РАЗМЕР СТИХОТВОРНЫЙ - последовательно выраженная форма стихотворного ритма (определяется числом слогов - в силлабическом стихосложении, ударений - в тоническом, стопсиллабо-тоническом); схема построения стихотворной строки. В русском стихосложении различаются пять основных стихотворных размеров: двухсложные - ямб (U), хорей (U), и трехсложные - дактиль (UU), амфибрахий (UU), анапест (UU).
Напр., 5-стопный ямб, 4-стопный дактиль, 3-стопный амфибрахий.

ԹԱՏԵՐԱՆԱԿ, ՊԻԵՍ - (ֆր. piece - մաս). բատերական սեռին պատկանող տարբեր ժանրերի (ողբերգություն, դրամա, կատակերգություն) ընդհանուր, միասնական անվանումը: Երաժշտական փոքրիկ ստեղծագործությունները նույնպես երբեմն կոչում են պիեսներ:

ԼՈՒԾՈՒՄ, ՀԱՆԳՈՒՑԱԼՈՒԾՈՒՄ - գրական երկի այսուծի բաղադրամասերից մեկը: Լուծումը կերպարների փոխհարաբերության զարգացման զագաթնակետին հաջորդող փուլն է, երբ պատկերվող դեպքերն ու գործողությունները հանգում են իրենց ավարտին: Թատերգական երկերում, ինչպես նաև նորավեպերում, լուծումը լինում է ավելի սուր և ցայտուն:

ՉԱՓ ԲԱՆԱՍԵՂԾԱԿԱՆ - ոտանավորի կառուցվածքի հիմնական տվյալները: Իբրև բանաստեղծական չափի հիմնական միավոր, սովորաբար դիտվում է բանաստեղծական տողը (բանատող), ցույց տալով նրա մեջ մտնող վանկերի, ոտքերի և անդամների քանակն ու դասավորությունը: Երկվանկ ոտքերն են՝ յամբ, քորեյ; եռավանկ ոտքերն են՝ դակտիլ, ամֆիբրաքս, անապեստ:
Օրինակ՝ երկանդամ ութվանկանի ոտանավորը, եռոտնյա 9-վանկանի տող և այլն:

РАССКАЗ – малая форма повествовательной литературы, в которой дается изображение какого-либо эпизода из жизни героя. Особенность этой жанровой формы – кратковременность изображаемых событий, малое число действующих лиц, возможно отсутствие фабулы. Часто встречаются рассказы, написанные в форме повествования от первого лица.

РЕАЛИЗМ – (лат. *realis* – действительный): художественный метод (направление) в искусстве и литературе, с наибольшей последовательностью воплотивший принципы правдивого отражения действительности, осознанно устремленные к художественному познанию человека и окружающего мира. Утверждая значение литературы как средства познания человеком себя и окружающего мира, реализм стремится к глубинному постижению жизни, к широкому охвату действительности с присущими ей противоречиями, признает право художника освещать все стороны жизни без ограничения. Искусство реализма показывает взаимодействие человека со средой, воздействие общественных условий на человеческие судьбы, влияние социальных обстоятельств на нравы и духовный мир людей, активную преобразующую роль общественных движений. Свобода выбора изо-

ՊԱՏՄՎԱԾՔ – գրականության պատմողական ժանրերից մեկը, փոքր ծավալի արձակ ստեղծագործություն: Պատմվածքն ընդգրկում է կյանքի ավելի նեղ շրջանակ, այստեղ քանակով ավելի քիչ են հերոսները, սահմանափակ դեպքերն ու գործողությունները: Սակայն պատմվածքներում նույնպես արտացոլվում են կյանքի էական կողմերը, կատարվում խոր ընդհանրացումներ, կերտվում գեղարվեստական լիարժեք կերպարներ:

ՌԵԱԼԻԶՄ – (լատ. *realis* – առարկայական). գեղարվեստական մեթոդ: Ռեալիզմի մեթոդն աչքի է ընկնում կյանքը, մարդկային հարաբերություններն ու հոգեբանությունը ճշմարիտ պատկերելու հետևողական ձգտումով: Ռեալիստ գրողն իր գեղագիտական իդեալը քաղում է ոչ թե անհող երևակայությունից, այլ կյանքի իրական ընթացքից, այլ առողջ ու կենսունակ տարրերից: Նա իր վերաբերմունքն ու գնահատականը մերկապարանոց չի արտահայտում, այլ բխեցնում է գործողության և կերպարների ներքին տրամաբանությունից: Կյանքի հետևողական ճշմարտության սկզբունքը հատկապես ցայտուն է երևում ռեալիստական կերպարի մեջ: Մարդկային բնավորության ձևավորումն ու զարգացումը պայմանավորվում է կոնկրետ կենսական հանգամանքներով: Սա նշանակում է, որ ռեալիզմը մարդկային կերպարը դիտում է իբրև պատմական, սոցիալական և ազգային պայմանների արդյունք, որոնցից դուրս այն չի կարող հասկացվել ու պատկերվել: Տարածված է և ընդունելի է

бразительных и выразительных средств, способность усваивать, подчиняя своим задачам разнообразные формы и традиции, выработанные мировой литературой, дает возможность реализму устоять в смене литературных направлений.

РЕДАКЦИЯ – (лат. *redactus* – приведенный в порядок): разновидность текста литературного произведения, возникшая в результате переработки ее автором, редактором для публикации в печати. Переработка имеет целью изменить содержание, полноту, стиль произведения. Значительная переработка граничит с созданием нового произведения, не отменяющего первой редакции.

РЕДИФ – (араб. – сидящий позади всадника): одно слово или группа слов, повторяющиеся в неизменной форме в конце стихотворной строки после рифмы. Иногда редиф стоит перед рифмой и даже перед началом строки.

Куперис мой! – ты оказалась – жди меня! – и не пришла
Я не спал всю ночь, дождался света дня – ты не пришла,
Поминутно выходил я на дорогу ждать тебя,
Поминутно умирал я, жидень и жидень, – ты не пришла
А. Навои

այն տեսակետը, որի համաձայն ռեալիստական մեթոդն իր առաջին ամբողջական արտահայտությունը գտավ եվրոպական վերածնության գրականության մեջ: Այնուհետև շարունակվում է նոր ձևերով և հատկապես մեծ զարգացման է հասնում 19-րդ դարում՝ հանձնի քննադատական ռեալիզմի:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ – (լատ. *redactus* – կարգի բերված). գեղարվեստական երկի բնագրի վրա կատարվող աշխատանքը (ստուգում, ուղղում, մշակում), որի շնորհիվ այն պատրաստվում է տպագրության: Խմբագրական աշխատանքի ընթացքում կարող են զգալի չափով փոխվել երկի բովանդակությունը, կառուցվածքը, լեզուն:

ՌԵՂԻՖ – արևելյան ժողովուրդների պոեզիայում տարածված հնարանք՝ մեկ կամ մի քանի բառերի կրկնությունը տողերի վերջում: Կրկնվող բառերին նախորդում է հանգը:

Բարակ առուն խոխոցում է՝ երգ է ասում,
Սառն աղբյուրը կարկաչում է՝ երգ է ասում,
Որտուտ է զվնձ գետը՝ երգ է ասում,
Ոլորում է քամին մեջքը՝ երգ է ասում...
Ս. Նսանյան

РЕМАРКА - (франц. remarque – пояснение, замечание): авторское пояснение в драматическом произведении, с помощью которого уточняются место действия, внешний или духовный облик персонажей, различные психологические состояния, переживаемые ими. Ремарка выражает авторскую оценку происходящего, его видение.

РЕМИНИСЦЕНЦИЯ - (лат. reminiscencia – воспоминание): воспроизведение поэтом знаковой фразовой или образной конструкции из другого художественного произведения.

Он праз – опять фонарь, аптека,
Нева, безмолвие, гранит...

А.Ахматова (из А.Блока)

РЕНЕССАНС – см. Возрождение.

РЕПЛИКА - (лат. replicare – возражать): ответная фраза собеседника в диалоге, возникшая как немедленный и непосредственный отклик на слова партнера. В драме используются также реплики в сторону – прием, состоящий в том, что высказывание адресуется не партнерам по сцене, а прямо зрителям.

ՆՇԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ, ՌԵՄԱՐԿ - (ֆր. remarque – դիտողություն, ծանոթագրություն). կարճառոտ հատվածներ քատերգական երկում, որոնց մեջ տրվում են սեղմ բացատրություններ գործող անձանց տարիքի, արտաքինի, շարժումների, բեմի կահավորման և նման հարցերի վերաբերյալ: Նշագրությունը քատերգական երկերում հեղինակային անմիջական խոսքի միակ ծնն է, որը պիեսն ընթերցելիս և բեմադրելիս օգնում է ճիշտ պատկերացնելու գործողության իրադրությունը և ընթացքը:

ՌԵՄԻՆԻՍԿԵՆՑԻԱ - (լատ. reminiscencia – հիշեցում). գեղարվեստական ստեղծագործության մեջ մի ուրիշ վերցված արտահայտություն, պատկերի օգտագործում, նրա օրգանական միաձուլում սեփական պատկերի հետ:

Գիշերն անո՛ւյշ է, գիշերն հեշտագին: (Մ.Սեծադեմց)
Վրյունն անո՛ւյշ է, արյունն հեշտագին: (Ե. Չարեմց)

ՌԵՆԵՍԱՆՍ – տե՛ս Վերածնունդ:

ՌԵՊԼԻԿ - (ֆր. repliche – առարկություն). կարճառոտ արտահայտություն, որն ընդմիջարկում է ուրիշ խոսքը: Գեղարվեստական երկում կերպարներից մեկի կարճ ու կրտուկ պատասխանը, միջամտությունը իր գրուցակցի խոսքին:

ՐԵՏԱՐԴԱԿԿԻԱ - (լատ. retardatio – запаздываю): задержка развития сюжетного действия, замедленное развертывание повествования. Осуществляется путем включения в повествование авторских отступлений, описаний природы, интерьеров, портретов, однородных эпизодов и т.п.

ՐԵՖՐԵՆ - (ֆրանց. refrain – припев): слово, группа слов, строка или несколько строк, повторяющиеся после каждой строфы стихотворения или куплета песни. Рефрен обычно отличается по своим метрическим особенностям от стихов основного текста.

ՐԵԿԵՆԶԻԱ - (լատ. recensio – рассмотрение): один из жанров литературной критики: газетный или журнальный отклик на художественное произведение с целью его оценки и разбора. В рецензии указываются библиографические данные, характеризуются проблематика произведения, его литературные качества, место в творчестве автора, в современной литературе и т.д.

ՂԱՊԱՂՈՒԹՅՈՒՆ, ՌԵՏԱՐԴԱԿԿԻԱ - (լատ. retardatio – դանդաղում, ուշացում). էպիկական ժանրերին հատուկ սյուժետակոմպոզիցիոն հնարանը, սյուժետային գործողությունների զարգացման, դեպքերի մասին պատումի դանդաղեցում: Իրականացվում է արտասյուժետային տարրերի ներմուծման միջոցով (բնանկարի, դիմանկարների ծավալում նկարագրություններ, քնարական շեղումներ, հերոսների միջանկյալ պատմություններ և այլն):

ԿՐԿՆԵՐԳ, ՌԵՖՐԵՆ - (ֆր. refrain – կրկնակ). բանաստեղծական տող կամ տուն, որը որոշ հերթականությամբ կրկնվում է ռտանավորի տարբեր մասերում: Կրկներգը շատ ժողովրդական և անհատական երգերի կառուցվածքի անհրաժեշտ մասն է և նպաստում է որևէ տրամադրության, գաղափարի ընդգծմանը:

ՐԵԿԵՆՍԻԱ - (լատ. recensio – գնահատական). գրական քննադատության տեսակներից մեկը, լրագրային կամ ամսագրային հոդված, որի մեջ տրվում է գեղարվեստական ստեղծագործության կամ գիտական աշխատության գնահատականը, նրա արժանիքների, թերությունների և հասարակական նշանակության բնութագիրը: Գրախոսությունը գրական քննադատության առավել օպերատիվ, գեղարվեստական երևույթներին արագորեն արձագանքող տեսակն է:

РИТМ СТИХОТВОРНЫЙ – (греч. *rhythmos* – соразмерность): периодическая повторяемость в стихотворной речи однородных звуковых особенностей. В одном значении стихотворный ритм – это общая упорядоченность звукового строя стихотворной речи, и частным случаем ее является метр; в другом значении это реальное звуковое строение конкретной стихотворной строки, и оно само является частным случаем метра. В зависимости от того, какие элементы ритма канонизированы в метре, а какие факультативны, различаются разные системы стихосложения.

РИТМИКА – раздел стиховедения; учение о ритме отдельной строки или о ритмической системе в целом.

РИТОРИКА – (греч. *rhetor* – оратор): в широком смысле – наука о художественной прозе. Возникшая в Древней Греции (5 век до н.э.) наука ораторского искусства, красноречие (теоретики – Аристотель, Цицерон, Квинтилиан). С появлением прозаических литературных жанров риторика вошла в поэтику и стала частью теории литературы под названием стилистика.

РИФМА – (греч. *rhythmos* – соразмерность): повтор звуков, связывающих окончания двух и

ՌԻԹՄ - (հուն. *rhythmos* – համաչափություն). հավասար միավորների պարբերական, կանոնավոր կրկնություն, որը հատուկ է ինչպես բնության երևույթներին, այնպես էլ արվեստի որոշ տեսակների: Ռիթմը կարևորագույն դեր է խաղում չափածո ստեղծագործության մեջ: Պանրա հիմնական տարբերությունն է սովորական արծակ խոսքից: Չափածոն պարունակում է որոշ հավասար միավորներ, որոնց պարբերական կրկնությունից էլ առաջանում է ոտանավորի ռիթմը: Չափածոյի բոլոր տեսակներում էլ ռիթմի հիմնական միավորը բանաստեղծական տողն է, թեև տողերի հավասարությունը տարբեր միջոցներով է ձեռք բերվում:

ՌԻԹՄԱՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ՌԻԹՄԻԿԱ - ուսմունք առանձին բանաստեղծական տողի ռիթմի կամ ռիթմական համակարգի մասին ընդհանրապես.

ՃԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ՀՈՒՆՏՈՐՈՒԹՅՈՒՆ - (հուն. *rhetorike* – ճարտասանություն). հին Հունաստանում առաջացած գիտություն ստանում առաջացած գիտություն հռետորական արվեստի, լայն իրենտորական արվեստի, լայն իրենտորական արվեստի՝ գեղարվեստական արձակի մասին ընդհանրապես: Ճարտասանությունը բառային արտահայտչականության մասով մտավ հայտչականության մասով պոետիկայի մեջ և դարձավ գրականության տեսության մաս՝ կոչվելով ճարտասանություն:

ՀԱՆԳ - չափածո ստեղծագործության հնչյունային ձևավորման հիմնական կոդներից մեկը: Հանգը

более строк. В организации стиха рифма играет большую роль, ибо она связана не только с ритмом, но и звуковой организацией стиха в целом, лексикой, интонацией и синтаксисом. По расположению последнего ударного гласного в рифмующихся словах рифмы бывают: мужские – с ударением на последнем слоге строки; женские – с ударением на предпоследнем слоге; дактилические – с ударением на третьем от конца строки слоге; гипердактилические – с ударением на четвертом и последующих от конца слогах. Рифмы делятся также на парные, смежные, перекрестные, опоясывающие, точные и неточные, простые и составные.

РОДЫ ЛИТЕРАТУРНЫЕ – в соответствии с тремя формами изображения человеческой личности литература делится на три рода: эпический – охватывающий бытие в его пространственно-временной протяженности и событийной насыщенности; драматический – фиксирующий речевые акты в их эмоционально-волевой устремленности и социально-психологической характеристике; лирический – запечатлевающий внутренний мир личности в его импульсивности и спонтанности, в становлении и смене впечатлений, настроений, ассоциаций. В пределах каждого рода выделяется множество разных видов (жанров).

այն երևույթն է, երբ բանաստեղծության մեջ երկու կամ ավելի տողեր ունեն նման վերջավորություն: Հանգի ամենակարևոր դերն այն է, որ, հանդես գալով տողերի վերջում, այն ավելի է ընդգծում տողի, իբրև ոտանավորի հիմնական ռիթմական միավորի, ինքնուրույնությունը: Հանգը կարծես մի ազդանշան է, որը հիշեցնում է ոտանավորի ռիթմը:

Շեշտված վանկի տեղից հանգերը լինում են իզական, արական, դակտիլային և հիպերդակտիլային: Հանգերը լինում են նաև բաց և փակ, բարդ և բաղադրյալ, ճշգրիտ և մոտավոր:

ԳՐԱԿԱՆ ՍԵՆՏԵՐ - գեղարվեստական գրականության մեծ բաժիններ, որոնք տարբերվում են կյանքի արտացոլման հիմնական սկզբունքներով և երկերի կառուցման որոշ ընդհանուր հատկանիշներով: Առանձնացվում են երեք գրական սենտեր՝ էպիկական, քնարական, դրամատիկական, կամ, այլ կերպ ասած՝ էպոս, լիրիկա, դրամա: Յուրաքանչյուր գրական սենտիր հերթին ունի մի շարք գրական տեսակներ կամ ժանրեր, որոնք բնութագրվում են բովանդակության ու ձևի որոշ կայուն առանձնահատկություններով:

РОКОКО - (франц. rocaille – похожий на раковину): стиль искусства и литературы, получивший распространение в Европе XVIII в. Для рококо характерны изящество, изысканность, причудливость линий; в нем нет места героизму и долгу; царят галантная игривость, беззаботность. В прозе утверждается галантный роман, игривые “сказочки”. В лирике преобладает “легкая поэзия”. К мотивам и сюжетам рококо обращались Вольтер, Дидро, А.Сумароков, К.Батюшков и др.

РОМАН - (франц. conte roman – рассказ на романском, не латинском, языке): большое эпическое произведение, в котором изображается всесторонняя картина жизни множества людей в определенный период времени или целой человеческой жизни. Характерные свойства романа: разветвленность сюжета; наличие системы равнозначных персонажей; охват сложного круга жизненных явлений, проблем и конфликтов; значительная временная протяженность действия; широчайшая социально-историческая проблематика.

РОМАНС – (исп. romance – на испанском языке): небольшое лирическое стихотворное и музыкальное произведение для сольного пения с аккомпанементом. Романс был любовной песней и с этим содержанием появился в России на рубеже 17-18 веков.

ՌՈՎՈՎՈՆ - (ֆր. rocaille – մանր խեցաքար). XVIII դարի եվրոպական գրականության և արվեստի ոճերից մեկը, որը բնութագրվում էր գեղեցկության և կյանքի ընթացիկ հաճույքների պաշտամունքով: Պոեզիայում արտահայտվել է գերազանցապես սեղանի և զինու երգերի, մադրիզալի և ռոմանսի մեջ:

Վեպ – պատմողական գրականության ժանրերից մեկը, որը ներկայացնում է հասարակական և անհատական կյանքի լայն պատկերը: Վեպը սովորաբար ընդգրկում է ավելի մեծ ժամանակաշրջան, ունի բազմաթիվ հերոսներ և շատ սյուժետային գծեր: Այն հանգամանքներն, վերլուծաբար ներկայացնում է կյանքի լայն պատկերը, բնավորությունների զարգացումը, միջավայրն ու կենցաղը: Վեպը կարող է պարունակել հրապարակախոսական կամ փիլիսոփայական դատողություններ, քնարական շեղումներ, պատմական, ազգագրական տեղեկություններ, ուժեղ դրամատիզմ և այլն:

Սիրերգ, ՌՈՍԱՆՍ - (իսպ. romance). մեծ մասամբ քնարական և սիրային տրամադրություն արտահայտող փոքր ժավալի երգ-բանաստեղծություն: Սկիզբ է առել իսպանական պոեզիայում և ապա անցել եվրոպական մյուս երկրներ: Ռոմանսի մեջ հաճախ զգալի տեղ է գրավում պատմողական տարրը:

РОМАНТИЗМ – художественный метод и одно из крупнейших направлений в искусстве и литературе конца XVIII – начала XIX в., получившее всемирное значение и распространение. Возникновение романтизма связано, как правило, с эпохой кризиса, с переходным временем, когда происходит смена социальных отношений и перемена общественного сознания. Особый интерес к личности, характер ее отношения к окружающей действительности, с одной стороны, и противопоставление реальному миру идеального – с другой, в литературе романтизма определяют и своеобразие ее художественного метода. Литература романтизма выдвинула своего героя. Это человек с особенно сильными чувствами, с неповторимо острой реакцией на мир, отвергающий законы, которым подчиняются другие. Герой этот одинок, и тема одиночества варьируется в произведениях самых разных жанров, особенно в лирике.

РОНДО - (франц. rondeau – круглый): твердая стихотворная форма. Стихотворение из 15 стихов в трех строфах на две рифмы (aabbba+abbR+aabbbaR, где R – нерифмующийся рефрен, повторяющий начальные слова первой строки).

ՌՈՍԱՆՏԻԶՄ - (ֆր. romantisme). գեղարվեստական մեթոդ, ամենից ազդեցիկ և տարածված գրական ուղղություններից մեկը: Եվրոպական գրականության և արվեստի մեջ ռոմանտիզմը ձևավորվեց XVIII դ. վերջից: Ռոմանտիկ գրողներն արտահայտում էին դժգոհություն, անհանգիստ, տազնապալից հոգեվիճակ, բուռն երազանք մի ուրիշ, ցանկալի իրականության մասին: Ռոմանտիզմի հիմնական առանձնահատկությունն այն է, որ կյանքի պատկերման մեջ առաջ է մղվում ցանկալին, իդեալականը: Ռոմանտիկ գրողը հաճախ գիտակցաբար հրաժարվում է տիպական, մասսայական երևույթների պատկերումից և իր հզոր երևակայությամբ ստեղծում է այն, ինչ նա ցանկանում է տեսնել կյանքում: Իրականությունը նա վերակերտում է իր իդեալի համաձայն: Կերպարի ձևավորումն ու զարգացումը ռոմանտիկական ստեղծագործության մեջ պայմանավորվում է ոչ այնքան կոնկրետ սոցիալական հանգամանքներով, որքան հեղինակի ցանկությամբ: Հերոսը հաճախ ենթարկվում է հանկարծակի փոփոխության, որը հոգեբանորեն հիմնավորված չէ:

ՌՈՆՂՈ - (ֆր. rondeau – կլոր). բանաստեղծության կառուցման կայուն ձև: Կազմված է 15 բանաստեղծից՝ հետևյալ հանգավորմամբ. aabbba+ abbR+ aabbbaR, որտեղ R առաջին տողի կրկնությունն է:

РУБАИ – (араб. – учетверенный): одна из самых распространенных твердых стихотворных форм лирической поэзии народов Востока. Четверостишие, как правило философского содержания, в котором рифмуются первая, вторая и четвертая строки. Иногда после рифмы следует редиф.

Вино запрещено, но есть четыре "но":
Смотри кто, с кем, когда и в меру ль пьет вино.
При соблюдении сих четырех условий
Всем здравомыслящим вино разрешено.
О.Хаям

РУНЫ – (фин. runo – песня): эпические народные песни карелов, финнов, эстонцев. Сюжеты рун связаны с архаичными мифами. Для поэтики характерны параллелизм стихов, повторы, постоянные эпитеты, анафоры, силлабический строй стиха. Из рун состоит эпос "Калевала".

САГА – (древнесканд. saga – сказывать): древнеисландское и древнеирландское прозаическое произведение, одна из разновидностей историко-героического эпоса. Родовым сагам ("Сага о Ньяле", "Сага об Эгиле") свойственны исторический и бытовой реализм, психологизм, эпическая простота. Существуют также саги о королях Норвегии ("Хеймскрингла"). Их источники – устные предания, рассказы очевидцев, документы.

ՈՒՐԱՅԻ - արևելյան պոեզիայի մեջ տարածված քառատող բանաստեղծություն, որն ավարտուն միտք և պատկեր է արտահայտում: Սովորաբար հանգավորվում են առաջին, երկրորդ և չորրորդ տողերը: Հաճախ տողերի վերջում կրկնվում է միևնույն բառը կամ բառերի խումբը, որը կոչվում է ռեդիֆ:

Անեմ արեան՝ գալիս՝ իր հետ՝ մի անտես ճեղ է բերում,
եվ ճեղն առած, խոհակալած - որս է անում երգերում:
Բայց դառնում է արեան նա մեծ ոչ թե ճեղի՝ մեծությամբ,
Այլ նշանի՝ ահագնությանը, որ համեմարներ է սերունդ:
Ե.Չարեցի

ՐՈՒՆՈՆԵՐ - (ֆին. runo - երգ). էստոնացիների, կարելների, ֆինների ժողովրդական էպիկական երգեր, որոնց սյուժեն կապված է հնադարյան տիեզերածին առապելների հետ: Ռունների պոետիկային բնորոշ են տողերի զուգահեռականությունը, կրկնությունները, կայուն մակդիրները, անաֆորները, ոտանավորի վանկական կառույցը:

ՍԱԳԱ - (հին սկանդինավյան. saga - երգ, սար). հին սկանդինավյան և հին իռլանդական գրականության մեջ վիպական ստեղծագործություն լեգենդար հերոսների կամ իրական մարդկանց մասին: Սագան արձակ մարդկանց է, որը պատեղծագործություն է, որը պատկանում է բազմաթիվ չափածո հատվածներ: Փոխաբերաբար ժամանակակից գրականության մեջ էլ երբեմն սագա են կոչվում մեծ ընդգրկում ունեցող վիպական երկերը (Չ. Գոլսուորսու "Սագա Ֆորսայթների մասին" վեպը):

ՏԱՐԿԱՅՄ - (գրեչ. sarkasmos – издевательство, от sarkazo – рву мясо): едкая, язвительная насмешка, с откровенно обличительным, сатирическим смыслом. Как художественное средство комического, главное в сарказме – крайняя степень эмоционального отношения, высокий пафос отрицания, переходящий в негодование.

ՏԱՏԻՐԱ – (լատ. satira – смесь): вид комического, наиболее беспоощадно осмеивающий несовершенство мира, человеческие пороки. В отличие от юмора не оставляет надежды на исправление критикуемых жизненных явлений. Отличительные признаки сатиры – подчеркнутая тенденциозность, публицистичность, сознательное заострение жизненных проблем, смелое нарушение пропорций в изображаемых явлениях. Сатирический образ поэтому всегда условен. Чаще всего сатира прибегает к гротеску, фантастическому заострению жизненных ситуаций, гиперболизации.

ՏՎՈՒԹՅԱՆ ՏԻՒՔ – см. Верлибр.

ՏԵՍՏԻՆԱ, Տեստина – (итал. sestina, лат. sextina – шесть): твердая стихотворная форма. Стихотворение из шести строф по шесть стихов, обычно нерифмованных.

Давно я оставил высоты,
Где я и отважные товарищи мои,
Мы строили быстрокрылый Арго, -
Птицу пустынных полетов, -
Мечтая перелететь на хребте ее
Пропасть от нашего крайнего края
До сапфирного мира безвестной вершины.
В.Брюсов

ՍԱՐԿԱԶՍ - (հուն. sarkasmos – ծաղրանք). երգիծանքի դրսևորման միջոցներից մեկը: Երևույթների անվերապահ մերժումն ու զայրալից ծաղրը կատարվում է սարկազմի միջոցով, երբ առարկայի երգիծումը ստորոված է զայրույթով ու վրդովմունքով:

ԵՐԳԻԾԱԼՔ - (լատ. satira – խառնուրդ, զանազան). իրականության երգիծական պատկերման տեսակ, անգիջում ծաղր բարոյական, քաղաքական, կենցաղային և այլ կարգի թերությունների նկատմամբ: Դրանով էլ այն տարբերվում է բարեհոգի ժանրից՝ հումորից: Անհաշտ ծաղրի արտահայտման տեսակներից են նաև հեզմանքը և սարկազմը:

ԱԶՍ ՈՏԱՆԱՎՈՐ – տե՛ս՝ Վերլիբր:

ՍԵԿՍՏԻՆԱ, Սեստինա - (լատ. sextina – վեցերորդ). բանաստեղծության կառուցման կայուն ձև, որը բաղկացած է վեց տողից՝ հիմնականում առանց հանգավորման:

Ո՛ր եթե մեկը սուրճով բախտ բացեր,
Ապա կարող էր գուշակել անսուտ,
Որ ես ինքնակամ ու սիրահոծար
Մնացած կյանքիս կեսը կտայի,
Միայն տեսնեի գրկիդ... թուխ մանուկ,
Ինչպես որ քեզ եմ իմ գրկում տեսել...
Պ.Ասլակ

“СЕРЕБРЯНЫЙ ВЕК” – термин (введен Н. Оцупом), обозначающий самобытный и исключительно продуктивный период развития русской культуры (1892-1917гг.). Объединяет представителей модернистских течений (символизм, акмеизм), революционной поэзии (футуризм) и относительно независимых авторов (М.Цветаева, В.Ходасевич). Всем им был свойствен отказ от традиционных взглядов на искусство, поиск нового содержания и форм его отражения, тяготение к синтезу искусств, сочетание противоречивых тенденций, признание несовершенства современной действительности и желание ее изменить.

СЕНТИМЕНТАЛИЗМ – (англ. sentimental – чувствительный): направление в литературе и искусстве 2-ой половины XVIII – начала XIX в., отмеченное повышенным интересом к человеческому чувству, эмоциональному восприятию окружающего мира (“Сентиментальное путешествие” Л.Стерна в Англии, “Новая Элоиза” Ж-Ж. Руссо во Франции, “Страдания юного Вертера” Гете в Германии, “Бедная Лиза” Н.Карамзина в России). Новым у сентименталистов был взгляд на человека, которого они оценивали, исходя из того, в какой мере он способен на большие, искренние и глубокие переживания. Сентиментализм выдвигал в качестве героя человека простого, незнатного, и у-

“ԱՐՃԱԹԵ ԴԱՐ” – տերմին (մտցրել է Լ. Օցուպը), որ բնութագրում է 1892-1917 թթ. ռուսական մշակույթի արդյունավետ զարգացման ժամանակաշրջանը: Միավորում է մոդեռնիստական հոսանքների (սիմվոլիզմ, ակմեիզմ) ներկայացուցիչներին, հեղափոխական պոեզիայի (ֆուտուրիզմ) և հարաբերական անկախ հեղինակներին (Մ.Ցվետաևա, Վ.Խոդասևիչ): Նրանց բոլորին հատուկ է եղել արվեստի բնագավառում ավանդական հայացքներից հրաժարվելը, նրա արտացոլման նոր բովանդակության և ձևի որոնումը. ձգտումը արվեստի սինթեզին, միտումների հակասական համակցումը, ժամանակակից իրականության անկասարության ընդունումը և դրա փոփոխման ցանկությունը:

ՍԵՆՏԻՄԵՆՏԱԼԻԶՄ – (ֆր. sentiment – զգայականություն). գրական հոսանք XVIII – XIX դարերի գրականության մեջ: Կյանքի պատկերման սկզբունքներով այն հակադրվեց կլասիցիզմին, որի դատողական չորությունը և վերացականությունը սենտիմենտալիստները հակադրեցին զգայականության, պարզ ու սրտառուչ հունգաշխարհի պաշտամունքը: Նրանց նկարագրություններն ու կերպարները աչքի էին ընկնում ընդգծված հուզականությամբ: Բարձրատիժան մարդկանց փոխարեն գրականության հերոս դարձավ բուրժուազիայի կամ գյուղական աշխարհի մարդը իր առօրյա կյանքով ու կենցաղով, իր բարոյական առաքինություններով: Հերոսական պոեմի կամ ողբերգության տեղը զրավեցին

верждад, что именно простой человек способен на большое чувство. Оставаясь идейно-художественным направлением в рамках Просвещения, сентиментализм отдельными чертами подготовил романтизм (интерес к личности, эмоциональное восприятие природы). В России сентиментализм сыграл важную роль в становлении литературного языка.

СЕПТЕТ – см. Полусонет.

СИЛЛАБИЧЕСКОЕ СТИХОСЛОЖЕНИЕ – (лат. syllabe – слог): слоговая система построения стиха, в основе которой лежит равносложие, т.е. одинаковое количество слогов в каждой стихотворной строке, с цезурой после пятого или седьмого слога и, главным образом, женской рифмой.

СИЛЛАБО-ТОНИЧЕСКОЕ СТИХОСЛОЖЕНИЕ – (лат. syllabe – слог, греч. tonos – ударение): слогуударная система построения стиха, основанная на правильном чередовании ударных и безударных слогов. Была предложена В.Тредиаковским (“Новый и краткий способ к сложению российских стихов”, 1735) и разработана М.Ломоносовым (“Письмо о правилах российского стихотворства”, 1739). В зависимости от местоположения ударного слога различают двухсложные и трехсложные размеры. Последовательность таких групп ударных и безударных слогов (стопа) в строке и создает стихотворный размер.

վեպն ու վիպակը, որոնք մեծ մասամբ գրվում էին անձնական խոստովանության ձևով (նամակ, օրագիր, ճամփորդական նոթեր): Սենտիմենտալիզմը որոշակի դեր խաղաց անհատի հոգեբանության պատկերման ուղղությամբ: Դրանով իսկ այն նախապատրաստեց ռոմանտիզմի առաջացումն ու զարգացումը:

ՍԵՊՏԵՏ – տես Կիսասոնետ:

ՎԱՆԿԱԿԱՆ (ՍԻԼԼԱԲԻԿ) ՈՏԱՆԱՎՈՐ – (լատ. syllabe – վանկ). տաղաչափական հիմնական համակարգերից մեկը, որի դիֆմը գոյանում է, նախ և առաջ, տողերի մեջ վանկերի թվի հավասարության շնորհիվ: Դիֆմի վճռական պայմանը վանկերի հավասար քանակն է:

ՎԱՆԿԱՇԵՇՏԱԿԱՆ (ՍԻԼԼԱԲՈՆՏՆԻԿԱԿԱՆ) ՈՏԱՆԱՎՈՐ – (լատ. syllabe – վանկ, հուն. tonos – շեշտ). չափածո խոսքի կառուցման եղանակներից մեկը: Վանկաշեշտ համակարգերից մեկը: Վանկաշեշտական ոտանավորի մեջ դիֆմի համար անհրաժեշտ է ոչ միայն տողերում վանկերի հավասար քանակ, այլև շեշտերի կանոնավոր դասավորություն: Հենց դրա հիման վրա էլ գոյանում են շեշտված և անշեշտ վանկերի համանման խմբեր, որոնք բանաստեղծական ոտքեր են կոչվում: Յուրաքանչյուր ոտքի մեջ մտնում են մեկ շեշտված և մեկ կամ ավելի անշեշտ վանկեր:

СИМВОЛ - (греч. symbolon – символ, условный знак): предмет или слово, условно выражающий суть какого-либо явления. Всякий символ есть образ, взятый в аспекте своей знаковой и наделенный всей органичностью и неисчерпаемой многозначностью образа. Наряду с общепринятой символикой литература богата индивидуальными символами, созданными поэтами. Смысл их раскрывается, если вникнуть в поэтический мир автора и литературного направления, к которому он принадлежит.

СИМВОЛИЗМ – литературное направление, характеризующееся присутствием “мистического содержания, символов и расширения художественной впечатлительности” (Д.Мережковский). Сложился во Франции (А. Рембо, П.Верлен, С.Малларме). В России получил распространение в 1890-1900 гг. (Ф. Сологуб, З.Гиппиус, К.Бальмонт, В.Брюсов). В основе эстетики – символ, который должен заменить конкретный образ. От реалистического образа он отличается тем, что передает не объективную суть явления, а собственное индивидуальное представление поэта о мире, чаще всего смутное и неопределенное. Красота и истина постигаются не рассудком, а интуицией.

ԽՈՐՀՐԴԱՆՇԱՆ - (հուն. symbolon – պայմանական նշան). գեղարվեստական լեզվի պատկերավորության միջոցներից մեկը, որը որոշակի ընդհանրության հիման վրա ընդունվում է որպես մի այլ երևույթի կամ հասկացության (գաղափարի) պայմանական անվանում: Սիմվոլի նշանակություն են ստանում նաև գրական այն կերպարները, որոնք գեղարվեստական մեծ ուժով ընդհանրացնում են որևէ բարձր գաղափար:

ԽՈՐՀՐԴԱՊԱՇՏՈՒԹՅՈՒՆ, ՄԻՎՎՈՒԶՍ – հոսանք XIX դարի վերջի և XX դարի սկզբի գրականության մեջ: Կյանքը ճշմարտացիորեն վերարտադրող գեղարվեստական պատկերի փոխարեն առաջ քաշվեց սիմվոլի (խորհրդանիշի) հասկացությունը: Սիմվոլը պետք է ամորոշակնարկներով ընթերցողի հոգում արթնացնի մի այլ, անտեսանելի և անբացատրելի աշխարհի զգացություն: Այս դրույթը բխում էր այն միստիկ-իդեալիստական պատկերացումից, թե, բացի մեզ չըջարատող իրերից ու երևույթներից, պատող իրերից և երևույթներից, կամհուրիշ,խորհրդավոր “անդրաշխարհ”, ուր և պետք է ձգտի բանաստեղծի հոգին՝ իր ետևից տանելով նաև ընթերցողին:

СИМПЛОКА - (греч. symploke – сплетение): сплетение анафоры и эпифоры, т.е. повтора начальных и конечных слов в смежных стихах или колонах.

*Во поле березонька стояла,
Во поле кудрявая стояла...
Н.Ибрагимов*

СИМУЛЯКР – (лат. simulacrum – изображение, подобие): один из терминов постмодернизма. Понятие восходит к Платону, у которого служит обозначением “копии копии”. Согласно Ж.Делезу симулякр – “изображение, лишенное сходства; образ, лишенный подобия”.

СИНЕКДОХА – (греч. synekdoche – соотношение): вид тропа, разновидность метонимии; перенесение значения одного слова на другое на основе замены количественных отношений: часть вместо целого, единственное число вместо множественного (“Эй, борода! А как проехать к Плюшкину?”, Н.Гоголь).

СИНКРЕТИЗМ - (греч. sinkretismos – соединение): изначальная слитность различных видов культурного творчества, свойственная ранним стадиям его развития; применительно к искусству означает первичную нерасчлененность разных его видов, а также – разных родов и жанров поэзии.

ՍԻՄՊԼՈԿ - (հուն. symploke – միահյուսում). կից բանաստղերի կամ կոլոնների սկզբի ու վերջի բառերի կրկնություն, այսինքն ամաֆորի և էպիֆորի զուգորդում:

*Ինչքան որ հուր կա իմ սրտում - բոլորը քեզ,
Ինչքան կրակ ու վառ խնդում - բոլորը քեզ...
Ե.Չարենց*

ՍԻՄՈՒԼԱԿՐ - (լատ. simulacrum – պատկերում, նմանակում). պոստմոդեռնիզմի տերմիններից մեկը: Հասկացությունը բխում է Պլատոնի ուսմունքից, որը քարոզում էր գրականության “ստվերի ստվեր” լինելը: Ըստ Ժ.Դելեզի սիմուլյակը “պատկեր ու կերպար է՝ նմանակումից զրկված”:

ՍԻՆԵԿԴՈՒՆ - (հուն. synekdoche – հարաբերակցում). գեղարվեստական պատկերավորության միջոց, այլաբերության տեսակներից մեկը: Սինեկդոխը ամբողջ առարկայի անունը փոխարինում է նրա մի մասով, հոգնակի թիվը փոխարինում եզակիով կամ ընդհակառակը:

ՍԻՆԿՐԵՏԻԶՄ - (հուն. sinkretismos – միավորում). գեղարվեստական ստեղծագործության տարրերի և տեսակների միաձուլված, դեռևս չտարրորոշված վիճակ, որը հատուկ է եղել արվեստի գարգացման նախնական փուլերին:

СКАЗКА – один из основных жанров устного народного творчества, прозаическое произведение с фантастическим вымыслом, формы которого складывались в первоначальной связи с мифологией. Общепринято деление сказки на волшебные, о животных и социально-бытовые. Основные черты – коллективный автор, устная форма, вариативность текста, типизированный образ героя.

СЛАВЯНОФИЛЬСТВО – направление в общественной, литературной и философской мысли России середины 19 в. Славянофилы выступали за принципиально отличный от западно-европейского путь развития России, идеализировали общественный строй Древней Руси, крестьянскую общину, развивали религиозно-идеалистическую философию. Сыграли важную роль в развитии славяноведения, изучения народного быта.

Основные представители – И.С. и К.С. Аксаковы, А.С. Хомяков, Ю.Ф. Самарин, И.В. Киреевский. Издавали журнал "Русская беседа" (1856-60) и газету "День" (1861-65).

ՀԵՔԻԱԹ – ժողովրդական բանավոր ստեղծագործության ժանրերից մեկը, որի մեջ մարդիկ և դեպքերը պատկերվում են չափազանցված կամ այլաբանորեն, հաճախ էլ հրաշապատում գծերով: Լինում են հեքիաթներ կենդանիների մասին, հրաշապատում կամ կախարդական, իրապատում կամ կենցաղային: Հեքիաթների գեղարվեստական առանձնահատկություններից են ժողովրդական պատկերավոր արտահայտությունները, սեղմ, դիպուկ բնութագրումները, չափազանցումները, երբեմն էլ ֆանտաստիկ ու գերբնական պատկերները, իմաստալից խոսքերն ու առածները, ունեն հատուկ սկիզբ և վերջաբան:

ՍԼԱՎՈՆԱՖԻԼՆԵՐ – ուղղություն Ռուսաստանում 19-րդ դարի կեսերին հասարակական, գրական և փիլիսոփայական մտքի մեջ: Սկզբունքորեն դեմ են եղել Ռուսաստանի զարգացման արևմտաեվրոպական ուղուն, իդեալականացրել են Հին Ռուսաստանի հասարակական կառուցվածքը, գյուղացիական համայնքը, զարգացրել են կրոնափոխության փիլիսոփայությունը: Կարևոր դեր են խաղացել սլավոնագիտության զարգացման, ժողովրդական կենցաղի ուսումնասիրության բնագավառում:

Հիմնական ներկայացուցիչներն են Ի.Ս. և Կ.Ս. Ակսակովները, Ա.Ս. Խոմյակովը, Ի.Վ. Կիրեևսկին: Հրատարակել են "Ռուսական բեռնա" հանդեսը և "Դեմ" թերթը:

СЛОГ ДОЛГИЙ И КРАТКИЙ – элементы метрического стихосложения, основанного на различии в длительности произнесения слогов, в котором долгий слог приравнивается к двум кратким. Из повторяющихся групп долгих и кратких слогов складываются различные стопы. В силлабо-тоническом стихосложении – сочетание ударного (–) и безударного (˘) слога.

СОДЕРЖАНИЕ И ФОРМА – основополагающие литературоведческие, неразрывно связанные друг с другом понятия, говорящие о том, что сказано в художественном произведении (содержание) и как это сказано (форма).

В основе содержания литературно-художественного произведения лежит отраженная действительность. Реальный мир входит в произведение обогащенным и преображенным творческим сознанием художника. Формой художественного произведения в самом широком значении этого понятия является образность. Работая над формой писатели тем самым совершенствуют содержание своих произведений, уточняют и углубляют их смысл.

ՎԱՆԿ - բառի մեջ հնչյունների ամենապարզ կապակցություն, որը բաղկացած է մեկ ուժեղ (ծայնավոր) և նրան հարող թույլ (բաղավայն) հնչյուններից: Անտիկ տաղաչափության մեջ երկար և կարճ, իսկ վանկաշեշտական ոտանավորում՝ շեշտված (–) և անշեշտ (˘) վանկերի միասնությունից առաջանում են բանաստեղծական ոտքեր:

ԲՈՎԱՆՊԱՎՈՒԹՅՈՒՆ և ՉԵՎ - գրականգեղարվեստական ստեղծագործության երկու՝ անխզելիորեն իրար հետ կապված կողմերը: Գեղարվեստական ստեղծագործության բովանդակությունը նրա թեմայի և գաղափարի միասնությունն է կամ թեմատիկ-գաղափարական հիմքը: Գեղարվեստական ձևը պատկերման և արտահայտչական այն բոլոր միջոցների ամբողջությունն է, որոնք ծառայում են բովանդակության մարմնավորմանը: Գեղարվեստական ձևի հասկացության մեջ մտնում են տվյալ երկի կառուցվածքը, լեզվի և ոճի բնորոշ գծերը, ինչպես նաև ժանրային առանձնահատկությունները: Իսկ չափածո ստեղծագործության մեջ այդ բոլորին ավելանում են նաև նրա տաղաչափական կառուցվածքի՝ ռիթմի, բանաստեղծական չափի, հանգավորման, բանաստեղծական հնչյունաբանության յուրահատկությունները:

СОНЕТ – (итал. sonetto – песенка): твердая стихотворная форма: стихотворение из 14 строк, образующих два катрена и два терцета. Существует три основных вида сонета, где используется французская (abab abab cc dede), итальянская (abab abab cde cde), английская (abab cdcd efe fgg) последовательность рифм.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЙ РЕАЛИЗМ – литературное направление, утвердившееся в середине 20-х гг. XX в. (термин принадлежит М. Горькому). Изображение жизни в свете идеалов социализма обуславливает и содержание, и основные художественно-структурные принципы: правдивое изображение действительности, использование поэтики неоромантизма, приоритет содержания над формой, социальный оптимизм и утопизм, переосмысление значения конфликта, в основе которого лежит теория классово-борьбы, концепция социалистического гуманизма.

СРАВНИТЕЛЬНО - ИСТОРИЧЕСКОЕ ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ, КОМПАРАТИВИЗМ – раздел литературоведения, изучающий сходства и различия, связи и взаимовлияния литератур стран и народов мира. Различаются сходства и аналогии типологические, то есть возникающие независимо друг от друга благодаря общности исторического развития, и прямые “влияния” и связи при контактах различных литератур. Основногололожик сравнительно-исторического литературоведения в России – А.Н. Веселовский.

ՍՈՆԵՏ - (իտալ. sonetto, sonare – հնչել). բանաստեղծության կառուցման կայուն ձևերից մեկը: Բաղկացած է 14 տողից՝ սկզբում երկու քառյակ (քատրեն) և վերջում երկու եռատող (տերցետ): Սոնետի հանգավորման ձևերը շատ բազմազան են. իտալական, ֆրանսիական, անգլիական:

ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՌԵԱԼԻԶՄ - գրականության և արվեստի մեթոդ: Իբրև գրական-գեղարվեստական ուղղություն սոցիալիստական ռեալիզմը ձևավորվեց XX դարի 20-ական թթ. (տերմինն առաջարկել է Մ. Գորկին): Արվեստի պատմության մեջ սոցիալիստական ռեալիզմի բերած նորությունը ժողովրդի կյանքի և դասակարգային պայքարի լայն պատկերումն էր, նրան իբրև պատմության հիմնական շարժիչ ուժ դիտելը:

ՊԱՏՄԱՀԱՄԵՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ, կոմպարատիվիզմ - գրականագիտական ուսումնասիրության եղանակ, որը ձևավորվեց 19-րդ դ., գրականության հետազոտության հիմքում դրվում էր տարբեր դարաշրջաններում և ազգային տարբեր միջավայրերում ստեղծված գեղարվեստական սյուժեների և կերպարների համեմատությունը: Այդ ճանապարհով հայտնաբերվեցին բազմաթիվ ընդհանրություններ, որոնք մեծապես ընդլայնեցին գրական կապերի մասին եղած պատկերացումները:

СТИЛЬ - (лат. stilus – палочка для письма, манера письма): устойчивая общность образной системы, средств художественной выразительности, характеризующая своеобразие творчества писателей, отдельных произведений, литературных направлений и течений, национальных литератур. В широком смысле – сквозной принцип построения художественной формы, сообщающей произведению оцутимую целостность, единый тон и колорит.

В основе понятия “стиль писателя” лежит сходство, однородность, единство творческих особенностей, присущих данному писателю: идей, тем, характеров, сюжетов, языка. Оно обусловлено прежде всего его биографией, жизненным опытом, культурой, талантом, той социальной обстановкой, в которой развивается его творчество и по отношению к которой он, естественно, занимает определенную позицию в зависимости от своих эстетических идеалов. Особенности биографии, исторические условия и эстетические позиции писателя и определяют его творческое своеобразие, его стиль, с наибольшей отчетливостью проявляющийся в языке. Писатели, близкие по стилю, зачастую объединяются в литературные группы, школы, течения и пр.

ՈՃ, ՍՏԻԼ - (հուն. stylos – մոմապատ սալիկի վրա գրելու ձողիկ). հասկացություն, որը մատնանշում է գեղարվեստական ստեղծագործության բովանդակության և ձևի եական գծերը: Տարբեր իմաստներով կիրառվում է գրականագիտության, արվեստագիտության և լեզվաբանության մեջ: Ամենից տարածվածը ոճի այն ըմբռնումն է, որը ցույց է տալիս տվյալ հեղինակի ստեղծագործության հիմնական յուրահատկությունը, նրա այն կողմերը, որոնցով նա տարբերվում է մյուս գրողներից: Յուրաքանչյուր իսկական արվեստագետ բերում է կյանքի ըմբռնման և պատկերման իր տեսանկյունը: Գրողի ստեղծագործության տարբերիչ առանձնահատկությունների ամբողջությունն էլ հենց կոչվում է գրական ոճ: Գրողի կամ արվեստագետի ոճն արտահայտվում է նրա ստեղծագործության բոլոր կողմերի մեջ: Այստեղ մտնում են կենսական այս կամ այն հարցի ընտրությունը, նրա լուսաբանման եղանակը, գեղարվեստական պատկերի, մարդկային կերպարների ստեղծման սկզբունքը, երկի կառուցվածքի, լեզվի, տաղաչափության ու ժանրային առանձնահատկությունները: Ոճը կիրառվում է նաև մի ամբողջ գրական-գեղարվեստական ուղղության նկատմամբ: Այս դեպքում ոճը ցույց է տալիս այն հիմնական ստեղծագործական առանձնահատկությունները, որոնք հանդես են գալիս տվյալ հոսանքի գրողների երկերում՝ գաղափարական և գեղարվեստական սկզբունքների ընդհանրության հիման վրա:

СТИХ - (греч. stichos – ряд, строка): Особый тип художественной речи, отличный от прозы. Определяющим признаком стиха является его строгая ритмическая организация. В стихотворной речи ритм является заранее заданным и обозначенным при помощи правильного чередования ударных и безударных слогов, пауз, окончаний стихотворных строк, рифмы и пр. Стихом называется также отдельная стихотворная строка.

СТИХОВЕДЕНИЕ – раздел литературоведения, изучающий стихотворную речь, ее строение и содержательную природу. Состоит из четырех основных учений: метрики, ритмики, строфики, фоники.

СТИХОСЛОЖЕНИЕ, Система стихосложения – раздел теории литературы, изучающий организацию стихотворной речи; принцип ритмической организации стихотворной речи. Стихосложение может быть *силлабическое* (основано на равенстве числа слогов в каждом стихе с обязательным ударением на предпоследнем слоге), *тоническое* (основано на равенстве числа ударных слогов в стихе, количество безударных слогов произвольно), *силлабо-тоническое* (основано на равенстве числа слогов в стихе и правильной смене ударных и безударных слогов).

ՌՏԱՆԱՎՈՐ – (բանաստեղծական ուղեքնից բաղկացած խոսք). գրական ստեղծագործության կառուցման տեսակներից մեկը: Ոտանավոր տերմինը նշանակում է առհասարակ չափածո ստեղծագործություն կամ պոեզիայի կառուցման հիմնական սկզբունքները՝ տաղաչափություն: Այդ իմաստով տարբերվում են ոտանավորի մի շարք տեսակներ կամ տաղաչափական համակարգեր: Ոտանավոր է կոչվում նաև չափածո ստեղծագործության առանձին տողը՝ բանատող:

ՏԱՂԱՉԱՓՈՒԹՅՈՒՆ - գրականագիտության տեսության, պոետիկայի այն բաժինը, որն զբաղվում է չափածոյի կառուցվածքի, նրա ձևերի ու տեսակների ուսումնասիրությամբ: Բաղկացած է չորս հիմնական ուսմունքներից՝ մետրիկայից, ռիթմաբանությունից, տմագիտությունից, հնչականությունից:

ՏԱՂԱՉԱՓԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳ – ուսմունք ոտանավորի մասին՝ գրականագիտության բաժիններից մեկը, որն ուսումնասիրում է չափածո խոսքի կառուցվածքը: Տաղաչափության սկզբունքները սերտորեն կապված և պայմանավորված են տվյալ ազգային լեզվի կառուցվածքի և արտասանության յուրահատկությամբ: Այդ հիման վրա էլ առաջանում են ոտանավորի կառուցման տարբեր եղանակներ կամ տաղաչափական համակարգեր. տաղաչափական համակարգեր. համաշեշտ (տոնիկական), վանկական (սիլաբիկ), վանկաշեշտական (սիլաբոտոնիկական):

СТИХОТВОРЕНИЕ – небольшое лирическое произведение, написанное в стихотворной форме. Стихотворение является универсальным жанровым обозначением для всей лирики.

СТОПА – условная единица; устойчивое (упорядоченное) соединение ударного слога с одним или двумя безударными, которое повторяется в каждом стихе. В стихотворной строке можно выделить стопы двухсложные – хорей и ямб и стопы трехсложные – дактиль, анапест, амфибрахий.

СТРОФА - (греч. strophe – поворот): группа стихов, объединенных каким-либо формальным признаком, периодически повторяющимся из строфы в строфу. Объединенные рифмой стихи в строфе и представляют ритмическое и синтаксическое целое. Различаются следующие строфы: *двустихие* (дистих), *трехстишие* (терцин), *четырёхстишие* (катрен), *пятистишие*, *шестистишие* (секстина), *семистишие* (септет), *восьмистишие* (октава), *девятистишие*, *десятистишие* (одическая), *четырнадцатистишие* (сонет, онегинская строфа).

ԲԱՆԱՍՏԵՂՈՒԹՅՈՒՆ - գրական-գեղարվեստական ստեղծագործության տեսակ: Բանաստեղծություն են կոչվում ավելի շատ քնարական ոչ մեծ ծավալի չափածո ստեղծագործություններ, որոնք բացահայտում են որևէ զգացմունք, տպավորություն, խոհ:

ՈՏԲ ԲԱՆԱՍՏԵՂՈՒԹՅՈՒՆ – վանկերի որոշակի խումբ, որը պարբերաբար կրկնվում է բանատողում: Նայած անշեշտ վանկերի քանակին, ոտքերը լինում են երկուսից մինչև հինգ վանկանի: Երկվանկ ոտքերը երկուսն են՝ *յամբ*, *քորեյ*, եռավանկ ոտքերը լինում են երեք տեսակի՝ *անապեստ*, *դակտիլ*, *ամֆիբրաքս*:

ՏՈՒՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂՈՒԹՅՈՒՆ - (հուն. strophe – պտույտ). իմաստով սերտորեն կապված մի խումբ բանատողերի միասնությունը: Բանաստեղծական տան տողերը մեծ մասամբ իրար հետ կապվում են նաև համահնչուն վերջավորություններով՝ հանգերով: Տան կառուցման տվյալ ձևը սովորաբար կրկնվում է ամբողջ բանաստեղծության կամ նույնիսկ պոեմի ընթացքում: Դա դառնում է ոտանավորի ռիթմի ու ժողովրդական լրացուցիչ միջոց, քանի որ հավասար կրկնվում են նաև իրենց կազմությամբ նման տները:

СТРОФИКА – раздел стиховедения; учение о сочетании стихов. Включает обзор стихотворных размеров, наиболее употребительных строф, твердых стихотворных форм.

СТРУКТУРАЛИЗМ – (лат. *struktura* – порядок): комплекс направлений в ряде наук, объединенных общими философско-эпистемологическими представлениями, методологическими установками и спецификой анализа, складывавшийся с начала 20-х гг. XX века (Ф. Де Соссюр, Ж. Лакан, М. Фуко, Р. Барт и др.). Основная специфика структурализма заключается в том, что его приверженцы рассматривают все явления, доступные чувственному восприятию как внешнепроявление внутренних, глубинных структур, вскрыть которые они и считали задачей своего анализа. Задача структурного анализа художественного произведения определяется не как попытка выявить его неповторимую уникальность, а прежде всего как поиски внутренних закономерностей его построения, отражающие его абстрактно-родовые свойства, присущие всем литературным текстам вне зависимости от их конкретного содержания, стремление описать сам “процесс формирования смысла”. На рубеже 1970-80-х некоторые структуралисты сосредоточили свои усилия в сфере нарратологии, большинство же перешли на позиции постструктурализма и деконструктивизма.

ՏՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ, ԱՏՐՈՖԻԿԱ – տաղաչափության մի բաժինը, որն ուսումնասիրում է բանաստեղծական տների կառուցվածքը, ծագումն ու զարգացումը:

ԿԱՌՈՒՑՎԱԾ ԶԵԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆ, ԱՏՐՈՒԿՏՈՒՐԱԼԻԶՄ – (լատ. *struktura* – կարգ, կառուցվածք). ուղղությունների ամբողջություն մի շարք գիտությունների մեջ, ուր միավորված են փիլիսոփայական-տեսական ճանաչողության կանխատեսումներ, մեթոդաբանական սահմանումներ և վերլուծության առանձնահատկություններ: Ձևավորվել է 20-րդ դարի 20-ական թթ. սկզբին (Ֆ. դե Սոսյուր, Ժ. Լական, Ա. Ֆուկո, Ռ. Բարտ և այլք): Ատրուկտուրալիզմի ներկայացուցիչները գտնում են, որ բոլոր իրադարձությունները մատչելի են զգայական ընկալմանը՝ որպես ներքին, խորքային կառուցվածք, որոնց բացահայտումը նրանք համարել են իրենց վերլուծության խնդիրը: Գեղարվեստական երկի կառուցվածքային վերլուծության խնդիրը որոշվում է ոչ թե որպես նրա անկրկնելի եզակիությունը բացահայտելու մեջ, այլ առաջին հերթին որպես նրա կառուցվածքային ներքին օրինաչափությունների որոնում, որ արտացոլում է նրա վերացական սեռային առանձնահատկությունը, որ հատուկ է բոլոր գրական բնագրերին՝ անկախ նրանց կոնկրետ բովանդակությունից, որի նպատակն է ներկայացնել հենց “բովանդակության ձևավորման ընթացքը”: 1970-80-ականների սահմանափակ շրջանում ստրուկտուրալիստներ իրենց ուժերը կենտրոնացրել են պատմողականության բնագավառի շուրջ, մեծամասնությունը անցել է հետադարձաբանության և ակադեմիկոսության դիրքերը:

СУГГЕСТИВНОСТЬ – (лат. *suggestio* – внушение, намек): процесс психического воздействия (эмоции или настроения) одной личности на другую. В области словесного художественного творчества это воздействие осуществляется через художественное произведение.

СХОЛАСТИКА – (лат. *scholasticus* – школьный): религиозно-идеалистическое учение, основанное на церковных догматах.

СЦЕНАРИЙ – (итал. *scenario*, от греч. *scena* – сцена): краткое изложение сюжетной канвы пьесы, определяющее состав действующих лиц, порядок их появления на сцене и основные моменты действия. В кино и на телевидении – литературное произведение, на основе которого ставятся кино- и телефильмы. Киносценарии отличаются большей самостоятельностью и могут издаваться как отдельные литературные произведения.

СЮЖЕТ – (франц. *sujet* – предмет): развитие действия, система событий в повествовательных и драматических произведениях, раскрывающая характеры действующих лиц и отношение писателя к изображаемому жизненным явлениям. Событие или система событий, изображаемые писателем, протекают во времени, в причинно-следственных связях и отличаются относительной завершенностью. Отсюда – элементы сюжета: экспозиция, завязка, развитие действия, кульминация, развязка.

ՆԵՐԱԶՈՒԽ, ՍՈՒԳԳԵՍՏԻՎՈՒԹՅՈՒՆ – (լատ. *suggestio* – ներշնչում, ակնարկ). հոգեբանական ներազդման (զգացմունքի կամ տրամադրության) ընթացք մեկ անհատի կողմից մյուսի վրա: Գեղարվեստական խոսքային ստեղծագործության բնագավառում այդ ներազդումը իրականացվում է գրական երկի միջոցով:

ՍԽՈԼԱՍՏԻԿԱ – (լատ. *scholasticus* – դպրոցական). միջնադարյան փիլիսոփայության մեջ իշխող ուղղություն, որի նպատակն էր եկեղեցական դոգմաների արդարացումն ու հիմնավորումը:

ՍՑԵՆԱՐ – (իտալ. *scenario*). կինոնկարի գործողությունների զարգացման, կերպարների բնութագրման գրական շարադրանքը, որի հիման վրա նկարահանվում է տվյալ ֆիլմը: Սցենար է կոչվում նաև թատերգական ստեղծագործության պլանը:

ՍՅՈՒԾԵ – (ֆր. *sujet* – առարկա). գրական երկում զարգացող դեպքերի, գործողությունների, մարդկային հարաբերությունների ամբողջություն: Սյուժեի զարգացման հիմնական միջոցով հասարակական հակադրությունների պայթյալի բացահայտումը: Սյուժեն բաղկացած է հետևյալ հիմնական տարրերից՝ նախադրություն, հանգույց, գործողության զարգացում, գագաթնակետ և լուծում: Սյուժեն շատ ընդհանուր գծեր ունի ֆարսուլայի հետ, որը կենսական դեպքերի բնական հաջորդականությունն է:

ՏՈՐՐԵԱԼԻԶՄ – (ֆրանց. sur-realisme – сверхреализм): модернистское направление, возникшее в 10-20 гг. XX века во французской литературе и искусстве. Среди основателей – А.Бретон (“Манифест сюрреализма”, 1924), Л.Арагон, П.Элюар. Затронул живопись (С.Дали), кино (Л.Бунюэль), театр (А.Арто), скульптуру (М. Эрнст). В литературе провозглашал исходной моделью писательской деятельности “автоматическое письмо” – скоростную запись первых пришедших в голову слов, обрывков речи во всей причудливой неожиданности их взаимоотноеклики.

ТАВТОЛОГИЯ – (греч. tauto – то же самое, logos – слово): повторение одних и тех же или близких по смыслу и звуковому составу слов (заплакала – зарыдала). Повтор сложных предложений или обособленных групп слов усиливает эмоциональность звучания фразы.

*Как царство белого снега,
Моя душа холодна.
Какая странная нега
В мире холодного сна!
Как царство белого снега,
Моя душа холодна.*

В.Брюсов

ТАНКА – (япон. – короткая песня): твердая стихотворная форма, древний жанр японской поэзии. Нерифмованное пятистишие, состоящее из 31 слога (5-7-5-7-7). Традиционная тематика – любовь, разлука, странствие.

*Когда бы в жизни
Ни с кем мы не сходились,
Тогда бы верно
Мы ненависти к людям,
Как и к себе, не знали.
Асатада (X в.)*

ՍՅՈՒՐՐԵԱԼԻԶՄ - (ֆր. surrealis-me - գերրեալիզմ). 20-րդ դարի գրականության և արվեստի մոդերնիստական ուղղություն: գրականության մեջ ստեղծագործական պրոցեսի ելակետային մոդելի հռչակեց “ավտոմատ գիրը” մտքի մեջ առաջինը եկող բառերի, դրանցից յուրաքանչյուրի առանձին-առանձին, հանգիստ չտվող, սևեռուն տեսիլների ու այդ բոլորի անսովոր գրավչության, անակնկալ փոխկանչերի գրառումը:

Մինչև վերջ սյուրռեալիզմին հավատարիմ մնաց գեղանկարիչ Ա. Դալին:

ՆՈՒՅՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ՏԱՎՏՈՒԼՈՂԳԻՎ - (հուն. tauto – նույն, logos – խոսք). միևնույն մտքի կրկնությունը այլ բառերով կամ այլ ձևակերպմամբ: Նույնաբանությունը կարող է ծառայել կերպարների անհատականացմանը, օգտագործվել հիմաստն ընդգծելու, երաժշտական և ռիթմիկ հատկանիշներն ուժեղացնելու նպատակով:

*Մաղուն է վիատ թաղումի կոծով-
իմ հոգու մեջ էլ
Աշուն է իջել անամոք լացով
իմ հոգու մեջ էլ*

Վ.Տերյան

ԹԱՆԿԱ - (ճապոն. – կարճ երգ). հին ճապոնական պոեզիայում բանաստեղծության կայուն ձև: Անհանգինգատող, որն ունի 31 վանկ: Թանկան առատ է տրոպի տեսակներով, բառախաղերով, հաճախ է ստեղծում հիմաստային երկ-րորդ շերտ:

*Միայն թե ետ պահեմ,
Նա ուզում է ինձնից հեռանալ:
Ծաղիկներ բայենու,
Յրիվ եկեք հողին,
Որ ճանապարհը չգտնի:
Աճանուճ*

ТВЕРДАЯ ФОРМА – стихотворные формы, в которых традицией заранее определены объем, рифмовка, метр, строфика произведения. К твердым формам относятся айрен, сонет, рондо, триолет, газель, рубаи, танка, хокку и др.

ТЕАТР АБСУРДА – см. Абсурда драма.

ТЕЗИС – см. Арсис и Тезис.

ТЕКСТОЛОГИЯ - (лат. textus – сплетение, ткань, греч. logos – наука): вспомогательная литературоведческая дисциплина, изучающая рукописные и печатные тексты художественных, литературно-критических, публицистических произведений для их издания и интерпретации. Основные задачи текстологии – изучение истории текста литературного произведения и его источников, датировка и установление текста.

ТЕМА – (греч. thema – то, что положено в основу): круг событий, образующих жизненную основу эпических и драматических произведений и одновременно служащих для постановки философских, социальных, этических и других идеологических проблем. Тема находится в неразрывной связи с его идеей. Для верного и глубокого достижения содержания каждого литературно-художественного произведения необходимо осмысливать всю его идейно-тематическую целостность.

ՎԱՅՈՒՆ, ՀԱՍՏԱՏՈՒՆ ԶԵՎ - բանաստեղծի կայուն քանակ և հանգավորման որոշակի համակարգ ունեցող բանաստեղծություններ՝ սոնետ, տրիոլետ, ռոնդո, քառյակ, հայրեն և այլն:

ԱԲՍՈՒՐԴԻ ԹԱՏՐՈՆ - տես Աբսուրդի դրամա:

ԹԵՁԻՍ – տես Արսիս և Թեզիս:

ՏԵՔՍՏԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ - գրականագիտության օժանդակ բաժիններից մեկը, որն զբաղվում է տեքստերի գիտականորեն ճշտված բնագրերը հրատարակելու գործով: Գիտական հրատարակության մեջ տեղ են գտնում նաև տվյալ երկի տարբերակները և տեքստական տարբերությունները:

ԹԵՄԱ - (հուն. thema - գլխավոր միտք). կյանքի այն կողմերը, որոնք պատկերված և լուսարանված են տվյալ ստեղծագործության մեջ: Թեման այն հիմնական հարցն է, որ արծարծում է հեղինակը, ձգտելով արծարծել նրան իր աշխարհայացքի դիրքերից: Թեման սերտորեն առնչվում է երկի գաղափարին և նրա հետ միասին կազմում է ստեղծագործության թեմատիկ-գաղափարական հիմքը կամ բովանդակությունը:

ТЕНДЕНЦИЯ, Тенденциозность – идейно-эмоциональное отношение автора к отображенной действительности, осмысление и оценка проблематики, выраженные через систему образов. Тенденция – часть художественной идеи, ее ценностный аспект: она присуща всякому художественному произведению. Тенденцией также называют социальное, политическое, нравственно-идеологическое пристрастие, преднамеренность художника, вольно или невольно, но открыто выразившееся в произведении искусства.

ТЕОРИЯ ЛИТЕРАТУРЫ, ПОЭТИКА – раздел литературоведения, в котором дается определение природы литературного творчества, его видов и форм, его общественного значения и методики анализа литературного произведения. Теория литературы рассматривает проблемы образности и художественности литературы, изучает понятия стиля, течения, метода, структуры литературного произведения, жанров и жанровых форм, литературного процесса, особенностей языка художественной литературы, сюжетосложения, стихосложения.

ТЕОРИЯ ПЕРЕВОДА – наука, изучающая переводной текст, а также процесс трансформации текста на одном языке в текст

ՄԻՏՈՒՄ, ՏԵՆՂԵՆՑ - (լատ. tendo – ձգտել, միտել). գեղարվեստական ստեղծագործության գաղափարական ուղղվածությունը, այն հասարակական նպատակը, որին ձգտում է արվեստագետը: Տենդենցը հատուկ է արվեստի բոլոր իսկական երկերին, այն իր առջև միշտ որոշակի հասարակական-գաղափարական խնդիր է դնում, ձգտում է ընթերցողին կամ հանդիսատեսին ներշնչել որևէ բարձր ճշմարտություն, հաստատել բարոյագեղագիտական որևէ իդեալ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ, ՊՈԵՏԻԿԱԼ - գրականագիտության հիմնական բաժիններից մեկը, որն զբաղվում է գրականության ընդհանուր տեսական հարցերի քննությամբ: Գրականության տեսությունը հետազոտում է գրական սեռերի և տեսակների (ժանրեր), գեղարվեստական մեթոդների, հոսանքների և ոճերի էությունը նրանց պատմական զարգացման մեջ: Հատուկ բաժիններ են կազմում գեղարվեստական գրականության լեզվի և տական գրականության (մասնավորության տեսությունը (մասնավորապես ժանրերի, լեզվի և տաղաչափության բաժինները) հաճախ կոչվում է նաև պոետիկա:

ԹԱՐԳԱՆՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ - գիտություն գեղարվեստական և գիտական տեքստերի մի լեզվից մի այլ լեզվի թարգմանելու

на другом языке, предполагающее полное соответствие переводного текста исходному в семантическом, функционально-стилистическом и прагматическом планах.

ТЕРЦЕТ - (лат. terzetto, tertius – третий): трехстишие, строфа из трех стихов на одну рифму.
 На морских берегах я сижу,
 Не в пространное море гляжу,
 Но на небо глаза возвожу.
 А.Сумароков

ТЕРЦИН – (лат. terzina, terza rima – третья рифма): стихотворное произведение, состоящее из трехстиший с обязательной схемой рифм (aba bcb cdc...). Все трехстишия связаны цепью переходящих рифм.
 Земную жизнь пройду до середины,
 Я очутился в сумрачном лесу,
 Утратив правый путь во тьме долины.
 Каков он был, о, как произнесу,
 Тот дикий лес, дремучий и грозный,
 Чей давний ужас в памяти несусь!
 Данте

ТЕТРАЛОГИЯ - (греч. tetra – четыре, logos – слово): эпическое или драматическое произведение, состоящее из четырех самостоятельных частей, объединенных в одно целое общим идейно-художественным замыслом. ("Пряслины" Ф.Абрамова, "Волны Черного моря" В.Катаева, "Атриды" В.Гауптмана).

սկզբունքների և եղանակների մասին: Թարգմանության տեսությունը բացահայտում է բնագրի գեղարվեստորեն համարժեք թարգմանության հասնելու ուղիներն ու չափանիշները, այն յուրահատուկ պահանջները, որոնք ծագում են տարբեր ժանրերի երկեր թարգմանելիս:

ԵՌԱՏՈՂ, ՏԵՐՑԵՏ - (իտալ. tertius – երրորդ). երեք տողից բաղկացած բանաստեղծական տուն: Եռատող հարևան տները սովորաբար կապվում են հանգով:
 Պե՛հ, խնդող խո՛ւնը անուշ,
 Եռե՛փ գինու կո՛ւնը անուշ,
 Խորովածի հո՛ւնը անուշ...
 Պ.Անակ

ՏԵՐՑԻՆ - (իտալ. terzina). եռատող բանաստեղծական տան (տերցետի) տեսակներից մեկը, որն ունի հանգավորման կայուն ձև: Տերցինի առաջին և երրորդ տողերը հանգավորվում են իրար հետ, իսկ երկրորդ տողի հանգը կրկնվում է հաջորդ տան առաջին և երրորդ տողերում:
 Դու հասկացար տաճնապները իմ հոգու,
 Տրտմությունս անսպառ.
 - Մեքը առհավետ շղթայված ենք մեկ-մեկու,
 Կյանքս մութ էր, հոգիս ցաված ու խավար,
 Եվ օրերըս – միայն ցավ,
 - Ի՛մ սև երկրում ժպտացիր դու լուսավառ...
 Վ.Տերյան

ԲԱՆԵՐԳՈՒԹՅՈՒՆ, ՏԵՏՐԱԼՈԳԻԱ - (հուն. tetra – չորս, logos – խոսք). չորս ինքնուրույն մասերից բաղկացած ստեղծագործություն, որի մասերն ունեն գաղափարական ընդհանուր մտահղացած, ընդհանուր գործող անձինք, բայց տարբեր սյուժետային գծեր:

ТЕУРГИЯ – (греч. theurgia – божественное действие, чудо): одно из ключевых понятий русского символизма: обозначает творчество, в котором сливаются поэзия и религия, религиозное искусство, объединяющее людей и ведущее их к богу (В.Соловьев, Д.Мережковский, А.Белый).

ТЕЧЕНИЕ ЛИТЕРАТУРНОЕ – устойчивая разновидность литературного направления, понятие, которое объединяет группу писателей, связанных общностью идейно-эстетических позиций. Иногда направление толкуется как понятие более широкое (например, романтизм), а течение – как ответвление внутри направления (гражданский, философский романтизм).

ТИП – (греч. typos – форма, образец): в литературе и искусстве обобщенный образ человеческой индивидуальности, наиболее возможной, характерной для определенной общественной среды. Процесс создания типических образов-характеров обозначается термином типизация.

ТИПИЧЕСКОЕ – результат художественного обобщения, показательное для той или иной социальной среды, народа, для тех или иных исторических усло-

ՏԵՆՐԳԻԱ – (հուն. theurgia – հրաշք) ռուսական սիմվոլիզմի հիմնական հասկացություններից մեկը, նշանակում է երկ, որտեղ միավորվում են պոեզիան և կրոնը, կրոնական արվեստը, որ համախմբում է մարդկանց և տանում դեպի աստված (Վ.Սոլովև, Դ.Մերեժկովսկի, Ա.Բելի):

ՀՈՍԱՆՔ ՓՐԱՎԱՆ – գրական հոսանքը իրականության պատկերման և գնահատման որոշակի սկզբունքի՝ գեղարվեստական մեթոդի դրսևորումն է ստեղծագործաբար իրար հետ կապված մի խումբ գրողների երկերում: Գրական հոսանքներն առաջանում են հասարակական և գեղարվեստական տարբեր ըմբռնումների պայքարի մթնոլորտում: Կյանքի համապատասխան հանգամանքների ազդեցությամբ էլ նրանք կարող են վերանալ՝ իրենց տեղը գիջելով նոր գեղարվեստական երևույթների:

ՏԻՊ – (հուն. typos – դրոշմ, նմուշ). գրական ստեղծագործության մեջ հանդես եկող կերպար, որն աչքի է ընկնում մարդկային և հասարակական շատ լայն բովանդակությամբ: Տիպը բացառիկ մեծ ընդհանրացում է, որի մեջ խտանում են մի ամբողջ դասակարգի, ազգության կամ դարաշրջանի մարդկանց հատկանիշներ: Պատկերվող երևույթների էության բացահայտումը կորվում է տիպականացում:

ՏԻՊԱԿԱՆ – կենսական երևույթների առավել էական և ընդհանուր հատկանիշների արտացոլումը գրականության և արվեստի մեջ: Տիպականը կյանքում և արվեստում

вий, общественных ситуаций. Именно в типических характерах, в их взаимодействии, в их связи с обстоятельствами воплощается художественное познание конкретного соотношения личности и общества. Наиболее полно и многосторонне типическое выступает в эпических и драматических жанрах литературы, где создаются жизнеподобные типичные характеры и обстоятельства.

ТОНИЧЕСКОЕ СТИХОСЛОЖЕНИЕ – (греч. tonos – ударение): стихосложение, в котором ритмичность создается упорядоченностью расположения ударных слогов среди безударных. Тоническое стихосложение для выделения строки пользуется созвучиями: аллитерацией и рифмой.

ТРАГЕДИЯ – (греч. tragos – козел, ode – песнь; козлиная песнь): один из основных видов драмы, противоположный комедии. Трагедией называют такие драматические произведения, в которых изображаются исключительно острые, непримиримые жизненные конфликты, таящие в себе катастрофические последствия и чаще всего завершающиеся гибелью героя. Используя возможности драмы, трагедия полнее всего выражает собой содержание трагического: она типизирует, укрупняет наиболее важные жизненные противоречия, придает им общечеловеческий смысл.

արտահայտում է իրականության տվյալ կողմի, տվյալ բնավորության հասարակական իմաստը: Տիպականի ցուցադրումը կյանքի գեղարվեստական պատկերման հիմնական խնդիրներից մեկն է: Տիպականը միշտ միասնությունն է պատկերվող երևույթի անհատականացման և ընդհանրացման, և այդ կողմերից մեկն ու մեկի անտեսումը կհակասեր արվեստի բնույթին:

ՀՈՍԱՆՔԵՑ (ՏՈՆԻԿԱԿԱՆ) ՈՍԱՆԱՎՈՐ – (հուն. tonos – շեշտ, լարում). տաղաչափական համակարգերից մեկը, որի ռիթմը հիմնվում է տողերի մեջ հավասար թվով շեշտերի առկայության վրա: Չշեշտված վանկերի քանակը, ինչպես նաև շեշտերի դասավորությունը հարևան տողերում կարող են տարբեր լինել:

ՈՂԲԵՐՂՈՒԹՅՈՒՆ – (հուն. tragodia – այծի երգ, նոխազերգություն). բատերգական ժանրերից մեկը, որի մեջ պատկերվում է հերոսի կործանումը հասարակական հակադիր ուժերի սուր բախման ու պայքարի մեջ: Ողբերգական հերոսը կրքերի ու նպատակների տեր անձ է: Ողբերգությունը ծագել է Հին Հունաստանում այն ծիսային երգերից ու ներկայացումներից, որոնք կապված էին Դիոնիսոսի պաշտամունքի հետ: Սակայն ժամանակի ընթացքում ողբերգությունը ձեռք է բերում ավելի լայն թեմատիկա ու բովանդակություն:

ТРАГИЧЕСКОЕ – все то, что отмечено крайне острыми столкновениями (коллизиями) человека с миром, которые сопровождаются острейшими переживаниями, величайшими страданиями и кончаются гибелью личности и крушением отстаиваемых ею идеалов, содержащих важные для человечества духовные ценности.

ТРАДИЦИЯ - (лат. traditio – предание): общегуманитарное понятие, характеризующее культурную память и преемственность; культурно-художественный опыт (темы, проблемы, мотивы, жанры, компоненты формы) прошлых эпох, воспринятый и освоенный писателями в качестве актуального и непреходяще ценного, ставший для них творческим ориентиром. Традиция всегда сопутствует новаторство.

ТРИЛОГИЯ - (греч. tri – три, logos – слово): художественное произведение, чаще всего эпическое или драматическое, состоящее из трех самостоятельных частей - литературных произведений, объединенных в одно целое общим идейным замыслом, сюжетом, главными героями ("Детство", "Отрочество", "Юность" Л.Толстого; "Тайна трех", "Тайна Запада", "Иисус Неизвестный" Д.Мережковского; "Севильский цирюльник", "Женитьба Фигаро", "Преступная мать" П.Бомарше; "Армянская крепость", "Царь Пап", "Вараздат" Ст. Зорьяна).

ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ - գեղագիտության հիմնական հասկացություններից մեկը, որը բնութագրում է հասարակական-բարոյական բարձր նպատակի համար անհատի կամ կոլեկտիվի կործանումը: Գրականության մեջ ողբերգականի արտացոլման հիմնական ուղղություններից մեկը ողբերգության ժանրն է: Ողբերգականի գեղարվեստական մարմնավորումը միշտ կապված է իդեալի և գեղեցիկի հաստատման հետ:

ԱՎԱՆՂՈՒՅԹ – (լատ. traditio – ավանդում). պատմականորեն հաստատված կարգ, սովորույթ, արվեստի և գրականության տարբեր փուլերի միջև գոյություն ունեցող ժառանգորդական կապը, այն գաղափարական-գեղարվեստական նվաճումները (ձև, թեմա, ժանր և այլն), որոնք դառնում են հետագա զարգացման հիմք:

ԵՆԱՊԱՏՈՒՄ, ԵՆԵՐԳՈՒԹՅՈՒՆ - (հուն. trilogia). նույն հեղինակի երեք ստեղծագործություն, որոնք գաղափարական բովանդակության և գեղարվեստական մտահղացման տեսակետից կազմում են մի ամբողջություն, թեև առանձին-առանձին ավարտուն գործեր են: Եռերգության մասերի միջև սովորաբար լինում են ոչ միայն թեմատիկ-գաղափարական ընդհանրություններ, այլև կերպարներ, որոնք անցնում են մի երկից մյուսը, սյուժետային են մի երկից մյուսը, սկսվում են մեկ և ավարտվում հաջորդ ստեղծագործության մեջ:

ТРИОЛЕТ – (франц. triolet, итал. trio – трое): твердая стихотворная форма, в которой определены и объем, и строфическое строение стихотворения. Восьмистишие, где 1-й стих повторяется на 4-м и 7-м, а 2-й стих – на 8-м месте.

Ты промелькнула, как виденье,
О, юность быстрая моя,
Одно сплошное заблужденье!
Ты промелькнула, как виденье,
И мне осталось сожаленье,
И поздней мудрости змея.
Ты промелькнула, как виденье,
О, юность быстрая моя!
К.Бальмонт

ТРОПЫ - (греч. tropos – оборот): употребление слова в переносном его значении. Троп является общим явлением языка, но в художественной литературе приобретает особое значение, так как помогает индивидуализации речи, в особенности авторской, подчеркивает в ней оценочный элемент: переносное значение может придать речи и сочувственный, и отрицательный, и иронический, и т. п. характер, применительно к слову и тому явлению, которое за ним стоит. Различают виды тропов: метафора, метонимия, синекдоха, эпитет, ирония, гипербол, литота, перифраза.

ТРОХЕЙ – то же, что и Хорей.

ՏՐԻՈԼԵՏ - (ֆր. triolet, իտ. trio - երեք բառից). բանաստեղծության կառուցման կայուն ձև, որը բաղկացած է ութ տողից: Տրիոլետի առաջին տողը նույնությամբ կրկնվում է իբրև երրորդ և յոթերորդ տողեր, իսկ երկրորդ տողը՝ իբրև ութերորդ տող:

Չունի և պարսից արքան
Որքան պոետն անտուն,
Այնքան զանձ ու խնդում
Չունի և պարսից արքան.
Հարուստ է պոետն այնքան
Երկրի միջև բանտում...
Չունի և պարսից արքան
Որքան պոետն անտուն...
Վ.Տերյան

ԱՅԼԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ, ՏՐՈՊ - (հուն. tropos – դարձ). որևէ բան, դարձվածք կամ արտահայտություն, որն օգտագործվում է ոչ ուղղակի իմաստով՝ օգնելով ավելի ցայտուն արտահայտելու պատկերվող երևույթի այս կամ այն հատկանիշը: Շրջելով, փոխելով տվյալ բանի հիմնական իմաստը՝ այլաբերությունը առաջին պլան է մղում մեկ այլ իմաստ կամ հատկանիշ: Այլաբերության հիմքում ընկած է երկու երևույթների միջև գոյություն ունեցող որևէ ընդհանրություն՝ նմանություն կամ առնչություն: Այլաբերությունները լիչություն: Այլաբերությունները լիչություն են մի քանի տեսակ և իրարից տարբերվում են ըստ բաների և արտահայտությունների իմաստափոխության եղանակի: Այդ տեսակփոխության երկուսը, փոխանությունը, սինեկդոխը, այլաբանությունը, չափազանցությունը, փոքրացումը և այլն:

ՏՐՈՔԵՅՈՍ - նույնն է ինչ Մեծասար, Զորեյ:

УЗУС - (лат. usus - пользование, обычай): общепринятое употребление языковой единицы (слова, фразеологизма и т.д.) в отличие от его временного и индивидуального употребления (напр. неологизмы). Узуальное употребление единиц языка фиксируется словарями. Понятие узуса тесно связано с понятиями языковой нормы и языковой системы.

УРБАНИЗМ - (лат. urbanus - городской): термин в художественной литературе - увлечение городской темой, описание грандиозной и драматической городской жизни.

УСЛОВНОСТЬ ХУДОЖЕСТВЕННАЯ - существенная черта литературы, многоплановое и многозначное понятие, принцип художественной образности, в целом обозначающий нетождественность художественного образа объекту произведения. В современной эстетике различают первичную и вторичную условность - в зависимости от меры правдоподобия образов, открытости художественного вымысла и его осознанности, выражается в самых различных формах в зависимости от художественной задачи, которую ставит перед собой писатель, его стиля, метода, исторической обстановки и т.д.

ՍՈՒՍ - (լատ. usus - օգտագործում, սովորույթ). լեզվական միավորների (բառի, դարձվածքների և այլն) համընդհանուր կիրառում՝ ի տարբերություն դրանց ժամանակավոր և անհատական կիրառության: Լեզվի միավորների ուղղաօրինակ կիրառումը սովորաբար արձանագրում են բառարանները:

ՍՈՒՐԱՆԻԶՄ - (լատ. urbanus - քաղաքային). XIX դարի սկզբին ձևավորված հասկացություն, որի հիմնական սկզբունքը գեղարվեստական երկերում ժամանակակից քաղաքային կյանքի պատկերումն է:

ՊԱՅԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ - արվեստի մեջ լայնորեն կիրառվող արտահայտչական միջոց, որը հենանում է երկվայրերի արտաքին ճշմարտանմանությունից, բայց դրանով իսկ անվերջ խորն է թափանցում կյանքի ճշմարտության մեջ: Պայմանականության ամենից տարածված ձևերն են չափազանցությունը, ֆանտաստիկան, սիմվոլն ու այլաբանությունը: Երբեմն պայմանականությունն ասելով հասկանում են առհասարակ արվեստի մեջ կյանքի արտացոլումը, քանի որ մեր առջև ոչ թե բուն իրականությունն է, այլ նրա գեղարվեստական պատկերը՝ վերստեղծված որոշ արտահայտչական միջոցներով:

УСТНОЕ НАРОДНОЕ ТВОРЧЕСТВО - см. Фольклор.

УТОПИЯ - (греч. eu - благо, topos - место, eutopos - блаженное место): литературный жанр; произведение, в основе которого описание государственно-политической и частной жизни воображаемой страны, отвечающей тому или иному идеалу социальной гармонии (Томас Мор "Утопия", Э.Верхарн "Зори", Ф.Достоевский "Сон смешного человека", С.Есенин "Инония" и др.).

ФАБУЛА - (лат. fabula - рассказ, история): повествование о событиях, изображенных в эпических, драматических, а иногда и лиро-эпических произведениях, в отличие от самих событий - от сюжета произведений. Фабула может отличаться от сюжета: порядком повествования - о событиях рассказывает не в той последовательности, в какой они происходят в жизни героев, а с перестановками, пропусками и т.п.; субъектом повествования - оно может вестись не только от автора, но и от лица рассказчика, очевидца изображаемых событий, или от лица героя; мотивировкой повествования - оно может быть дано как дневник, воспоминание, летопись и т.п.

ԲԱՆԱԳՅՈՒՄՈՒԹՅՈՒՆ - տես Ֆոլկլոր:

ՈՒՏՈՊԻԱ - (հուն. utopos - գոյություն չունեցող տեղ). գրական ժանր, այն գեղարվեստական երկերը, որոնք պատկերում են անիրական, բայց հեղինակի համար ցանկալի հասարակարգ (Թ.Մոր "Ուտոպիա", Ա.Տոլստոյ "Աելիտա", Գովհ.Թումանյան "Ոսկի քաղաքը", Յ.Ուելսի վեպերը և այլն):

ՖԱԲՈՒԼԱ - (լատ. fabula - շարադրանք, պատմություն). գեղարվեստական երկի կառուցվածքի բաղադրամասերից մեկը: Գեղարվեստական երկում, գրողի ստեղծագործական մտահղացման համապատասխան, դեպքերի բնական հաջորդականությունը կարող է փոխվել և ներկայացվել շրջուն հերթականությամբ, որտեղից էլ առաջանում է ֆաբուլայի և սյուժեի տարբերությունը: Սյուժեն դեպքերի ընթացքն է այն կարգով, ինչպես որ դրանք պատմված են տվյալ երկի մեջ՝ երբեմն խախտելով նրանց իրական կարգը, ետ ու առաջ դնելով փաստերը: Իսկ ֆաբուլան իրադարձությունների այն բնական հերթականությունն է, որ մենք վերականգնում ենք մեր մտքում:

ФАНТАСТИКА - (греч. phantastike – искусство воображать): разновидность художественной литературы, где авторский вымысел от изображения необычных, неправдоподобных явлений простирается до создания особого, нереального, вымышленного мира, в котором читатель угадывает преобразенные формы реального – социального и духовного – человеческого бытия (“Нос” Н.Гоголя, “Мастер и Маргарита” М.Булгакова, научная фантастика И.Ефремова, Ж.Верна, Г.Уэллса).

ФЕЛЬЕТОН - (франц. feuilleton – рубрика, отрывок): художественно-публицистический жанр литературы, в основе которого лежат реальные факты. Отличается выраженной тенденциозностью, проявленностью авторской позиции. Наиболее распространен сатирический фельетон.

ФИГУРНЫЕ СТИХИ – стиховорение, строки которого расположены таким образом, что весь текст имеет очертание какой-либо фигуры (звезды, треугольника, пирамиды, сердца и т.д.). Изобретателем считается древнегреческий поэт Симмий Родосский. В России первые фигурные стихи сочинил С. Полцкий.

ՖԱՆՏԱՍՏԻԿԱ - (հուն. phantasia – պատկերացում, երևակայություն). գրողի երևակայությամբ ստեղծված անիրական, հրաշապատում կերպարներ և նկարագրություն: Ֆանտաստիկ սյուժեն կամ կերպարն օգտագործվում է իբրև գեղարվեստական պայմանականություն՝ որևէ գաղափար ընդգծելու, կյանքի որևէ երևույթ ավելի վառ ու ցայտուն ներկայացնելու համար (Հովհ.Թումանյան “Փարվանա”, Ե.Չարենց “Մահվան տեսիլ”): Ֆանտաստիկ պատկերները լայնորեն օգտագործվում են գիտաֆանտաստիկ գրականության մեջ, որը նպատակ ունի կանխատեսելու ապագան՝ հենվելով գիտության տվյալների վրա:

ՖԵԼԻԵՏՆ - (ֆր. feuilleton – թերթոն). ակնարկային գրականության տեսակներից մեկը, որը երգիծում է հասարակական կամ անձնական կյանքի արատները: Գրվում են նաև չափածո ֆելիետոններ:

ՁԵՎԱՎՈՐ ՈՏԱՆԱՎՈՐ – չափածո ստեղծագործություն, որի տողերը կամ նրանցում առանձնացված տառերը այնպես են դասավորվում, որ ունեն որևէ պատկերի ձև՝ աստղի, խաչի, սրտի, բուրգի և այլն: Ձևավոր ոտանավորներ են ստեղծել Գր.Նարեկացին, Ջիվանին, Արևշատ Ավագյանը և այլք:

ФИЛОЛОГИЯ - (греч. philologia – любовь к слову): совокупность, содружество гуманитарных дисциплин – лингвистических, исторических и др., – изучающих историю и сущность духовной культуры человечества через языковой и стилистический анализ письменных текстов. В современной науке понятие филология охватывает и языкознание, и литературоведение – изучающих слово и словесность (литературу).

ФОЛЬКЛОР, УСТНОЕ НАРОДНОЕ ТВОРЧЕСТВО - (англ. folk – народ, lore – мудрость): виды и роды когда-либо существовавшего и продолжающего существовать в народном быту устного непрофессионального эпоса, лирики и драмы. Фольклорное произведение возникало обычно на основе поэтики, выработанной коллективом. Текст мог быть использован каждым, что обуславливало изменчивость их в процессе бытования. Возникновение отдельных жанров, их развитие определяются особенностями исторического развития народа, характером взаимодействия фольклора и литературы в общей системе национальной культуры, степенью и характером влияния фольклора других народов. Фольклору каждой эпохи и каждого народа было свойственно свое сочетание жанров и определенную роль каждого из них в общей системе, но он всегда был многослойным и разнородным.

ԲԱՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆ, ՖԻԼՈԼՈԳԻԱ - (հուն. phileo – սիրում եմ, logos – խոսք)։ գիտություն, որն ուսումնասիրում է լեզվի և գրականության հետ կապված հարցերը: Համապատասխանաբար, բանասիրությունը բաղկացած է երկու հիմնական բաժնից՝ լեզվաբանություն և գրականագիտություն, որոնք իրենց հերթին ունեն մի շարք ենթաբաժիններ: Երբեմն բանասիրությունը հասկացվում է նաև նեղ առումով, իբրև գրականագիտական աշխատանքի այնպիսի տեսակ, որն զբաղվում է փաստական նյութի հավաքումով, տեքստաբանական ճշտումներով և այլն:

ԲԱՆԱՅՅՈՒՄՈՒԹՅՈՒՆ, ՖՈԼԿԼՈՐ - (անգլ. folklore – ժողովրդական իմաստություն, գիտելիք)։ այս կամ այն ժողովրդի կերտած բանավոր ստեղծագործությունների ամբողջությունը: Բանահյուսության մեջ ժողովուրդն արտացոլել է իր պատմության առավել կարևոր դեպքերը, իր պատկերացումները բնության և հասարակության մասին, իր դարավոր կենսափորձն ու իմաստությունը, ձգտումներն ու իդեալները: Ժողովրդական բանահյուսության ժողովրդական բանահյուսության երկերն ստեղծվել և դարերով պահպանվել են բանավոր, դրանք կոչվելով ստեղծագործություններ են: Շատ բազմազան են ժողովրդական բանահյուսության տեսակները՝ հեքիաթ, հանելուկ, առակ, ասացքիաթ, առասպել, ավանդություն, լեվածք, առասպել, ավանդություն, լեզենդ, վիպերգություն, բիլիմա և այլն: Այս ժանրերից ամեն մեկն ունի իր բովանդակություն, կառուցվածքի և պատկերավորության բավական կայուն յուրահատկություններ:

ФОЛЬКЛОРИЗМ – термин (предложен франц. фольклористом 19 в. П.Себийо), связанный с проблемой взаимоотношений литературы и фольклора, и использующийся для характеристики фольклорных интересов писателей, критиков, публицистов, их обращения к сюжетам, мотивам и образам устного народного творчества.

ФОНИКА – (греч. fonos – звук): раздел стиховедения; учение о закономерностях звуковой организации стихотворного текста, включающей в себя и рифму.

ФОРМА ХУДОЖЕСТВЕННАЯ – см. Содержание и Форма.

ФУТУРИЗМ – (лат. futurum – будущее): авангардистское литературно-художественное течение начала XX в. К принципам относятся: обращение к будущему; отрицание традиционной культуры, литературной преемственности; интерес к жизни города, урбанизм; смешение различных жанров литературы и других искусств; освоение новых принципов стихосложения, новой графики и рукописи.

Представители – Ф.Мариетти, И.Северьянин, В.Маяковский, В. Хлебников и др.

ՖՈԼԿԼՈՐԻԶՄ – տերմինն առաջարկել է ֆրանսիացի Պ.Սեբիյոն: Նշանակում է բանահյուսության օգտագործում գեղարվեստական ստեղծագործության, հրապարակախոսության, արվեստի մեջ և այլն: Որպես արդիականությունը բնորոշող երևույթ՝ ֆոլկլորիզմը դառնում է բանահյուսագետների, գրականագետների, արվեստաբանների համակողմանի ուսումնասիրության առարկա:

ՀՆՉԱՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ՖՈՆԻԿԱ – (հուն. fonos – ձայն). տաղաչափության այն բաժինը, որն ուսումնասիրում է բանաստեղծական բնագրի հնչունային օրինաչափությունները՝ ներառելով նաև հանգը:

ԶԵՎ ԳԵՂԱՐՎԵՍԱԿԱՆ – տես՝ Բովանդակություն և Ձև:

ՖՈՒՏՈՒՐԻԶՄ – (լատ. futurum – ապագա). անկումային, ձևապաշտական հոսանք XX դարի սկզբի գրականության և արվեստի մեջ: Ֆուտուրիզմի “մանիֆեստը” հռչակեց իտալացի բանաստեղծ Ֆ.Մարինետին 1909թ: Ֆուտուրիստները մերժում էին մարդկության ստեղծած մշակութային և գեղարվեստական արժեքները, կենդանի մարդու զգացմունքների և հոգեբանության պատկերումը: Արվեստագետի համար ոգեշնչման աղբյուր պետք է լինի ժամանակակից քաղաքն իր սրընթաց տեմպով: Ֆուտուրիզմն իր հիմնական խնդիրներից մեկը համարում էր “բառանտեղծությունը” հնչյունների քմահաճ զուգակցումով նոր բառեր հորինելը. դրանց միջոցով միայն, իբր թե, կարելի է արտահայտել ապագայի ոգին:

ХАЙКУ – см. Хокку.

ХАРАКТЕР ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ – (греч. charakter – признак): образ человека в литературном произведении, через который раскрываются как исторически обусловленный тип поведения, так и присущая автору нравственно-эстетическая концепция человеческого существования. Является органическим единством общего и индивидуального, объективного и субъективного, в результате чего предстает художественно “сотворенной” личностью, которая, отображая реальный человеческий тип, идеологически проясняет его.

ХАРАКТЕРИСТИКА ЛИТЕРАТУРНАЯ – выделение отличительных особенностей персонажей, событий, переживаний. В узком значении – оценочные сведения о герое, сообщаемые им самим, другим персонажем или автором.

ХОККУ, ХАЙКУ – (япон. – начальный стих): твердая стихотворная форма в японской поэзии, трехстишное нерифмованное лирическое стихотворение, состоящее из 17 слогов (5-7-5).

С ветки на ветку
Тихо сбегают капли...
Дождик весенний.
Мацуо Басё (17в.)

ՀԱՅԵՈՒ – տես Չոքու:

ԲՆԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ – (հուն. charakter – առանձնահատկություն). մարդկային որոշակի վարքագիծ և հոգեկան հատկությունների արտացոլումը գրական ստեղծագործության մեջ: Բնավորություն է կոչվում այն գործող անձը, որն օժտված է հատկանիշների որոշակիությամբ և իր էությունը դրսևորում է շրջապատի հետ ունեցած կապերի մեջ: Գրական երկի մեջ հանդես եկող բնավորությունները կոչվում են նաև հերոս, կերպար, տիպ:

ԲՆՈՒԹՎՈՐՈՒՄ – գեղարվեստական ստեղծագործության մեջ որևէ երևույթի ուղղակի կամ անուղղակի բնորոշումն ու գնահատականը: Գրականության մեջ անհատի կամ առարկայի բնութագրումը կատարվում է երկու եղանակով՝ կամ հեղինակի նկարագրումով, կամ հերոսների ուղղակի խոսքով (երկխոսություն կամ մենախոսություն):

ՉՈՔՈՒ, ՀԱՅԵՈՒ – (ճապոն. – առաջին բանատողեր). ճապոնական պոեզիայի ժանր. Անհանգ եռատող, 17 վանկից (5-7-5) բաղկացած բանաստեղծություն:

Օտար չկա մեր միջև,
Բոլորս եղբայր ենք իրար՝
Բալենու ստվերում:
Կորայասի Իսաա (19դ.)

ХОЛОСТОЙ СТИХ – нерифмованная строка среди рифмованных.

Человек сидит в седле,
Ноги тащит по земле, –
Это едет дядя Степа
По бульвару на осле!

С. Михалков

ХОРЕЙ, ТРОХЕЙ – (греч. choreios – плясовой, trochaios – бегущий): двухсложный размер, где ударения приходятся на нечетные слоги (–У–У–У–У).

Буря мглою небо кроет,
Вихри ножные крутя;
То как зверь она завоет,
То заплачет как дитя.

А. Пушкин

ХРЕСТОМАТИЯ – (греч. chrestomatheia, chrestos – полезный, manthano – изучаю): сборник систематически подобранных в учебных целях или для самообразования материалов по какой-либо отрасли знания.

ХРОНОТОП – (греч. chronos – время, topos – место): понятие, введенное в литературоведение из естественных наук для обозначения "существенной взаимосвязи временных и пространственных отношений, художественно освоенных в литературе" (М.Бахтин); пространственно-временная организация произведения.

ЦЕЗУРА – (лат. caesura – сечение): внутрискладовая пауза, разделяющая стихотворную строку на два полустишия – равные или неравные. В силлаботоническом стихосложении це-

ԱՄՈՒՐԻ ՏՈՂ – ուրիշ տողերի հետ հանգով չկապված, չհանգավորված բանաստղ հանգավորվածների մեջ:

Հողի զարթոնքի մեջ,
Գարնան աչք-ուրջի մեջ,
Ամռան արթունքի մեջ
Քեզ եմ տեսնում:

Ս. Խանյան

ՄԵԾԱՍԱՐ, ՔՈՐԵՅ, ՏՐՈՔԵՅՈՍ – (հուն. choreios, choros – երգչախումբ, trochaios – վազող). երկու վանկանի բանաստեղծական ոտքի տեսակ: Քորեյական տողը շեշտեր է կրում կենտ վանկերի վրա և ունի հետևյալ սխեման (–У–У–У–У):

Բրոնզ ես, հուր ես,
Բրոնզե սուր ես,
Բրոնզե փառք ես,
Բրոնզե փայլ...
Ե. Չարեցի

ՔՐԵՍՏՈՍՄԱՏԻԱ – (հուն. chrestos – օգտակար, manthano – սովորում եմ). ուսումնական ձեռնարկ, որ պարունակում է որևէ առարկայի համար անհրաժեշտ նյութերի կամ հատվածների հավաքածու:

ՔՐՈՆՈՏՈՊ – (հուն. chronos – ժամանակ, topos – վայր). հասկացություն, որ գրականության մեջ է մտցվել բնական գիտություններից՝ նշելու "ժամանակի և տարածության հարաբերության էական փոխկապակցությունը՝ զեղարվեստորեն յուրացված գրականության մեջ" (Ս. Բախտին), երկի ժամանակատարածքային պահանջի կազմակերպումը:

ՀԱՏԱԾ, ՑԵԶՈՒՐԱ – (լատ. caesura – հատում). բանաստեղծական տողի ներսում տրվող արտասանական դադար, որն ավելի մեծ է, քան մյուս բառերի միջև տրվող սովորական դադարները: Հատածի շնոր-

հանգով համընկնում է երկու կամ ավելի մասերի: Հատածը հեշտացնում է երկար տողերի արտասանությունը և ուժեղացնում ոտանավորի ռիթմը:

И медленно, // пройдя меж пьяными,
Всегда без спутников, // одна...
А. Блок

ЦЕНТОН – (лат. cento – одежда из разноцветных лоскутов): стихотворение, целиком составленное из строк других стихотворений. Используется как стихотворная шутка.

Льсьый с белой бородою (И. Никитин)
Старый русский великан (М. Лермонтов)
С догарессой молодою (А. Пушкин)
Упадает на диван. (Н. Некрасов)

ЦИКЛ – (греч. kiklos – круг, колесо): объединение ряда относительно самостоятельных произведений в целое темой, героем, общим повествователем, при сохранении завершенности каждого произведения ("Записки охотника" И. Тургенева, "Стихи о прекрасной Даме" А. Блока).

ЦИТАТА – (лат. cito – вызываю, привожу): дословная выдержка из какого-либо произведения. В художественной речи и публицистике – стилистический прием употребления готового словесного образования, вошедшего в литературный оборот.

հիվ համեմատաբար երկար բանաստղը բաժանվում է երկու կամ ավելի մասերի: Հատածը հեշտացնում է երկար տողերի արտասանությունը և ուժեղացնում ոտանավորի ռիթմը:

Տարիներն արագ/առանքերի նման/անցնում են անհետ-Սոխիքը է հիմա // իմ հոգում անուշ // երազների տեղ...
Վ. Տերյան

ՑԵՆՏՈՆ – (հուն. centonis – տարազույն ծվեններից զգեստ). ամբողջովին ուրիշ բանաստեղծությունների տողերից կազմված ոտանավոր: Կիրառվում է որպես կատակային ոտանավոր:

Ամվերք գիշերի մռայլ վիհերում, (Վ. Տերյան)
Մռայլ աչքերով նստեցիր ինձ մոտ, (Ե. Չարեցի)
Ասա, խորթություն ինչպե՞ս է լինում (Հ. Սահյան)
Եվ իսպն աճողորմառ զայլս է ինձ մոտ: (Ռ. Դավթյան)

ԵՐԿՐԱՄ, ՑԻԿԼ – (հուն. kiklos – անիվ, շրջան). զեղարվեստական ստեղծագործությունների շարք, որոնք կապվում են կերպարների և թեմայի ընդհանրությամբ և կամ խոհերի, զգացմունքների, զաղափարների միասնությամբ (Վ. Տերյանի "Երկիր Նաիրին", Ե. Չարեցիի "Տաղարանը"):

ՄԵԶԵՐՈՒՄ, ՑԻՏԱՏ – (լատ. citare – վկայակոչել). որևէ գրավոր աղբյուրից անփոփոխ բերված քաղվածք սեփական տեսակետով քաղվածքը նախատված: Գրականագիտական աշխատության հեղինակը մեջբերումներ է կատարում ոչ միայն ուսումնասիրվող գրողի ստեղծագործությունից, այլև ժամանակի մամուլից և ուրիշ գիտնականներից:

ЧАСТУШКА – словесно-музыкальный жанр русского фольклора, короткая (обычно четырёхстрочная) песенка быстрого темпа исполнения. Будучи откликом на события дня, частушка обычно рождается как поэтическая импровизация. Ей свойственны обращения к определенному лицу или слушателям, прямота высказывания, реалистичность, экспрессия.

ШАРАКАН – (арм. shar(q) – ряд): название сборника древнейших духовных стихов (песен) в Армении (V-VIII вв.), а также стихотворение (песня) из этого сборника. В числе авторов – М.Маштоц, С.Партев, Комитас и др.

ЭВРИСТИКА – (греч. heurisko – открываю): совокупность литературоведческих разысканий для установления авторства, адресата письма, даты, места; биографическое исследование, разыскание прототипов и т.п. Синоним понятия Атрибуция.

ЭВФЕМИЗМ – (греч. euphemismos, eu – хорошо, phemi – говорю): смягчающее слово или выражение, употребленное вместо непристойных или интимных, нарушающих нормы приличия (полный вместо толстый).

ՉԱՍՏՈՒՇԿԱ – բուսական ժողովրդական քնարերգության տարածված տեսակներից մեկը: Սովորաբար բաղկացած է չորս տողից: Լինելով կյանքի անմիջական արձագանքը՝ չաստուշկաներն ստեղծվում են շատ բազմազան թեմաներով՝ հասարակական-քաղաքական երևույթներ, սեր, կենցաղ, աշխատանք, բնություն և այլն: Մեծ մասամբ ունեն երգիծական, կատակախառն բնույթ, կատարվում են երգի ուղեկցությամբ:

ՇԱՐԿԱՆ – (շար(ք), +ական). հայկական եկեղեցական արարողությունների ժամանակ երգվող հոգևոր երգ: Այդպես է կոչվել նաև այդ երգերն ամփոփող գիրքը: Հեղինակներից են՝ Ս.Մաշտոցը, Լ.Շնորհալին և այլք:

ԷՎՐԻՍՏԻԿԱ – (հուն. heurisko – փնտրում են). գրականագիտական տարրեր որոնումների ամբողջություն՝ հեղինակին ճշտելու, նամակի հասցեատիրոջ, ամսաթվի հաստատում, գրական կեղծարարության բացահայտում, կենսագրական հետազոտություններ, բնորոշների փնտրում և այլն:

ՄԵՂՍԱՍՈՒԹՅՈՒՆ, ԷՎՖԵՄԻԶՄ – (հուն. eu – լավ, phemi – խոսում են). բառ կամ արտահայտություն, երբ օգտագործվում է գռեհիկ, կոոր օգտագործվում է գռեհիկ, կոպիտ կամ այդպիսին համարվող բառերի փոխարեն՝ լինելով առավել ընդունելի, անորոշ կամ մեղմ:

ЭЗОПОВ ЯЗЫК – (по имени древнегреческого баснописца Эзопа): тайнопись в литературе, иносказание, намеренно маскирующее мысль (идею) автора. Прибегает к системе “обманных средств”: традиционными иносказательным приемам (аллегория, ирония, аллюзия), псевдонимам, соположениям и контрастам.

ЭКЗЕГЕТИКА, ИНТЕРПРЕТАЦИЯ – (греч. exegeomai – истолковываю): учение о способах научного прочтения, понимания, филологического толкования и комментирования литературного произведения в сочетании с реконструкцией его текста. То же, что Герменевтика.

ЭКЗИСТЕНЦИАЛИЗМ, Философия существования – (лат. existentia – существование): нереалистическое литературное направление в 30-50-е гг. XX в., выражающее философию и эстетику кризиса общества. В основе – стремление исследовать и осмыслить жизнь человека в пограничных ситуациях, отрицает существование бога, единственными судьями человеческих поступков называет самих людей (Ж.П.Сартр, А. Камю, Н.Бердяев).

ԵՃՈՊՈՍՅԱՆ ԼԵՁՈՒ – գրավոր կամ բանավոր այնպիսի խոսք, երբ մտքերն արտահայտվում են քողարկված ձևով՝ զանազան այլաբանությունների, թափանցիկ ակնարկների, փոխաբերական արտահայտությունների միջոցով: Այդպիսի խոսքի բուն իմաստը պետք է որոնել “տողերի արանքում”, թաքուն ակնարկների մեջ: “Եզոպոսյան լեզու” արտահայտությունը ծագել է Հին Հունաստանում, հայտնի առակագիր Եզոպոսի անունից:

ԷԿՁԵԳԵՏԻԿԱ – (հուն. exegetike – բացատրություն). տեսություն գրական որևէ ստեղծագործության գիտական ընթերցման, ընկալման, բանասիրական մեկնության և նրա եղանակների, ձևերի մասին՝ տեքստի վերականգնման համադրությամբ: Նույնն է, ինչ Մեկնաբանություն:

ԷԿՁԻՍՏԵՆՑԻԱԼԻԶՄ, ԳՈՅԱՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆ – (լատ. existentia – գոյություն ունենալ). XX դարի 30-50 թթ. իդեալիստական ուղղություն: 20-րդ դարի քաղաքակրթության ճգնաժամը, հոգևոր իմաստի և արժեքների անվերականգնելի քայքայվածությունը, լքված անհատի մենակության զգացողությունը թըշնամաբար տրամադրված միջավայրում, սրանց զուգորդումը մարդու մահկանացու լինելու մշտական դրամային և այլ հատկանիշներ, որոնք կրում են ողբերգական հումանիզմի կնիքը, սրվում են գրական էկզիստենցիալիզմի ու նրա կողմնակիցների մոտ:

ЭПИГРАММА - (греч. epigramma - надпись): короткие сатирические стихотворения, откликающиеся на злободневные, часто политические события.

Толстой, ты доказал с терпением и талантом,
Что женщины не следует "гулять"
Ни с камер-юнкером, ни с флигель-адъютантом,
Когда она жена и мать.

Н. Некрасов

ЭПИГРАФ - (греч. epigraphe - надпись, заглавие): короткий текст, помещаемый автором перед текстом сочинения или его части. В афористически краткой форме эпиграф часто выражает основную коллизию, тему, идею или настроение произведения. Эпиграф может выполнять и роль экспозиции, вводя действие, давая предварительные разъяснения.

ЭПИЗОД - (греч. epeisodion - вставка): относительно самостоятельная единица действия эпических, лиро-эпических и драматических произведений, которая изображает законченное событие или важный в судьбе персонажа момент. Расположение эпизода в тексте - важная грань композиции произведения.

ЭПИКРУЗА - (греч. epikrusis - выход): заключительная часть тактометрического периода, открывающегося анакрузой. Начинается последним акцентом в периоде. См. Анакруза

ՄԱՎԱԳԻՐ, ԷՊԻԳՐԱՄ - (հուն. epigramma - մակագրություն). երգիծական փոքրածավալ բանաստեղծություն, որի մեջ ծաղրվում են որևէ հասարակական երևույթի կամ անձնավորության բացասական գծերը:

Եւ ո՛չ պոետ է, ո՛չ քննադատ,
Ո՛չ վիպագիր է, ո՛չ մտածող,
Բայց ունի գլուխ, ունի ճակատ -
Եվ բավական է ունեցածով:
Ե. Չարենց

ԲՆԱԲԱՆ, ԷՊԻԳՐԱՖ - (հուն. epigraphe - մակագրություն). գեղարվեստական ստեղծագործության կամ նրա մի մասի սկզբում դրվող արձակ կամ չափածո հատված, որը քաղված է մի ուրիշ աղբյուրից և ակնարկում է տվյալ երկի հիմնական թեման, գաղափարը:

ՄԻՋԱԳԵՊ, ԷՊԻՉՈՂ - (հուն. epeisodion - պատահած). գեղարվեստական երկի մեջ պատկերված համեմատաբար ավարտուն որևէ իրադարձություն: Սակայն այդ դեպքի ինքնուրույնությունը հարաբերական է. ամեն մի միջադեպ, լինելով սյուժեի օղակներից մեկը, կապվում է երկի մյուս բաղադրամասերի հետ՝ ստեղծելով գեղարվեստական միաձույլ ամբողջություն:

ԷՊԻԿՐՈՒՄԱ - (հուն. epikrusis - ելք). անակրուզայից սկսվող տակտաչափական ժամանակի ավարտը: Սկսվում է ժամանակի վերջին շեշտադրությունից: Տես Անակրուսա:

ЭПИЛОГ - (греч. epilogos - послесловие): заключительный компонент произведения, финал, отделенный от действия, развернутого в основной части текста. В эпилоге многих романов и повестей, обычно следующем за развязкой, изображается жизнь героев через значительный промежуток времени после завершения действия.

ЭПИСТОЛЯРНАЯ ЛИТЕРАТУРА - (греч. epistole - письмо): произведение, построенное в форме переписки действующих лиц. Такая переписка легко теряет двусторонний характер, превращаясь в серию писем к условному или номинальному адресату. Дает возможность достоверно передать мысли и чувства персонажей, субъективность восприятия и оценки ими окружающего мира.

ЭПИТЕТ - (греч. epitheton - приложение): один из тропов, образное определение предмета. Эпитет либо выделяет в предмете одно из его свойств (гордый конь), либо как метафорический эпитет - переносит на него свойства другого предмета (живой след). В системе эпитета отражается стиль писателя, эпохи, данного литературного направления.

ՎԵՐՋԱԲԱՆ, ՎԵՐՋԵՐԳ, ԷՊԻԼՈԳ - (հուն. epi - հետո, logos - խոսք). գեղարվեստական ստեղծագործության եզրափակիչ մաս, որտեղ սովորաբար խոսվում է հերոսների հետագա ճակատագրի մասին կամ ընդհանրացվում է ստեղծագործության գաղափարական բովանդակությունը:

ՆԱՍԱԿԱՆԻ, ԷՊԻՍՏՈԼԵԱՐ ԳՐԱՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆ - (հուն. epistole - ուղերձ). գեղարվեստական գրականության մեջ նամակների ձևով շարադրված երկ: Այդ ձևը հնարավորություն է տալիս հանգամանորեն ծանոթանալու հերոսների հոգեկան ամենամաքրին ապրումներին:

Նամականի է կոչվում նաև գրողների և այլ գործիչների նամակների ժողովածուն:

ՍԱԿՐԻՐ, ԷՊԻՏԵՏ - (հուն. epitheton - հավելված, առդիր). լեզվի պատկերավորության միջոցներից մեկը, այն բառը կամ բառակապակցությունը, որը տալիս է առարկայի կամ երևույթի գեղարվեստական բնորոշումը: Գեղարվեստական մակդիրն օժտված է պատկերավորությամբ և ունի զգացմունքային երանգ (գերող հայացք, հոգնատանջ հոգի, բացսիրտ աշխարհ):

ЭПИФОРА - (греч. epiphora, epi – после, phoros – несущий): стилистическая фигура, противоположна более часто встречающейся в поэзии анафоре; повторение в конце стихотворных строк слова или словосочетания. Не предполагает единообразия.

Коль похожа на жену – где повойник мой?
Коль похожа на вдову – где покойник мой?
Коли суженого жду – где бессонница?
Царь-Девичество живу, беззаконницей!
М. Цветаева

ЭПОПЕЯ - (греч. epopoia, epos – слово, poieo – творю): монументальное по форме эпическое произведение общенародной проблематики. На ранних стадиях развития словесности – преобладающая разновидность героического эпоса; изображала наиболее существенные события и коллизии жизни ("Одиссея", "Калевала", "Махабхарата"). Особенно монументальный по широте изображаемых событий, множеству действующих лиц роман называют эпопеей ("Война и мир" Л. Толстого, "Тихий Дон" М. Шолохова).

ЭПОС - (греч. epos – слово, рассказ): 1). Один из трех родов художественной литературы (наряду с лирикой и драмой); повествование, характеризующееся изображением событий, внешних по отношению к автору. Эпос максимально свободен в освоении пространства

ՎԵՐՋՈՒՅԹ, ԷՊԻՖՈՐ - (հուն. epi – հետո, phoros - կրող). գեղարվեստական խոսքի արտահայտչական միջոց. ոճական կամ շարահյուսական ֆիգուրներից մեկը: Հանդես է գալիս բանաստեղծական տողերի վերջում, իբրև առանձին բառերի կրկնություն:

Սողորվել եմ, ճամփաներին ծանր չեմ,
Բյուր լճերին, զես ու քարին ծանր չեմ,
Ես պանդուխտ եմ, էս տեղերին ծանր չեմ,
Բույրիկ, աստ, ո՞րն է ճամփան Բինգյոլի:
Ավ. Իսահակյան

ՂՅՈՒՑԱՋՆԵՐԳՈՒԹՅՈՒՆ, ԷՊՈՊԵԱ - (հուն. epopoia – ստեղծագործել). կիրառվում է ժողովրդական բանահյուսության տարբեր ստեղծագործությունների նկատմամբ: Նոր ժամանակներում էպոպեան հասկացվում է իբրև դրամատիկա, բայց ավելի հարմար այն նշանակում է ժողովրդի կյանքի առավել լայն, բազմակողմանի պատկերը ներկայացնող վեպ: Վեպ-էպոպեան արտացոլում է պատկերվող դարաշրջանի կարեվորագույն իրադարձությունները, հանդես է բերում բարդ հարաբերությունների մեջ գտնվող մեծաքանակ կերպարներ (Վ. Հյուգոյի "Թշվառներ", Մ. Գոռկու "Կլիմ Սամգինի կյանքը"):

ԷՊԻԿԱԿԱՆ ՍԵՆ, ԷՊՈՍ - (հուն. epos – արք, պատմություն). գրականության երեք մեծ բաժիններից սեններից (էպիկական, դրամատիկական, քնարական) մեկը: Էպիկական ստեղծագործություններում կյանքի երևույթները պատկերվում են իբրև հեղինակից անկախ գոյություն ունեցող փաստեր: Հեղին

и времени. Писатель либо создает сценические эпизоды, фиксирующие одно место и один момент в жизни героев, либо говорит о длительных промежутках времени или происшедшем в разных местах (эпопея, роман, повесть, рассказ, новелла, очерк).

2). В узком смысле слова – жанр, литературно-художественные произведения в прозе и стихах объективно-повествовательного характера (былины, баллады, саги, руны).

ԷՍՏԵ - (франц. essay – попытка, проба): разновидность очерка, в которой главную роль играет не воспроизведение факта, а изображение впечатлений, раздумий, ассоциаций. Имеет философский, историко-биографический, публицистический, литературно-критический, научно-популярный или чисто беллетристический характер.

նակն իր վերաբերմունքն արտահայտում է ոչ թե ուղղակի իր անունից, այլ դեպքերի և հերոսների միջոցով: Վիպերգական երկերում հանդես են գալիս օբյեկտիվ մարդկային կերպարներ՝ իրենց բնավորությամբ և արարքներով: Պատմողական ստեղծագործության մեջ գրեթե միշտ առկա է հերոսների գործողությունների և փոխադարձ հարաբերությունների որոշակի ընթացք՝ սյուժե:

Բացի էպիկական սեռի լայն նշանակությունից, էպոս են կոչվում նաև ժողովրդական հերոսական վիպերգությունները (հունական "Իլիականը", հայկական "Սասունցի Դավիթը", ռուսական բիլինաների շարքը և այլն):

ԷՍՍԵ - (լատ. exagium – կշռադատել). գրականության ժանրերից մեկը: Ազատ ոճով գրված և հեղինակի խորհրդածություններով հագեցած ակնարկ, հոդված՝ նվիրված որևէ կոնկրետ ստեղծագործության կամ գրողի վաստակի ընդհանուր բնութագրմանը:

ЮМОР - (англ. humour - юмор, настроение, склонность): особый вид комического, сочетающий насмешку и сочувствие. В иронии смешное скрывается под маской серьезности с преобладанием отрицательного отношения к предмету, в юморе серьезное - под маской смешного, с преобладанием положительного отношения. Отношение юмора к сатире определяется тем, что источником сатирического смеха служат пороки, недостатки, а юмор исходит из той истины, что наши недостатки и слабости - это чаще всего продолжение или изнанка наших же достоинств (Сервантес, М.Твен, Н.Гоголь, М.Зощенко и др.).

ЯВЛЕНИЕ - часть текста драматического произведения, на протяжении которой состав лиц на сцене остается неизменным. На явления делятся акты и сценические эпизоды.

ЯЗЫК ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ - основное средство изображения картин жизни, воплощения художественных образов, характеров в художественной литературе. Своеобразие языка художественной литературы обнаруживается в том, что он объединяет

ՀՈՒՄՈՐ - (անգլ. humour - տրամադրություն, հակում). իրականության երգիծական պատկերման ձևերից մեկը, ներողամիտ ծաղր հասարակական կյանքի և մարդկային բացասական գծերի նկատմամբ: Ի տարբերություն սատիրայի, որը երևույթը ենթարկում է թունոտ ծաղրի՝ հումորը ժխտողական, ոչնչացնող վերաբերմունք հանդես չի բերում: Նրա նպատակն է ցույց տալ ընդհանուր առմամբ գրական անձնավորության կամ երևույթի առանձին բերությունները, օգնել նրանց վերացմանը: Այն տոգորված է բարեմիտ վերաբերմունքով, մտահոգության, կարեկցանքի, թախծի կամ կատակախառն հրճվանքի երանգներով: Գրական երկերում հումորը և սատիրան շատ դեպքերում միախառնված են: Երբ մեծանում է ծաղրվող երևույթի վնասակարությունը, հումորն աստիճանաբար կարող է փոխարկվել սատիրայի:

ՏԵՍԱՐԱՆ, ՏԵՄԻԼ - դրամատիկական ստեղծագործության բնագրի մաս, որի ընթացքում գործող անձերի կազմը մնում է անփոփոխ: Տեսիլների են բաժանվում գործողությունները և բեմական էպիզոդները:

ԳԵՂԱՐՎԵՏՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼԵԶՈՒ - այդ լեզուն ամենից առաջ պատկերավոր լեզու է, այսինքն՝ ընթերցողի առջև մարդկային կյանքի, ներաշխարհի կամ բնության որևէ կոնկրետ վիճակ, տեսարան է դնում: Գեղարվեստական լեզուն պետք է լինի խստորեն անհատականացված և ունենա

в себе самые разнообразные языковые стили. Язык литературно-художественного произведения есть системное единство авторской речи и речи персонажей. Проявляет себя и в прозе, и в поэзии. Имеет отличия от разговорно-бытового и научного языка.

ЯМБ - (греч. iambos - музыкальный инструмент): двухсложный размер, где ударение приходится на четные слоги (У - У - У - У).

Так бей, не знай отдохновенья,
Пусть жила жизни глубока:
Алмаз горит издалека -
Дроби, мой гневный ямб, камня!

А.Блок

լայն ընդհանրացնող նշանակություն: Որպեսզի բացահայտվի պատկերի զգայական բովանդակությունը, լեզուն պետք է լինի հուզական հատկանիշներով:

ՄԵՃԱՎԵՐՋ, ՅԱՄԲ - (հուն. iambos - երաժշտական գործիք). երկու վանկանի բանաստեղծական ոտքի տեսակ: Յամբական տողի մեջ շեշտերն ընկնում են զույգ վանկերի վրա (2,4,6,8...): Յամբական չափը ոտանավորի ամենատարածված տեսակներից մեկն է:

Տեսա երա՛գ մի վա՛ռ,
Ոսկի՛ մի դո՛ւռ տեսա՛,
Վրա՛ն փերո՛ւզ կամա՛ր.
Սյունե՛րը հու՛ր տեսա՛...
Վ.Տերյան

ՀԱՅ-ՌՈՒՄԱԿԱՆ ԲԱՐԱՐԱՆ
АРМЯНО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ

Ա

աբստրակցիոնիզմ - абстракционизм
աբսուրդի դրամա, թատրոն - абсурда драма
ագիոգրաֆիա, վարքագրություն - агиография, жития святых
ազատ ոտանավոր, վերլիր - свободный стих, верлибр
ալեգորիա, այլաբանություն - аллегория
ալիտերացիա, բաղաձայնույթ - аллитерация
ալլոնիմ, այլանուն - аллоним
ալլուզիա - аллюзия
ալոգիզմ - алогизм
ակնարկ - очерк
ակմեիզմ - акмеизм
ակտ, արարված - акт
ակրոստիքոս - акростих
ակցենտ - акцент
ամուրի տող - холостой стих
ամֆիբրաքոս, քողաղոտ - амфибрахий
այեդոս - аэды
այլաբանություն, ալեգորիա - аллегория
այլաբերություն, տրոպ - тропы
այլանուն, ալլոնիմ - аллоним
այսմավորք, պատերիկ - патерик
անակրեոնյան բանաստեղծություն - анакреонтизм
անակրուսա - анакруза
անանուն, անոնիմ - аноним
անապեստ, վերջատանջ - анапест
անաֆորա, հարակրկություն - анафора
անդեգրաունդ - андеграунд
անեկդոտ - анекдот
անթոլոգիա, ծաղկաքաղ - антология
անկումային արվեստ, դեկադենտություն - декаданс

անձնավորում, շեշավորում, պրոզոպոպեա - олицетворение, прозопопея
անշաղկապություն, ասինդետոն - бессоюзие, асиндетон
անոնիմ, անանուն - аноним
անոտացիա - аннотация
անտիթեզ, հակադրություն բառական - антитеза
անտիկ - античность
անտիկ տաղաչափություն - античное стихосложение
անտիֆրազիս, հակաբանություն - антифразис
աշուղ - ашуг
ապլիկացիա - аппликация
ապոթեոզ - апофеоз
ապոլոգ - аполог
ապոկրիֆներ, պարականոն գրքեր - апокрифы
առած - пословица
առակ - басня
առասպել, միֆ - миф
առձայնույթ, ասոնանս - ассонанс
ասացվածք - поговорка
ասթեիզմ - астеизм
ասինդետոն, անշաղկապություն - асиндетон, бессоюзие
ասմունք - делкамация
ասոնանս, առձայնույթ - ассонанс
աստիճանավորում, գրադացիա - градация
աստղանուն, աստրոնիմ - астроним
ավանգարդիզմ - авангардизм
ավանդույթ - традиция
ավտոլոգիա - автология
ավտոնիմ, ինքնանուն - автоним
ատրիբուցիա - атрибуция
արարված, ակտ - акт
արխետիպ, նախակերպար - архетип
արծաթե դար - серебряный век
արձակ, պրոզա - проза
արսիս - арсис

արվեստը արվեստի համար - искусство для искусства
արևմտականություն, զապադնիչեստվո - западничество
աֆորիզմ - афоризм

Բ

բազմաշաղկապություն, պոլիսինդետոն - многосоюзие, полисиндетон
բազմաչափ, պոլիմետրիա - полиметрия
բալլադ - баллада
բախում, կոնֆլիկտ - конфликт
բաղաձայնույթ, ալիտերացիա - аллитерация
բաղարկություն - контаминация
բանահյուսություն, ֆոլկլոր - фольклор, устное народное творчество
բանասիրություն, ֆիլոլոգիա - филология
բանաստեղծություն - стихотворение
բարդ - бард
բարոկկո - барокко
բելետրիստիկա - беллетристика
բեմականացում - инсценировка
բեյթ - бейт
բիլինա - былина
բնաբան, էպիգրաֆ - эпиграф
բնանկար, պեյզաժ - пейзаж
բնավորություն - характер
բնութագրում - характеристика
բովանդակություն և ձև - содержание и форма
բուկոլիկա - буколика
բուրիմե - буриме

Գ

գագաթնակետ, կուլմինացիա - кульминация
գազել - газель
գաղափարականություն - идейность

գաղափարը գեղարվեստական - идея произведения
գեղարվեստական գրականություն - художественная литература
գեղարվեստական գրականության լեզու - язык художественной литературы
գիտակցության հոսք - поток сознания
գլոսարիա - глоссарий
գյուղական արձակ - деревенская проза
գոյաբանություն, էկզիստենցիալիզմ - экзистенциализм
գործող անձ, պերսոնաժ - персонаж
գործողության զարգացում, պերիպետիա - перипетия
գործողություն - действие
գրադացիա, աստիճանավորում - градация
գրախոսություն - рецензия
գրականագիտություն - литературоведение
գրական հոսանք - течение литературное
գրական պրոցես - литературный процесс
գրական սեռեր - род литературный
գրականության պատմություն - история литературы
գրականության տեսություն, պոետիկա - теория литературы, поэтика
գրական ուղղություն - направление литературное
գրոտեսկ - гротеск
գուսան - гусан

Դ

դադաիզմ - дадаизм
դադար, պաուզա - пауза
դակտիլ, ստեղն - дактиль
դասական (կլասիկ) գրականություն - классическая литература, классика
դասականություն, կլասիցիզմ - классицизм
դաստան - дастан
դեկադենտություն, անկումային արվեստ - декаданс
դեկոնստրուկտիվիզմ - деконструктивизм
դետալ գեղարվեստական - деталь художественная

դետեկտիվ գրականություն - детективная литература
դիալոգ, երկխոսություն - диалог
դիդակտիզմ - дидактизм
դիլոգիա, երկպատում - дилогия
դիմակների կոմեդիա - комедия масок (дель'арте)
դիմանկար - портрет
դիսկուրս, քննախոսություն - дискурс
դիստիքոս - дистих
դիվանի - диван
դիցաբանություն, միֆոլոգիա - мифология
դիֆիրամբ - дифирамб
դյուրադարձուկ, պալինդրոմ - перевертень, палиндром
դյուցազներգություն, էպոպեա - эпопея
դրական հերոս - положительный герой
դրամա - драма

Ե

եզոպոսյան լեզու - эзопов язык
ելևէջավորում, ինտոնացիա - интонация
ենթատեքստ, ներիմաստ - подтекст
եղերերգ, էլեգիա - элегия
եռապատում, եռերգություն - трилогия
երատող, տերցետ - терцет
երգ - песня
երգիծանք - сатира
երկաշար, ցիկլ - цикл
երկպատում, դիլոգիա - дилогия
երկխոսություն, դիալոգ - диалог

Զ

զապաղնիչեստվո, արևմտականություն - западничество
զուգահեռականություն, պարալելիզմ - параллелизм

Է

էլեգիա, եղերերգ - элегия
էլեգիական դիստիքոս - элегический дистих
էկզեգետիկա - экзегетика
էկզիստենցիալիզմ, գոյաբանություն - экзистенциализм
էկլոգ - эклога
էպիգրամ, մակագիր - эпиграмма
էպիգրաֆ, բնաբան - эпиграф
էպիզոդ, միջադեպ - эпизод
էպիլոգ, վերջաբան, վերջերգ - эпилог
էպիկական սեռ, էպոս - эпос
էպիկրուսա - эпиграмма
էպիստոլյար գրականություն, նամականի - эпистолярная литература
էպիտետ, մակդիր - эпитет
էպիֆոր, վերջույթ - эпифора
էպոպեա, դյուցազներգություն - эпопея
էպոս, էպիկական սեռ - эпос
էսսե - эссе
էվրիստիկա - эвристика
էվֆեմիզմ, մեղմասություն - эвфемизм
էքսլիբրիս - экслибрис
էքսպոզիցիա, նախադրություն - экспозиция
էքսպրեսիոնիզմ - экспрессионизм

Թ

թանկա - танка
թատերախաղ, պիես - пьеса
թարգմանության տեսություն - теория перевода
թեզիս - тезис
թեմա - тема произведения

Ժ

Ժամանակ գեղարվեստական - время художественное
 Ժանր գրական - жанр литературный
 Ժողովրդական ոտանավոր - народный стих
 Ժողովրդայնություն - народность

Ի

իդիլիա, հովվերգություն - идиллия
 իդիոմա, հատկաբանություն - идиома
 իկտ - икт
 իմաժինիզմ - имажинизм
 իմպրեսիոնիզմ - импрессионизм
 ինվեկտիվ - инвектива
 ինվերսիա, շրջադասություն - инверсия
 ինտերյեր - интерьер
 ինտերտեքստուալություն - интертекстуальность
 ինտոնացիա, ելևէջավորում - интонация
 ինտրիգ - интрига
 ինքնագիր - автограф
 ինքնակենսագրություն - автобиография
 ինքնանուն, ավտոնիմ - автоним
 իրոնիա, հեզևանք - ирония

Լ

լեգենդ - легенда
 լեյտմոտիվ - лейтмотив
 լիպոգրամա - липограмма
 լիտոտա, փոքրացում - литота
 լիրիկա, քնարերգություն - лирика
 լուծում, հանգուցալուծում - развязка
 լուսավորություն - просветительство

Խ

խմբագրություն - редакция
 խորհրդանշան - символ
 խորհրդապաշտություն, սիմվոլիզմ - символизм

Շ

ծածկանուն, կրիպտոնիմ - криптоним
 ծաղկաքաղ, անթոլոգիա - антология
 ծաղրանմանություն, պարոդիա - пародия

Կ

կայուն, հաստատուն ձև - твердая форма
 կառուցվածքայնություն, ստրուկտուրալիզմ - структурализм
 կատակերգություն, կոմեդիա - комедия
 կատարսիս - катарсис
 կեղծանուն - псевдоним
 կենսագրություն - биография
 կերպար - образ
 կիսասոնետ, սեպտետ - полусонет, септет
 կլասիկ (դասական) գրականություն - классика, классическая литература
 կլասիցիզմ, դասականություն - классицизм
 կլաուզուլա - клаузула
 կլիմաքս - климакс
 կոլիզիա - коллизия
 կոլոն - колон
 կոմեդիա, կատակերգություն - комедия
 կոմիկական - комическое
 կոմպարատիվիզմ, պատմահամեմատական գրականագիտություն -
 компаративизм, сравнительно-историческое литературоведение
 կոմպիլյացիա - компиляция
 կոմպոզիցիա - композиция
 կոնյեկտուրա - конъектура

կոնտեքստ - контекст
կոնֆլիկտ, բախում - конфликт
կորուսյալ սերունդ - потерянное поколение
կրիպտոնիմ, ծածկանուն - криптоним
կրկներգ, ռեֆրեն - рефрен
կրկնություն - повторы
կուլմինացիա, գագաթնակետ - кульминация
կուրտուազային գրականություն - куртуазная литература

Հ

հակաբանություն, անտիֆրազիս - антифразис
հակադրություն բառական, անտիթեզ - антитеза
հակակլիմաքս - антиклимакс
համաշեշտ (տոնիկական) ոտանավոր - тоническое стихосложение
համաշխարհային գրականություն - всемирная (мировая) литература
համեմատություն - аналогия
հայքու, հոքու - хайку, хокку
հայրեն - айрен
հանգ - рифма
հանգույց - завязка
հանգուցալուծում, լուծում - развязка
հանելուկ - загадка
հապաղություն, ռետարդացիա - ретардация
հաստատուն, կայուն ձև - твердая форма
հավերժական կերպարներ - вечные образы
հատած, ցեզուրա - цезура
հատկաբանություն, իդիոմա - идиома
հարակրկնություն, անաֆորա - анафора
հեգևանք, իրոնիա - ирония
հեկզամետր - гекзаметр
հեղինակային իրավունք - авторское право
հեղինակային շեղումներ - лирическое отступление
հեղինակի կերպար - образ автора

հերմենևտիկա, մեկնաբանություն - герменевтика
հերոս գրական - герой литературный
հեքիաթ - сказка
հիպերբոլ, չափազանցություն - гиперболо
հնագրություն, պալեոգրաֆիա - палеография
հնչահանգություն - звукопись
հնչականություն, ֆոնիկա - фоника
հոքու, հայքու - хокку, хайку
հովվերգություն, իդիլիա - идиллия
հոետորություն, ճարտասանություն - риторика
հրապարակախոսություն - публицистика
հումանիզմ - гуманизм
հումոր - юмор
հուշագրություն, մեմուարներ - мемуары

Ձ

ձև և բովանդակություն - форма и содержание
ձևավոր ոտանավոր - фигурные стихи

Ճ

ճարտասանություն, հոետորություն - риторика

Ս

մակագիր, էպիգրամ - эпиграмма
մակդիր, էպիտետ - эпитет
մանկապատանեկան գրականություն - детская литература
մատենագիտություն - библиография
մեթոդ գեղարվեստական - метод художественный
մելոդրամա - мелодрама
մեծասար, քորեյ, տրոքեյոս - хорей, трохей
մեծավերջ, յամբ - ямб

մեկնաբանություն, հերմենևտիկա - герменевтика
մեկնություն - интерпретация
մեղմասություն, էվֆեմիզմ - эвфемизм
մեմուարներ, հուշագրություն - мемуары
մենախոսություն - монолог
մեջբերում, ցիտատ - цитата
մետաֆոր, փոխաբերություն - метафора
մետոնիմիա, փոխանունություն - метонимия
մետր, չափ բանաստեղծական - метр
մետրիկա, տաղաչափություն - метрика
միահանգ, մոնոռիմ - монорим
միատող ոտանավոր, մոնոստիքոս - моностих
միմեսիս - мимесис
միջադեպ, էպիզոդ - эпизод
միտում, տենդենց - тенденция
միֆ, առասպել - миф
միֆոլոգիա, դիցաբանություն - мифология
մոդեռնիզմ - модернизм
մոնոռիմ, միահանգ - монорим
մոնոստիքոս, միատող ոտանավոր - моностих
մտաիղացում - замысел
մուխամմազ - мухаммас

Յ

յամբ, մեծավերջ - ямб

Ե

նախադրություն, էքսպոզիցիա - экспозиция
նախակերպար, արխետիպ - архетип
նախասվածք - зачин
նախատիպ - прототип
նախերգանք, պրոլոգ - пролог

նամականի, էպիստոլյար գրականություն - эпистолярная литература
նատուրալ դպրոց - натуральная школа
նատուրալիզմ - натурализм
նարրատոլոգիա, պատմողականություն - нарратология
նեոռոմանտիզմ - неоромантизм
ներազդում, սուգգեստիվություն - суггестивность
ներբող, օդա - ода
ներբողյան, պանեգիրիկ - панегирик
ներիմաստ, ենթատեքստ - подтекст
նշագրություն, ռեմարկ - ремарка
նովել, նորավեպ - новелла
նորարարություն - новаторство
նույնաբանություն, տավտոլոգիա - тавтология

Շ

շարական - шаракан
շնչավորում, անձնավորում, պրոզոպոպեա - олицетворение, прозопопея
շրջադասություն, ինվերսիա - инверсия
շրջասություն, պերիֆրազ - перифраза

Ո

ողբերգական - трагическое
ողբերգություն - трагедия
ոճ, ստիլ - стиль
ոտանավոր - стих
ոտք բանաստեղծական - стопа

Չ

չաստուշկա - частушка
չափազանցություն, հիպերբոլ - гиперболо
չափ բանաստեղծական, մետր - метр
չափ բանաստեղծական - размер стихотворный

Պ

պաթոս - пафос
 պալեոգրաֆիա, հնագրություն - палеография
 պալինդրոմ, դյուրադարձուկ - перевертень, палиндром
 պամֆլետ, պարսավագիր - памфлет
 պայմանականություն գեղարվեստական - условность художественная
 պանեգիրիկ, ներբողյան - панегирик
 պաստիշ - пастиш
 պաստորալ - пастораль
 պատերիկ, այսմավուրք - патерик
 պատմականություն - историзм
 պատմահամեմատական գրականագիտություն, կոմպարատիվիզմ -
 сравнительно-историческое литературоведение, компаративизм
 պատմողականություն, նարրատոլոգիա - нарратология
 պատմվածք - рассказ
 պատրիստիկա - патристика
 պարաբոլ - парабола
 պարադոքս - парадокс
 պարալելիզմ, զուգահեռականություն - параллелизм
 պարականոն գրքեր, ապոկրիֆներ - апокрифы
 պարաֆրազիս - парафраз
 պարսավագիր, պամֆլետ - памфлет
 պարոդիա, ծաղրանմանություն - пародия
 պաուզա, դադար - пауза
 պեյզաժ, բնանկար - пейзаж
 պենտամետր - пентаметр
 պերիպետիա, գործողության զարգացում - перипетия
 պերիֆրազ, շրջասություն - перифраза
 պերսոնաժ, գործող անձ - персонаж
 պիես, թատերախաղ - пьеса
 պոեզիա - поэзия
 պոեմ - поэма
 պոետիկա, գրականականության տեսություն - поэтика, теория литературы
 պոլիմետրիա, բազմաչափ - полиметрия

պոլիսինդետոն, բազմաշաղկապություն - многосоюзие, полисиндетон
 պոստմոդերնիզմ - постмодернизм
 պոստստրուկտուրալիզմ - постструктурализм
 պրիտչա - притча
 պրոզա, արձակ - проза
 պրոզոպոպեա, անձնավորում, շնչավորում - олицетворение, прозопопея
 պրոլոգ, նախերգանք - пролог
 պրոսապոդոսիս, օղակ - просаподосис, кольцо

Ռ

ռեալիզմ - реализм
 ռեդիֆ - реди́ф
 ռեմարկ, նշագրություն - ремарка
 ռեմինիսցենցիա - реминисценция
 ռենեսանս, վերածնություն - ренессанс, возрождение
 ռեպլիկ - реплика
 ռետարդացիա, հապաղություն - ретардация
 ռեֆրեն, կրկներգ - рефрен
 ռիթմ - ритм
 ռիթմաբանություն, ռիթմիկա - ритмика
 ռոկոկո - рококо
 ռոմանս, սիրերգ - романс
 ռոմանտիզմ - романтизм
 ռոնդո - рондо
 ռուբայի - рубай
 ռուններ - руны

Ս

սազա - сага
 սարկազմ - сарказм
 սեկստինա, սեստինա - секстина, сестина
 սենտիմենտալիզմ - сентиментализм

սեպտետ, կիսասոնետ - септет, полусонет
սիլաբիկ (վանկական) ոտանավոր - силлабическое стихосложение
սիլաբոտոնիկական (վանկաշեշտական) ոտանավոր -
силлабо-тоническое стихосложение

սիմպոկ - симпока
սիմվոլիզմ, խորհրդապաշտություն - символизм
սիմուլյակր - симулякр
սինեկդոխ - синекдоха
սինկրետիզմ - синкретизм
սիմպոկ - симпока
սիրերգ, ռոմանս - романс
սլավոնաֆիլներ - славянофилы
սխոլաստիկա - схоластика
սյուժե - сюжет
սյուրռեալիզմ - сюрреализм
սոնետ - сонет
սոցիալիստական ռեալիզմ - социалистический реализм
սպիտակ ոտանավոր - белый стих
ստեղն, դակտիլ - дактиль
ստիլ, ոճ - стиль
ստրուկտուրալիզմ, կառուցվածքայնություն - структурализм
ստրոֆիկա, տնագիտություն - строфика
սցենար - сценарий
սուգգեստիվություն, ներազդում - суггестивность

Վ

վանկ - слог
վանկական (սիլաբիկ) ոտանավոր - силлабическое стихосложение
վանկաշեշտական (սիլաբոտոնիկական) ոտանավոր -
силлабо-тоническое стихосложение
վարքագրություն, ագիոգրաֆիա - агиография, жития святых
վեպ - роман

վերածնություն, ռենեսանս - возрождение, ренессанс
վերլիբր, ազատ ոտանավոր - верлибр
վերջաբան, վերջերգ, էպիլոգ - эпилог
վերջատանջ, անապեստ - анапест
վերջերգ, վերջաբան, էպիլոգ - эпилог
վերջույթ, էպիֆորա - эпифора
վիպակ - повесть
վոդևիլ - водевиль

S

տաղաչափական համակարգ - стихосложение
տաղաչափություն, մետրիկա - метрика
տաղաչափություն - стиховедение
տավտոլոգիա, նույնաբանություն - тавтология
տարածություն գեղարվեստական - пространство художественное
տարեգրություն - летопись
տենդենց, միտում - тенденция
տեսիլ, տեսարան - явление
տետրալոգիա, քառերգություն - тетралогия
տերցետ, եռատող - терцет
տերցին - терцин
տեուրգիա - теургия
տեքստաբանություն - текстология
տիպ - тип
տիպական - типическое
տնագիտություն, ստրոֆիկա - строфика
տողանց - анжанбеман
տոնիկական (համաշեշտ) ոտանավոր - тоническое стихосложение
տրիոլետ - триолет
տրոպ, այլաբերություն - тропы
տրոքեյոս, քորեյ, մեծաալ - трохей, хорей
տուն բանաստեղծական - строфа

Ց

ցեզուրա, հատած - цезура
 ցենտոն - центон
 ցիկլ, երկաշար - цикл
 ցիտատ, մեջբերում - цитата

ՈՒ

ուզուս - узус
 ուտոպիա - утопия
 ուրբանիզմ - урбанизм

Փ

փոխաբերություն, մետաֆոր - метафора
 փոխանունություն, մետոնիմիա, - метонимия
 փոքրացում, լիտոտա - литота

Ք

քատրեն, քառատող տուն - катрен
 քառերգություն, տետրալոգիա - тетралогия
 քասիդ - касыда
 քնարական հերոս - лирический герой
 քնարերգություն, լիրիկա - лирика
 քննադատական ռեալիզմ - критический реализм
 քննադատություն գրական - критика литературная
 քննախոսություն, դիսկուրս - дискурс
 քողաղոտ, ամֆիբրաքս - амфибрахий
 քորեյ, մեծասար, տրոքեյոս - хорей, трохей
 քրեստոմատիա - хрестоматия
 քրոնոտոպ - хронотоп

Օ

ոդա, ներբող - ода
 օկտավ - октава
 օղակ, պրոսապոդուխի - кольцо, просаподосис
 օնեգինյան տուն - онегинская строфа
 օքսյոմորոն - оксюморон

Ֆ

ֆաբուլա - фабула
 ֆանտաստիկա - фантастика
 ֆելիետոն - фельетон
 ֆիլոլոգիա, բանասիրություն - филология
 ֆոլկլոր, բանահյուսություն - фольклор, устное народное творчество
 ֆոլկլորիզմ - фольклоризм
 ֆոնիկա, հնչականություն - фоника
 ֆուտուրիզմ - футуризм

УКАЗАТЕЛЬ ТЕРМИНОВ

А

абстракционизм — 3
 абсурда драма — 3
 авангардизм — 4
 автобиография — 4
 автограф — 4
 автология — 4
 автономим — 5
 авторское право — 5
 агиография — 5
 айрен — 5
 акмеизм — 6
 акростих — 6
 акт — 6
 акцент — 6
 аллегория — 7
 аллитерация — 7
 аллоним — 7
 аллюзия — 7
 алогизм — 8
 амфибрахий — 8
 анакреонтизм — 8
 анакруза — 8
 аналогия — 9
 анапест — 9
 анафора — 9
 андеграунд — 10
 анекдот — 10
 анжанбеман — 10
 аннотация — 10
 аноним — 11
 антиклимакс — 11
 антитеза — 11

античное стихосложение — 11
 античность — 12
 антифразис — 12
 антология — 12
 апокрифы — 12
 аполог — 12
 апофеоз — 13
 аппликация — 13
 арсис — 13
 архетип — 13
 ассонанс — 14
 астеизм — 14
 астроним — 14
 асиндетон — 14
 атрибуция — 14
 афоризм — 15
 ашуг — 15
 азды — 15

Б

баллада — 15
 бард — 16
 барокко — 16
 басня — 16
 бейт — 16
 беллетристика — 17
 белый стих — 17
 бессоюзие — 17
 библиография — 18
 биография — 18
 буколика — 18
 буриме — 19
 былина — 19

В

верлибр — 19
 вечные образы — 20
 водевиль — 20
 возрождение — 20
 время художественное — 20
 всемирная литература — 21

Г

газель — 21
 гекзаметр — 21
 герменевтика — 22
 герой литературный — 22
 гипербола — 22
 глоссарий — 23
 градация — 23
 гротеск — 23
 гуманизм — 23
 гусан — 23

Д

дадаизм — 24
 дактиль — 24
 дастан — 24
 действие — 25
 декаданс — 25
 декламация — 25
 деконструктивизм — 26
 деревенская проза — 26
 деталь художественная — 27
 детективная литература — 27
 детская литература — 27
 диалог — 27
 диван — 28

дидактизм — 28
 диалогия — 28
 дискурс — 28
 дистих — 29
 дифирамб — 29
 драма — 29

Ж

жанр — 30
 жития святых — 30

З

завязка — 30
 загадка — 31
 замысел — 31
 западничество — 31
 зачин — 32
 звукопись — 32

И

идейность — 32
 идея произведения — 32
 идиллия — 33
 идиома — 33
 икт — 33
 имажинизм — 33
 импрессионизм — 34
 инвектива — 34
 инверсия — 34
 инсценировка — 35
 интерпретация — 35
 интертекстуальность — 35
 интерьер — 35
 интонация — 36

интрига — 36
ирония — 36
искусство для искусства — 37
историзм — 37
история литературы — 37

К

касыда — 38
катарсис — 38
катрен — 38
классика — 38
классицизм — 39
клаузула — 40
климакс — 40
коллизия — 40
колон — 40
кольцо — 41
комедия — 41
комедия дель'арте (масок) — 42
комическое — 42
компаративизм — 42
компиляция — 43
композиция — 43
контаминация — 43
контекст — 44
конфликт — 44
конъектура — 45
криптоним — 45
критика литературная — 45
критический реализм — 46
кульминация — 46
куртуазная литература — 46

Л

легенда — 47
лейтмотив — 47
летопись — 47
липограмма — 47
лирика — 48
лирический герой — 48
лирическое отступление — 49
литература художественная — 49
литературный процесс — 50
литературоведение — 50
литота — 50

М

мелодрама — 51
мемуары — 51
метафора — 51
метод художественный — 52
метонимия — 52
метр — 52
метрика — 53
мимесис — 53
миф — 54
мифология — 54
многосоюзиe — 55
модернизм — 55
монолог — 56
монорим — 56
моностих — 56
мухаммас — 57

Н

направление литературное — 57

народный стих — 57
народность — 58
нарратология — 58
натурализм — 59
натуральная школа — 59
новаторство — 60
новелла — 60
неоромантизм — 60

О

образ — 61
образ автора — 61
ода — 61
оксюморон — 62
октава — 62
олицетворение — 62
онегинская строфа — 63
очерк — 63

П

палеография — 63
палиндром — 63
памфлет — 64
панегирик — 64
парабола — 64
парадокс — 65
параллелизм — 65
парафраз — 65
пародия — 66
пастиш — 66
пастораль — 66
патерик — 66
патристика — 67
пауза — 67

пафос — 67
пейзаж — 68
пентаметр — 68
перевертень — 68
перипетия — 68
перифраз — 69
персонаж — 69
песня — 69
повесть — 70
повторы — 70
поговорка — 70
подтекст — 71
полиметрия — 71
полисиндетон — 71
положительный герой — 71
полусонет — 72
портрет — 72
пословица — 72
постмодернизм — 73
постструктурализм — 73
потерянное поколение — 74
поток сознания — 74
поэзия — 74
поэма — 75
поэтика — 75
притча — 76
проза — 76
прозопопея — 76
пролог — 76
просаподосис — 77
просветительство — 77
пространство
художественное — 77
прототип — 78

псевдоним — 78
публицистика — 78
пьеса — 79

Р

развязка — 79
размер стихотворный — 79
рассказ — 80
реализм — 80
редакция — 81
редиф — 81
ремарка — 82
реминисценция — 82
ренессанс — 82
реплика — 82
ретардация — 83
рефрен — 83
рецензия — 83
ритм стихотворный — 84
ритмика — 84
риторика — 84
рифма — 84
роды литературные — 85
рококо — 86
роман — 86
романс — 86
романтизм — 87
рондо — 87
рубай — 88
руны — 88

С

сага — 88
сарказм — 89

сатира — 89
свободный стих — 89
секстина — 89
серебряный век — 90
сентиментализм — 90
септет — 91
силлабическое стихосложение — 91
силлабо-тоническое
стихосложение — 91
символ — 92
символизм — 92
симплока — 93
симулякр — 93
синекдоха — 93
синкретизм — 93
сказка — 94
славянофильство — 94
слог долгий и краткий — 95
содержание и форма — 95
сонет — 96
социалистический реализм — 96
сравнит.-историч.
литературоведение — 96
стиль — 97
стих — 98
стиховедение — 98
стихосложение — 98
стихотворение — 99
стопа — 99
строфа — 99
строфика — 100
структурализм — 100
суггестивность — 101
схоластика — 101

сценарий — 101
сюжет — 101
сюрреализм — 102

Т

тавтология — 102
танка — 102
твердая форма — 103
театр абсурда — 103
тезис — 103
текстология — 103
тема — 103
тенденция — 104
теория литературы — 104
теория перевода — 104
терцет — 105
терцин — 105
тетралогия — 105
теургия — 106
течение литературное — 106
тип — 106
типическое — 106
тоническое стихосложение — 107
трагедия — 107
трагическое — 108
традиция — 108
трилогия — 108
триолет — 109
тропы — 109
трохей — 109

У

узус — 110
урбанизм — 110

условность художественная — 110
устное народное творчество — 111
утопия — 111

Ф

фабула — 111
фантастика — 112
фельетон — 112
фигурные стихи — 112
филология — 113
фольклор — 113
фольклоризм — 114
фоника — 114
форма художественная — 114
футуризм — 114

Х

хайку — 115
характер художественный — 115
характеристика
литературная — 115
хокку — 115
холостой стих — 116
хорей — 116
хрестоматия — 116
хронотоп — 116

Ц

цезура — 116
центон — 117
цикл — 117
цитата — 117

Ч
 частушка — 118

Ш
 шаракан — 118

Э
 эвристика — 118
 эвфемизм — 118
 эзопов язык — 119
 экзегетика — 119
 экзистенциализм — 119
 эклога — 120
 экслибрис — 120
 экспозиция — 120
 экспрессионизм — 120
 элегия — 121
 элегический дистих — 121
 эпиграмма — 122

эпиграф — 122
 эпизод — 122
 эпикруза — 122
 эпилог — 123
 эпистолярная литература — 123
 эпитет — 123
 эпифора — 124
 эпопея — 124
 эпос — 124
 эссе — 125

Ю
 юмор — 126

Я
 явление — 126
 язык художественной литературы — 126
 ямб — 127

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА

1. Литературный энциклопедический словарь / В.Кожевников, П.Николаев. М., Советская энциклопедия, 1987;
2. А.Квятковский. Поэтический словарь. М., Сов. энциклопедия, 1966;
3. Краткий словарь литературоведческих терминов / Л.Тимофеев, С.Тураев. М., Просвещение, 1978;
4. Энциклопедический словарь юного литературоведа / В.Новиков. М., Педагогика, 1988;
5. О. Федотов. Основы теории литературы в 2 томах. М., Владос, 2003;
6. Первый толковый БЭС. СПб.—М., Рипол-Норинт, 2006;
7. Введение в литературоведение / под ред. Г.Поспелова. М., Высшая школа, 1976;
8. Литературная энциклопедия терминов и понятий / А.Николюкин. М., Интелвак, 2003;
9. Большой словарь иностранных слов / сост. А.Москвин. М., Центрполиграф, 2005;
10. Э.Джрбашян, Г.Махчанян. Литературоведческий словарь (на арм. яз.), Ер., Луйс, 1980;
11. Э.Джрбашян. Введение в литературоведение (на арм. яз.), Ер., 1985;
12. Э.Агаян. Толковый словарь современного армянского языка, Ер., Айастан, 1976;
13. М.Сантоян, А.Сантоян. Литературоведческий словарь (на арм. яз.), Ер., Ван Арьян, 2006.

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ա.Կվյատկովսկի: Բանաստեղծական բառարան (ռուսերեն), Մ., 1966:
2. Լ.Տիմոֆեև, Ս.Տուրան: Գրականագիտական տերմինների համառոտ բառարան (ռուս.), Մ., 1978:
3. Վ.Կոմենիկով, Պ.Նիկոլաև: Գրական հանրագիտական բառարան (ռուս.), Մ., 1987:
4. Վ.Նովիկով: Պատանի գրականագետի հանրագիտական բառարան (ռուս.), Մ., 1988:
5. Օ.Ֆեդոտով: Գրականության տեսության հիմունքներ 2 հատորով (ռուս.), Մ., 2003:
6. Առաջին բացատրական ՄՋԲ (ռուս.), ՍՊԲ.- Մ., Ռիպոլ-Նորինտ, 2006:
7. Գ.Պոսպելովի խմբ.: Գրականագիտության ներածություն (ռուս.), Մ., 1976:
8. Ա.Նիկոլյուկին: Տերմինների և հասկացությունների գրական հանրագիտարան (ռուս.), Մ., 2003:
9. Ա.Մոսկվին: Օտար բառերի մեծ բառարան (ռուս.), Մ., 2005:
10. Էդ.Ջրբաշյան, Հ.Մախչանյան: Գրականագիտական բառարան, Եր., Լույս, 1980:
11. Էդ.Ջրբաշյան: Գրականագիտության ներածություն, Եր., 1985:
12. Էդ.Աղայան: Արդի հայերենի բացատրական բառարան, Եր., 1976:
13. Մ.Սանթրյան, Ա.Սանթրյան: Գրականագիտական բառարան, Եր., 2006:

Для заметок
Եշումների համար
